

NOTÍCIES DE MANUSCRITS

NOTÍCIES DE LLIBRES TRETES DELS ARXIUS DEL MAESTRAT, per Mn. MANUEL BETÍ, prev.

En les nostres recerques havem trobat en notals i protocols les següents cites de llibres, úniques que ens quedarem nota. És segur que n'hi ha moltes més.

Testament de Guillem Borreda, rector de Sant Joan de Morella. — Prot. de Francesc Fuster, notari. Arx. Ecl. Morella.

29 de juliol de 1371.

Diu que comprà llibres de s e r m o n s als hereus de Pere Vives, son antecessor, i cita:

«Repertori de dret canònic.»

«Gil de fuscarrí, que li donà mestre Francés Calmet.»

Testament de Pere Guamir, prev., veí de Morella. — Prot. de Pere Peçonada, notari. Arx. Eclesiàstic Morella.

10 de gener de 1410.

Leix a Gabriel Anyo «un breviari e diornal.»

Item a la Esglesia de Santa Maria «un flos sanctorum e unes constitucions e manipulos curatorum, los quals sien alí clavats e lo sacristà faça cadenes».

Codicil d'Antoni Cerda, notari, i Francesca, sa muller, veïns de Morella. — Prot. de Pere Peçonada, notari. Arx. Ecl. Morella.

28 de gener de 1415.

Volent i manen que son fill Manuel ans de partició faedora entre aquest i altre fill Antoni, també notari, hagi cent lliures de milloria, «per a obs de comprar llibres e per a oyr armonies que aprengue de sonar los órguens».

Testament de Bernat Jolià, olim, rector de Todobella, ara beneficiat de Morella. — Prot. de Francesc Bellmunt, notari. Arx. Ecl. Morella.

29 de novembre de 1429.

Diu que el Breviari li costava 10 florins.

Prot. de Pere Comí, notari. Arx. Mun. Sant Mateu.

8 d'abril de 1434.

Poders de Miguel Ballester, cirurgia de Sant Matheu a Bernat Serra, mercader de Perpinyà, per a demanar i rebre de Jaume Chovia, cirurgia de Coplliure, un llibre appellat «*Ingenium sanitatis quinternatum de pergameno in quo sunt xiiij tractatus medicine et cillurgie, quem librum diebus retroactis sibi acomodavi*».

Inventari dels béns de N'Antoni Narbonés, fet per N'Angelina uxor quondam d'aquell, i Joan Guiot Mercader, tots de Sant Mateu. — Prot. de Pere Comí, notari. Arx. Mun. Sant Mateu.

27 d'octubre de 1434.

Item un libre de paper de la ma major ab cubertes de paper en que ha escrit part del flor sanctorum.

Item un *genesis* escrit en paper ab cubertes de fust.

Item un libre de paper appellat libre de *masharon*.

Item un cartapell de mestre Martí de la Naia escrit en paper.

Item altre libre appellat cartapell de Martí de la Naia.

Item un *Alexandre* escrit en paper.

Item un *grecisme* escrit en pergami.

Item un libre escrit en paper començant, *Sunt homini ... treginta duo*.

Item un altre libre escrit en paper intitulat *Incipit suma de dictamine tradita a magistro Laurencio*, etc.

Item un *doctrinal* de paper.

Item un *tobies* en pregami escrit.

Item unes ores en pregami escrites molt velles ab cubertes de vellut vermell, en les quals es lo offici de sancta Maria e de deffunts.

Item un libre escrit en paper ab cubertes de posts appellat *Guodofre de Bollo*.

Acte datat en Saragossa. — Prot. de Joan Navarro, notari. Arx. Ecl. Morella.

27 de març de 1440.

Testimoni, Antonio Juan, llibreter vehí de Zaragoza.

Acte datat en Terol. — Prot. de Joan Navarro, notari. Arx. Ecl. Morella.

21 de març de 1442.

«Maestro Lois Cabrero, de Teruel, declara deber a Pascual Armant de Cantavieja, 30 florines por razón de mercaderia de libros de medicina que le habia comprado.» (No diu quins ni quants.)

Inventari dels béns de Mn. Jaume Topí, beneficiat de Sant Mateu, fet per sos marmessors Mn. Pere Castellví, beneficiat, i Antoni Balaguer, *parator panorum*. — Prot. de Pere Comí, notari. Arx. Mun. Sant Mateu.

2 de gener de 1447.

Item un *breuari* segons lo bisbat de Valencia escrit en paper quinternat de pregami ab cubertes de post ad dos gaffets.

Item un altre *breuari* segons lo bisbat de Tortosa escrit en paper ab cubertes de post ab dos gaffets.

Item un libre de diverses officis e antiffenes notades de diverses sancts escrit en paper quinternat de pregamí ab cubertes de post cubertes de aluda vermella ab un gaffet començant apres lo comptar e regles de pasqua — *beatus vir. E fenex — magnificat anima mea dominum.*

Item un altre libre segons lo bisbat de Valencia escrit en paper ab cubertes de paper engrunades cubertes de pregamí, al principi del qual es lo comptar, apres del qual comptar comence axí — *secundum consuetudinem ecclesie Valencie.* — E fenex — *Da quesumus omnipotens deus ut beati silvestri confessoris tui.*

Item unes oretes de pregamí ab cubertes de post ab un gaffet començants — *omnipotens sempiterne deus.* — E fenexen axí — *omnipotens sempiterne deus qui vivis in trinitate perfecta.*

Item un libret de paper ab cubertes de pregamí ab un correig de aluda començant — *oracio sancti bernardini.* — E fenex — *deus meus sponsus meus.*

Item uns vesprals de pregamí dolents.

Item unes parts e regles de pregamí sotils.

Item un Tobies escrit en paper ab cubertes de pregamí.

Item un troç de Boeci de consolacio escrit en paper ab cubertes de pregamí.

Item un bassalart de tinta.

Item un missal segons lo bisbat de Valencia escrit en paper quinternat de pregamí ab cubertes de post cubertes de aluda vermella ab dos gaffets.

Item un libre escrit en paper quinternat de pregamí ab cubertes de post cubertes de aluda negra ab claus ab un gaffet com l'altre ne sia fora, començant — *qui in sacramentorum collacione.* — E fenex — *deus qui peccati veteris.*

Item un altre libre escrit en paper quinternat de pregamí ab cubertes de post cubertes de aluda vert ab claus e dos gaffets començant — *aci comença lo sissen libre.* — E fenex — *jos inspirat per deu.*

Item un altre libre escrit en paper ab cubertes de paper engrunades cubertes de aluda blanca ab tanquadors de coreiges, començant — *Alanus diu, que per alguns senyals.* — E fenex axí — *si introirit in conspectu.*

Item un altre libre escrit en paper ab cubertes de paper engrunades cubertes de aluda blava ab tanquadors de corretges, començant. — *Quod...* — E fenex — *de reconciliacione cimiterii.*

Item un altre libre escrit en paper ab cubertes de post cubertes de aluda vermella ab dos gaffets, començant — *In nomine domini nostri Jhesu christi.* — E fenex — *non tamen est melius simpliciter, deo gracias.*

Item un altre libre escrit en paper ab cubertes de paper engrunades cubertes de aluda blanca ab tanquadors de aluda, començant — *In prima idea consilii.* — E fenex — *beati thome apostoli, deo gracias.*

Item un diornal escrit en pregamí ab cubertes de post cubertes de aluda vermella ab dos gaffets. E es segons lo bisbat de Valencia, començant apres lo comptar — *ut adventum domini.* — E fenex — *consumata seu perfecta per eundem dominum.*

Item un altre libre escrit en paper sens cubertes, començant — *Incipit tabula ipsius libri.* — E fenex — *Et lex unigeniti.*

Item un altre libre escrit en paper ab cuberta de paper engrunades, començant — *Incipit liber nuncupatus.* — E fenex *In nomine patris et filii et spiritus sancti.*

Item un altre libre escrit en paper ab cubertes de paper emprentades, començant — *De anima diligenti deum.* — E fenex — *ffruebitur ad exemplum nostrum.*

Item un altre libre ab cubertes de pregami escrit en paper, començant — *In principio erat Verbum.* — E fenex — *omnia et mihi de aufrasia (?)*.

Item un altre libre escrit en paper ab cubertes emprentades de paper, començant — *Liber de vera...* — E fenex — *devalla en los infjers.*

Item dotze sisternes de forma de o r e s escrites en paper sisternats de pregami, lo primer dels quals apres lo comptar comence axí — *In matutinis beati mathei et Reliquiarum et sancti augustini.* — E fenex axí — *pro eo quod non est rector.*

Acte datat a Sant Mateu. — Prot. de Pere Comí, notari. Arx. Mun. Sant Mateu.

27 de febrer de 1447.

Los jurats de Tirig i Miquel Adzuara, sacristá del mateix lloc reben un Misal que costá 30 florins.

Testament de Domènec Florença, prev. de Sant Mateu. — Prot. de Pere Comí, notari. Arx. Mun. Sant Mateu.

26 de juliol de 1450.

Leix a Pere Florença, nebot, fill de son frare Bernat — «la mia biblia, lo meu decret e los sermons de Mestre Vicent e altres volums de sermons meus que atrobats hi seran que deu esser quatre o cinch volums».

Inventari dels béns de Domènec Cubells, de Morella. — Prot. de Joan Navarro, notari. Arx. Ecl. de Morella.

8 de novembre de 1450.

«Item un libre de paper ab cubertes verts intitulat les tragedies de Seneca».

Inventari solt dels béns de Joan Spigol, mercader de Catí. Arx. Ecl. Catí. (Extracte.)

Després del 30 de setembre de 1450.

Breviari de amor de paper ab emprentes.

Boeci en romanç e istories troyanes en paper.

Tractat del pujament de la Verge Maria en paper.

Après lo Lucidari.

Lo tractat de mossen Aça u.

Altres tractats metrificats que comence : *Senyor si entendre volets de bons exemplis ausirets.*

Altres que comence — *Deus excellent vol que quens treballem en ell a servir.*

Altres que comence — *Yo pecador me confes a Deus, e a la fi lo de Epitús.*

Libre en paper de quatre cartes lo full, cubertes emprentades de aluda blava, en lo qual es lo psaltiri en romanç.

Les peregrinacions de Jerusalem.

Altres de les naturas e de les maravelles del mon e altres obres en romanç.

Altre, la venjança de Jesucrist, ço es, Destrucció de Jerusa-
lem. Los evangelis en romanç e altres tractats.

Llibre de menescalia.

Set psalms uells.

Altre ab cobles en romanç de Frare Encellm Turmeda.

Altres de poca valor.

Llibre istories troyanes, receptes de medicina e les faules de ysop.

Los prouerbis de mossen Açau.

Altre diuersis officis de la missa.

Altre, ab los set psalms en llatí e romanç.

Altre ab la confessio, les ores menors de la creu.

Altre. «Ores en pregamins de cabrit les cubertes de post ab cuyro uermell empremtades ab gafet e scudet dargent daurats, lo qual gafet es foran de ma e les ores de les cartes daurades en les quals es lo comptar e les ores de la creu e la missa e ores de la verge Maria, ço es, un nocturn e laudes de matines e les altres ores del dia, ço es, menoritat segons lofici roma e los set salms e lofici de defunts, ço es, uespres e hun nocturn e laudes de matines les quals ores son caplletrades dor e datzur e certes figures al principi dels officis segons los dits officis.»

Testament d'Antoni Matamoros, doctor en Decrets, rector de Villarreal, veí de Sant Mateu. — Protocol d'Antoni Tosca, notari. Arx. Mun. Sant Mateu.

27 de gener de 1455.

«Item leix als fills de Grabjell Blascho fill de ma sor la lectura de doctynal de cato e contentus e de Tobjes e una logiqua vella de forma xiqua cuberta de vert.

Item leix per a son fill (de Francesch Lonc) les decretals sisè e clementjnes tot hun volum.

Item leix a Gujllem Matamoros de Vilarral nebot meu la mja Roba blava forada de gares e li leix lespeculador de natura angeljqua e lo flos sanctorum.

Item li leix la vibria [biblia] cuberta de blau.

Item la logicha vella e novella tot hun volum cuberta de vermell.

Item la filosofia cuberta de blau en la qual se conté la metafisiqua los fisichs de anima e de memoria e de Remjnjsensia de sompno vjgilje e altres ljbres qui son en aquell mateix volum.

Item li leix la lectura dels fisixs.

Item la lectura de la metefisiqua feta de ma ma.

Item les questions sobre los fisixs de Albert terciopere.

Item les questions de metefisiqua.

Item hun ljbre de serologia ab sa lectura.

Inventari dels béns de Joan Giner, notari d'Uldecona, fet per sa viuda Claretta Prades, veïna del mateix poble. — Prot. de Nicolau Miquel, notari. Arx. Mun. de Sant Mateu.

28 de maig de 1516 (datat a Uldecona).

«En lo estudi.

Una blíbia [biblia] de estampa petita com a breviari ab ses cubertes de post e dos gafets.

Dos oretes, unes de pregamí escrites de ploma, e altres de paper de estampa.

Item un altre libre de estampa de forma petita ab cubertes de pregamí intitulada rosella.

Item un altre libre de estampa ab cubertes de pregamí intitulat pràtica de Feraris.

Item un libre ab cubertes de pregamí de forma de quatre cartes lo ful intitulat tractaciones salariorum notarii.

Item un libre de forma de full ab cubertes de pregamí intitulat libre de deu, e deus dels actes de notaria, en lo qual havia xxxxiij cartes escrites de ma del dit difunt. La primera de les quals cartes comença, *en nom de Jhs...*

En la leixa que està en el front del dit estudi.

Primo un libre de forma maior scrit de ploma en pregamí ab les cubertes de fust forades de aluda intitulat tres libres del còdi.

Item un altre libre de la forma maior de estampa ab cubertes de fust intitulat instituta.

Item altre libre de forma de ful migá de estampa ab cubertes de pregamí intitulat oraciones Marcii Julii Ciceronis.

Item altre libre de forma migana de estampa ab cubertes de engrut e aluda groga intitulat postillas Nicolai de Lira super salterium una cum imnis et canticis.»

Inventari dels béns de Rafael Franci Guiot i Violant Valls, quondam cònjuges; de la casa de Sant Mateu, fet per Berenguer Moragues de Ciurana*. — Prot. de Nicolau Miquel, notari. Arx. Mun. Sant Mateu.

8 de gener de 1523 (datat a Sant Mateu).

«En la sala de dita casa.

Item un oratori ab dos ymatges pintades de terra.

Item una instituta de pregamí ab ses cubertes de fust.

Item unes decretals scrites en pregamí ab ses cubertes.

Item un altre libre de paper scrit de ploma antich de les obres de mestre frances eximenes.

Item un altre libre de paper scrit de ploma antiga sens titol, comença — *declaraciones de abreciaturas*.

Item un altre libre de pregamí apellat lo volum ab ses cubertes de fusta ben vel.

Item un altre libre en roma [n]s scrit de ploma dels evangelis de sent matheu.

Item tres libres de ploma molt vells e sens titol, los quals libres tots estan en una leixa que es en dita cambra.»

* Rafael Francès Guiot, cavaller de Sant Mateu, morí en la batalla d'Almenara, contra els agermanats, capitanejant un estol de tropes lleials; la seva vídua, Violant Valls, hagué un fill per gener de 1522, i poc després morí. Tutor d'aquest i d'altres menors fou son oncle Berenguer Moragues de Ciurana, senyor de Villoses, també de Sant Mateu. Els susdits cònjuges tenien casa oberta a Ulldecona (plaça de davant l'església) i a Sant Mateu (carrer de Saragossa).

Encant fet per Berenguer Moragues de Ciurana dels béns de Rafael Franci Guiot i Violant Valls, quondam cònjuges de la casa d'Uldecona. — Prot. de Nicolau Miquel, notari. Arx. Mun. Sant Mateu.

7 de novembre de 1522 (datat a Uldecona).

«Item un libre de estampa ab cubertes de posts intitulat la primera part del *cresta*, an Frances Homedes per dehuyt sous.

Item un cortinatge de pincel ab quatre cortines pintades ab cartells e grius daurats, an Berthomeu Boreda ab quatre bares de fust per a parar dit cortinatge, per setanta sous.

Item tres llibres de estampa, ço es, lo Ovidi (?) metamorfeseos, e Agostini Data, e la vida de senta Catalina de Sena, an Pere Giner, tot per cinch sous.»

EL «LIBER COMES» DE LA PARRÒQUIA D'ENCAMP, per Mn. P. PUJOL I TUBAU, prev.

La parròquia d'Encamp, en la vall d'Andorra, seria rica en llibres litúrgics. Ultra el manuscrit que ara anem a descriure, existent al seu Arxiu, posseïa, no fa gaires anys, l'apreciable *Graduale*, la desaparició del qual de son propi lloc hom referia suara circumstanciadament.¹ Executats, amb tota seguretat, dintre la mateixa època (no hem tingut la sort de poder veure aquest segon), són l'un complement de l'altre. Contenia aquell, ordinàriament, en la seva primitiva disposició, les parts variables, cantades de la Missa: introit, gradual, ofertori i comunió. Elles es renoven contínuament en son text i melodia. Devia anar, doncs, rublert de notació musical, i era nomenat altrament *Antifonari*. El *Liber Comes* o *Lectionarium Missae* era el text litúrgic on venien disposades ordenadament les lectures bíbliques de la Missa: lliçó o epístola i evangeli. Sembla que fou sant Jeroni el seu primer ordenador. A nom d'aquest sant Doctor ve consignat aquell que hom atribueix a l'any 471.² Entre els textos sagrats que foren corregits de nou en la reforma carolíngia excel·leix el leccionari apel·lat de Carlemany, ordenat per Alcuí, el *Comes ab Albino emendatus*, la disposició del qual podem estudiar en l'interessant exemplar de l'església de Chartres, manuscrit del ix^{en} segle.³ Gairebé en tots els manuscrits dels Evangelis d'aquella època existeix el *Breviarium* o *Capitulare evangeliorum*, ço és, l'índex de les lliçons evangèliques emprades en les diverses festes i solemnitats de l'any.⁴

1. Cf. FELIP PEDRELL I MN. HIGINI ANGLÈS, prev., *Els Madrigals i la Missa de Difunts d'En Brudieu*, p. 8, nota 3. (Barcelona, 1921.) Puntualitzant les dades contingudes en la nota esmentada, direm que aquest Gradual no fou venut fins un any més tard. Varen alienar-lo els marmessors de Mn. Joaquim Areny de Plandolit, el qual va morir aquí, La Seu, el dia 21 d'abril de l'any 1906. Amb tot, cal consignar que el dit senyor sacerdot gestionava la venda d'aquest i d'algun altre manuscrit que tenia en son poder per l'estiu de l'any anterior. N'havia oferta l'adquisició al reverend mestre de Capella que era llavors de Girona i avui de Tarragona, Mn. Miquel Rué, rebent d'aquest senyor la contestació que, prèvia la seva vènia, tralladem d'una targeta postal: «Rdo. Sr. D. Joaquín Plandolit, Pbro. = Ordino. = Muy Sr. mío: No extrañe V. haya tardado tanto tiempo en contestar su carta del 13 de agosto, puesto que el 10 partí para el Congreso gregoriano de Estrasburgo y he permanecido dos meses en el extranjero. Ahora, a primeros de octubre, a mi regreso a Gerona, me encuentro entre las varias cartas a contestar la suya también, y debo decirle que gustoso hubiese negociado la adquisición de los códices que V. me ofrece, ... = Soy de V. af. y s. s. q. b. s. m. Miguel Rué, Maestro de Capilla de la Catedral de Gerona. = 4 de octubre de 1905.»

2. MIGNE, *Patr. Lat.*, t. XXX, col. 487 lss.

3. SAMUEL BERGER, *Histoire de la Vulgate*, p. 188. (Paris, 1893.)

4. *Id.*, *ibid.*, p. 285.

Constitueix, doncs, el *Liber Comes* un veritable evangeliari litúrgic, amb el recull de les epístoles i evangelis, juntament, que entren en l'ofici de les diferents festes de l'any.¹

No és altra cosa el manuscrit d'Encamp que tenim davant els ulls, el qual, junt amb el *Graduale* esmentat, foren discretament relligats de nou i inventariats en ocasió de la santa pastoral visita que el dia 14 d'agost de 1806 practicava en aquella església l'il·lustríssim Francesc de la Dueña i Cisneros (1797-1815), bisbe d'Urgell.²

El Leccionari d'Encamp és un volum ms. en pergamí, molt poc flexible, amb els ulls o falles usuals en aquell temps. Conté actualment cent cinquanta sis fulls sense numerar, més dos de guarda al davant, que molt polidament col·locaren l'any 1806 en ésser enquadernat de nou,³ i amida cada full 140 x 190 mm. Les cobertes actuals són de catró amb folradura de pell negra. Té el nombre constant de dinou ratlles a cada plana, excepte els trenta set fulls darrers, que semblen ésser deguts a una altra mà, en els quals és regularment de vint el nombre de ratlles. El ratllat és al punxó sec; rúbriques, en lletra imitant la uncial dels segles anteriors, en ocre o vermell que s'ha anat fonent, i caplletres també de color i quelcom adornades. És arribat fins a nosaltres en relatiu bon estat; manquen, amb tot, alguns fulls al començament, al final i ençà i enllà del llibre.

La seva datació és estretament relacionada amb el caràcter de lletra en què ve practicat. És aquesta d'un format regular, amb els mots ben separats, execució curosa i d'estructura *goticisant*, que és, certament, ço que la caracteritza. És la minúscula

1. MAURICE FROU, *Manuel de Paléographie*, p. 101. (Paris, 1910.)

2. Copiem del llibre de decrets de la parròquia d'Encamp, del que donà el referit prelat, de bona memòria, en l'acte de la seva tercera personal visita, el següent paràgraf que fa referència als dos manuscrits: «...Y por quanto en esta misma Capilla o Iglesia de Sn. Román de los Bons, hemos encontrado en una Arca vieja de su Coro dos libros de vitela enquadernados, manuscritos y forrados en tablas puras de madera, que indican ser de psalmodia y solfa, y tan antiguos por sus caracteres, que a nuestro juicio pueden ser el uno del siglo once y el otro del siglo trece, y creemos ser monumentos muy preciosos y bastante-mente legibles, aunque en muchas de sus fojas no se puede leer toda la letra por estar carcomidas y consumidas por la polilla: mandamos al R. Rector, que en la primera ocasión que pase a Urgel los conduzca a nuestra Secretaria episcopal para reconocerlos más despacio, ordenar sus fojas y folios, y enquadernarlos de modo que se puedan conservar después con las declaraciones que haremos de su antigüedad y mérito, sobre nuestros reconocimientos, en el Archivo Parroquial de Encamp...»

3. En el recte del segon full, en fer-se el relligat, escrigueren el decret que segueix: «Dum ego Franciscus a Dueña et Cisneros, impar revera meritis, sed misericordia Divina, Episcopus Urgellensis, tertiam hujus Parochialis Ecclesiae de Encamp, visitationem pastorem agebam, die xiv Augusti an. Dom. mdcxcvi: Codicem hunc, nudis tabulis, coopertum ac injuria temporum, tineaque et murum diro et rabido morsu, satis dilaceratum, in loco abdito Cappellae S. Romani, olim proculdubio, Ecclesiae matricis, inveni, vidi et sedulo recognovi usque dum certa fide crediderim eum collectionem quamdam esse sacram praedictionum, evangeliorum et epistolarum: quapropter ejus mira vetustate raptus quae ad saeculum XII referenda ipsius scriptura videtur haud levibus conjecturis, decreto jussi, ut R. Vicarius Ecclesiae, Rector Emmanuel Saló illum ad meam Sedem Urgellensem transportaret; quo facto, e re admodum religiosa et antiquitate veneranda putavi, ut, meis sumptibus, a librario quodam, hocce monumentum valde praetiosum et pluris aestimandum, compactum novaque forma exteriori compositum redderetur, et prout nunc actum jacet, in gazophilatio seu Secretario Archivio dictae Ecclesiae Parochialis de Encamp, custodiatur, et in perpetuam hominum memoriam, decus et honorem Religionis, conservetur. = Franciscus Episcopus Urgellensis.»

carolingia dels segles anteriors prenent la forma gòtica, ço és, substituint els trets corbats pels trets drets i trencats de les lletres (fig. 26); fenomen que, segons afirmen els autors,¹ esdevé en l'escriptura dels llibres a principis del segle XII.² La forma de venir practicat aquest manuscrit en la seva estructura interna, la disposició de les lliçons del text sagrat corresponents a cada missa, que, a part d'algunes trasposicions, sembla perfectament l'estructura dels missals complets o ordinaris de la Missa dels darrers temps medievals, donen al nostre manuscrit un aspecte quelcom avançat entre les compilacions d'aquesta mena executades en el període romànic. Creiem, doncs, fundadament que es tracta d'un text litúrgic no posterior a la primera meitat del XII.³ segle.

Un detall apreciable hom registra en el manuscrit. Escampades ençà i enllà del text, en glosses interlineals, existeixen nombroses paraules en la nostra llengua, que el prevere o preveres que el tindrien en ses mans, per tal de fer més planer el sentit del text, escriurien damunt la corresponent en llatí. La lletra d'aquests mots en vulgar no és posterior als primers temps del XIII.⁴ segle. Notarem els més llegibles, tot descrivint el text, en son lloc respectiu.⁵

La seva primera ratlla correspon al final de l'epístola de la festa de la Purificació: «...[conver] tendum cor patrum ad filios et cor filiorum ad patres eorum, dicit Dominus omnipotens.» Malach., IV-6. Ev. «Postquam impleti sunt...» Luc., II, 22-32.

[Natale] sancte Agathe. Lc. «Domine Deus meus...» Eccli., LI, 13-17. Ev. «Simile erit regnum celorum...» Math., XXV, 1-13.

Dominica v.^a post Theofaniam. Lc. «Induite vos...» Coloss., III, 12-17. Ev. «Confitebor tibi Pater...» Math., XI, 25-30.

[Natale] sancte Evlalie Barchinona. Lc. «Confitebor tibi Domine rex...» Eccli., LI, 1-8. Ev. «Simile est regnum celorum thesauro...» Math., XIII, 44-52.³

Dominica in LXX.^a Lc. «Nescitis quod ii qui in stadio currunt...» I Cor., IX-X, 24-4. Ev. «Simile est regnum celorum homini patrifamilias...» Math., XX, 1-16.

Dominica in LX.^a Lc. «Libenter suffertis...» II Cor., XI-XII, 19-9. Ev. «Cum autem turba plurima...» Luc., VIII, 4-15.⁴

Katedra sancti Petri. Lc. «Petrus Apostolus...» I Petr., 1-7. Ev. «Venit Jesus...» Math., XVI, 13-19.

Dominica in L.^a Lc. «Si linguis hominum loquar...» I Cor., XIII, 1-13. (No és completa. A causa de mancar un full hi ha solament les cinc ratlles del final de l'evangeli): «...dedit laudem Deo...» Luc., XVIII, 31-43.

Feria IIII.^a Lc. «Covertimini ad me...» Joel, II, 12-19. Ev. «Cum jejunatis...» Math., VI, 16-21.⁵

Feria v.^a Lc. «Egrotavit Ezechias...» Is., XXXVIII, 1-6. Ev. «Cum introisset Jhesus...» Math., VIII, 5-13.

1. MAURICE PROU, *Manuel de Paleographie latine et française*, p. 201. (Paris, 1910.)

2. Resseguint el contingut del manuscrit transcriurem íntegrament els títols i els primers mots de cada text (epístola: Lc.; i evangeli: Ev.), amb les indicacions precises del lloc (capítol i versets) d'on estan trets.

3. Lc.: Quoniam eruis = *tu sostraies*.

4. Lc.: Quis scandalizatur = *es perigilat*.

5. Lc.: Zelatus est = *enamorats*.

Feria vi.^a Lc. «Clama, ne cesses...». Is., LVIII, 1-9. Ev. «Audistis quia dictum est...». Math., v-vi, 43-6.¹

Sabbato. Lc. «Si abstuleris...». Is., LVIII, 9-14. Ev. «Cum sero esset...». Marc., vi, 47-56.²

Dominica in xl.^a Lc. «Ortamur vos...». II Cor., vi, 1-10. Ev. «Ductus est Jhesus...». Math., iv, 1-11.³

Feria ii.^a Lc. «Ecce ego ipse...». Ezech., xxxiv, 11-16. Ev. «Cum venerit Filius hominis...». Math., xxv, 31-46.

Feria iii.^a Lc. «Querite Dominum...». Is., lv, 6-11. Ev. «Cum intrasset Jhesus...». Math., xxi, 10-17.⁴

Feria iii.^a Lc. «Ascende ad me...». Exod., xxiv, 12-18. Alia : «Venit Elias...». III Reg., xix, 3-8. Ev. «Accesserunt ad Jhesum scribe et farisei...». Math., xii, 38-50.⁵

Feria v.^a Lc. «Maledictus homo...». Jer., xvii, 5-10. Alia : «Factus est sermo Domini...». Ezech., xviii, 1-9. (El text posa erradament Isaïes.) Ev. «Dicebat Jhesus ad eos...». Joan., viii, 31-47.

Feria vi.^a Lc. «Anima que peccaverit...». Ezech., xviii, 20-28. Ev. «Erat dies festus judeorum...». Joan., v, 1-15.⁶

Sabbato in xii. lecciones. Lc. «Oravit Moyses ad Dominum dicens...». Deut., xxvi, 15-19. Alia : «Dixit Moyses filiis Israel...». Deut., xi, 22-25. Alia : «Orationem faciebant...». II Machab., i, 23-27. Alia : «Miserere nostri Deus...». Eccli., xxxvi, 1-10. Alia : «Angelus Domini descendit...». Dan., iii, 49-56. Alia : «Rogamus vos...». I Thess., v, 14-23. Ev. «Assumpsit Jhesus...». Math., xvii, 1-9.⁷

Dominica i.^a Lc. «Rogamus vos et obsecramus...». I Thess., iv, 1-7. Ev. «Egressus Jhesus secessit...». Math., xv, 21-28.

Feria ii.^a Lc. «Oravit Daniel Dominum...». Dan., ix, 15-19. Ev. «Ego vado...». Joan., viii, 21-29.⁸

[Feria iii.^a] Lc. «Factus est sermo Domini...». III. Reg., xvii, 8-16. (El text erradament posa Exode.) Ev. «Locutus est Jhesus...». Math., xxiii, 1-12.

Feria iii.^a Lc. «Oravit Hester...». Esth., xiii, 8-17. Ev. «Ascendens Jhesus...». Math., xx, 17-28.⁹

Feria v.^a Lc. «Misericordie Domini...». Jer., lam., iii, 22 et ss. Ev. «Non possum ego...». Joan., v, 30-47.

Feria vi.^a Lc. «Dixit Joseph fratribus...». Gen., xxxvii, 6-22. Ev. «Homo erat paterfamilias...». Math., xxi, 33-46.¹⁰

1. Lc. : Scelera eorum = *felonies*. Numquid contorquere = *sia tormentat*. Vagosque = *vagazants*.

2. Lc. : Et desieris = *desenpararas*. Semitas = *les vias*.

3. Lc. : Exhibeamus = *demostram*. Seductores = *enzizadors*. Aut locupletantes = *enrequins*.

4. Ev. : Perfecisti laudem = *tu as complit*.

5. Lc. : Subter unam juniperum = *deios un arbre*.

6. Lc. : Et impietas impii = *la no bonea*. Secundum omnes abominaciones suas = *segons les sues malees*. In prevaricatione qua prevaricatus est = *en la sua malea enmalazit*.

7. Lc. : Ut colatis = *que vos coltivets*. Nec vos deserat = *non desenpare*. Consolamini pussillanimes = *de pauc corages*. Sine intermissione orate = *sens repaus*.

8. Lc. : Placare Domine = *tu sies asaugat*.

9. Lc. : Si decreveris = *si tu iutgaras*. Et funiculo = *e la cordeta*.

10. Lc. : Erga fratres tuos = *entorn tos fraires*.

Sabbato. Lc. «Dixit Rebecca...». Gen., xxvii, 6-40. Ev. «Homo quidam...». Luc., xv, 11-32.

Dominica iiii.^a Lc. «Estote imitatores...». Ephes., v, 1-9. Ev. «Erat Jhesus...». Luc., xi, 14-28.¹

Feria ii.^a Lc. «Naaman princeps...». iv Reg., v, 1-15. Ev. «Dixerunt farisei...». Luc., iv, 23-30.²

Feria iii.^a Lc. «Mulier quedam...». iv Reg., iv, 1-7. Ev. «Respiciens Jhesus...». Math., xviii, 15-22.

Feria iii.^a Lc. «Hec dicit Dominus...». Exod., xx, 12-24. Ev. «Accesserunt ad Jhesum...». Math., xv, 1-20.³

Feria v.^a Lc. «Factum est verbum Domini...». Jer., vii, 1-7. Ev. «Cum cognovisset Jhesus...». Joan., vi, 15-27.⁴

Feria vi.^a Lc. «Convenerunt filii Israel...». Num., xx, 1-13. Ev. «Venit Jhesus...». Joan., iv, 1-42.⁵

Sabbato. Lc. «Erat vir...». Dan., xiii, 1-62. Ev. «Perrexit Jhesus...». Joan., viii, 1-11.

Dominica iiii.^a Lc. «Scriptum est...». Gal., iv, 22-31. Ev. «Abiit Jhesus...». Joan., vi, 1-15.

Feria ii.^a Lc. «Venerunt due mulieres...». iii Reg., iii, 16-28. Ev. «Prope erat...». Joan., ii, 13-25.⁶

Feria iii.^a Lc. «Locutus est Dominus...». Exod., xxxii, 7-14. Ev. «Jam die festo...». Joan., vii, 14-31.

Feria iii.^a Lc. «Sanctificabo nomen...». Ezech., xxxvi, 23-28. Alia : «Lavamini...». Is., i, 16-19. Ev. «Preteriens Jhesus...». Joan., ix, 1-38.

Feria v.^a Lc. «Venit mulier...». iv Reg., iv, 25-38. Ev. «Pater meus, usque modo...». Joan., v, 17-29.⁷

Feria vi.^a Lc. «Egrotavit filius...». iii Reg., xvii, 17-24. Alia : «Eliseus egrotavit...». iv Reg., xiii, 14-21. Ev. «Erat quidam regulus...». Joan., xi, 1-45.⁸

Sabbato. Lc. «Tempore placito...». Is., xlix, 8-15. Alia : «Omnes sitientes...». Is., lvi, et ss. Ev. «Ego sum lux mundi...». Joan., viii, 11-20.⁹

Dominica v.^a Lc. «Christus assistens...». Hebr., ix, 11-15. Ev. «Quis ex vobis...». Joan., viii, 46-59.

Feria ii.^a Lc. «Factum est verbum...». Jon., iii. Ev. «Misserunt principes...». Joan., vii, 32-39.

1. Lc. : In filios diffidencie = *de defiança*. Profecto pervenit in vos = *a certes*.

2. Lc. : Quod egrederetur = *ixis*. Ut laver = *que io sia mundat*.

3. Ev. : In secessum emittitur = *es fora mes*.

4. Lc. : Dominus exercitum = *de les hosts*. Calumniam = *tort*.

5. Lc. : Et versi in seditionem = *en desacordança*.

6. Lc. : Intuens clara luce = *io agardans*. Deprehendi = *io conegui*.

7. Lc. : Voca Sunamitidem hanc = *aquesta femna*.

8. Lc. : Expandit se = *el estendet*. Mensus est = *mesurat*. De cenaculo = *de la maisó*. In isto = *en aizó*.

9. Lc. : Pauperum suorum miserebitur = *e el aurá mersenezat*.

Feria III.^a Lc. «Congregati sunt Babyloni...». Dan., xiv, 28-42. Ev. «Ambulabat Jhesus...». Joan., vii, 1-13.¹

Feria IIII.^a Lc. «Locutus est Dominus...». Lev., xix, 11-19. Ev. «Facta sunt encenia...». Joan., x, 22-38.²

Feria v.^a Lc. «Oravit Daniel...». Dan., iii, 34-45. Ev. «Cum audissent quidam...». Joan., vii, 40-53.

Feria vi.^a Lc. «Dixit Jeremias...». Jer., xvii, 13-18. Ev. «Collegerunt pontifices...». Joan., xi, 47-54.

Sabbato. Lc. «Dixerunt impii...». Jer., xviii, 18-23. Alia : «Exulta satis...». Zach., ix, 9-16. Ev. «Dixit Jhesus...». Joan., vi, 54-72.

Dominica in Palmas. Lc. «Hoc enim sentite...». Philip., ii, 5-11. Ev. «Passio D. N. J. Ch. secundum Matthaeum = Scitis quia post biduum...». Math., xxvi-xxvii.³

Feria II.^a Lc. «Dixit Isaias...». Is., l, 5-10. Ev. «Aute sex...». Joan., xii, 1-36.

Feria III.^a Lc. «Dixit Jeremias...». Jer., xi, 18-20. Alia : «Dixerunt impii...». Sap., ii, 12-22. Ev. «Ante diem...». Joan., xiii, 1-32.

Feria IIII.^a Lc. «Dicite filie Sion...». Is., lxii-lxiii, 11-7. Alia : «Domine quis credidit...». Is., llii. (Aquesta fèria no té evangeli en el nostre text.)⁴

Feria v.^a Lc. «Convenientibus vobis...». I Cor., xi, 20-32. Ev. «Ante diem festum pasche...». Joan., xiii.

Feria vi.^a Lc. «In tribulacione sua...». Os., vi, 1-6. Alia : «Dixit Dominus...». Exod., xii, 1-11. Ev. «Passio D. N. J. Ch. secundum Joannem = Egressus Jhesus...». Joan., xviii-xix.

Sabbato Sancto. Lc. «In principio creavit Deus...». Gen., i-ii, 2. Alia : «Noe vero...». Id., v-viii. Alia : «Tentavit Deus Abraham...». Id., xxi, 1-19. Alia : «Factum est...». Exod., xiv-xv, 1. Alia : «Hec est hereditas...». Is., lv, 1-11. Alia : «Audi Israel mandata vite...». Baruch, iii, 9-38. (El text posa erradament Jeremias.) Alia : «Facta est super me...». Ezech., xxxvii, 1-14. Alia : «Dixit Dominus...». Exod., xii, 1-11. Alia : «Apprehenderunt septem mulieres...». Is., iv. Alia : «Scripsit Moyses...». Deut., xxxi, 22-30. Alia : «Nabucodonosor rex...». Dan., iii, 1-24. Alia : «Si consurrexistis...». Coloss., iii, 1-4. Ev. «Vespere autem sabbati...». Math., xxviii, 1-7.

In die sancto Pasche. Lc. «Expurgate vetus fermentum...». I Cor., v, 7-8. Ev. «Maria Magdalene...». Marc., xvi, 1-7.⁵

Feria II.^a Lc. «Stans Petrus...». Act. Ap., x, 37-43. Ev. «Duo ex discipulis...». Luc., xxiv, 13-35.

Feria III.^a Lc. «Surgens Paulus...». Act., Ap., xiii, 26-33. Ev. «Stetit Jhesus...». Luc., xxiv, 36-47.

1. Lc. : Et intriverat panes in alveolo = *avie trisat ... el riu*. Et impetus spiritus sui = *e lenbriva ment*.

2. Lc. : Et susurro in populis = *e maldiens*.

3. Ev. : Consilium inierunt = *aiustaven*. Querebant oportunitatem = *la covinença*. Jhesum vero perderent = *destruesen*.

4. Lc. : Sicut calcantium = *com dels calcans*. Et despectus = *despreaments*. Se obmutescens = *callans*. Sublatus est = *es tolt*. Ideo disperciam = *io departirai*. Et cum sceleratis = *ab los escomenegats*.

5. Lc. : Et nequitie = *de felonía*.

Feria III.^a Lc. «Aperiens Petrus...». Act. Ap., III, 12-19. Ev. «Manifestavit se iterum Jhesus...». Joan., XXI, 1-14.

Feria V.^a Lc. «Angelus Domini...». Act. Ap., VIII, 26-40. Ev. «Maria stabat...». Joan., XX, 11-18.

Feria VI.^a Lc. «Christus semel...». I Petr., III, 18-22. Ev. «Undecim discipuli...». Math., XXVIII, 16-20.

Sabbato. Lc. «Deponentes...». I Petr., II, 1-10. Ev. «Una sabbati...». Joan., XX, 1-9.

Dominica octabas Pasche. Lc. «Omne quod natum est ex Deo...». I Joan., V, 4-10. Ev. «Cum sero esset...». Joan., XX, 19-31.

Dominica I.^a post octabas Pasche. Lc. «Christus passus est...». I Petr., II, 21-25. Ev. «Ego sum Pastor bonus...». Joan., X, 11-16.

Dominica II.^a post Pascham. Lc. «Obsecro vos...». I Petr., II, 11-19. Ev. «Modicum...». Joan., XVI, 16-22.

In Pascha Annotina. Lc. «Vidi in dextera sedentis...». Apoc., V, 1-10. Ev. «Erat homo ex phariseis, Nicodemus nomine...». Joan., III.

[Natale] sancti Vitalis martiris. Lc. «Vobis donatum est...». Philip., I-II, 29-4. Ev. «Ego sum vitis...». Joan., XV, 1-7.

[Natale sanctorum] Philippi et Jacobi. Lc. «Stabunt justi...». Sap., V, 1-5. Ev. «Non turbetur cor vestrum...». Joan., XIV, 1-14.

Dominica III.^a post octabas Pasche. Lc. «Omne datum optimum...». Jac., I, 17-21. Ev. «Vado ad eum...». Joan., XVI, 5-13.

Inventio sancte Crucis. Lc. «Videte qualibus litteris...». Gal., VI, 11-14. Ev. «Erat homo ex phariseis, Nicodemus nomine...». Joan., III, 1-15.*

[Natale sanctorum] Alexandri, Eventi et Theodori. Lc. «Stabunt justi...». Sap., V, 1-5. Ev. «Hec mando vobis...». Joan., XV, 17-25.

[Natale] sanctorum Nerei, Achilei et Pancracii. Lc. «Justi autem...». Sap., V, 16-20. Ev. «Ecce ego mitto vos...». Math., X, 16-22.

Dominica IIII.^a post octabas Pasche. Lc. «Estote factores verbi...». Jac., I, 22-27. Ev. «Amen, amen, dico vobis...». Joan., XVI, 23-30.

In letania maiore. Lc. «Confitemini alterutrum...». Jac., V, 16-20. Ev. «Quis vestrum...». Luc., XI. (Incoat aquest evangeli, manquen els fulls corresponents fins l'acabament de l'epístola de la festa de Cincogesma.)

[Dominica Pentecosten.] Lc. «Cum complerentur...». Act. Ap., II, 1-11. Ev. «Si quis diligit me...». Joan., XIV, 23-31.

Feria II.^a Lc. «Aperiens Petrus...». Act. Ap., X, 42-48. Ev. «Sic Deus dilexit mundum...». Joan., III, 16-21.

Feria III.^a Lc. «Cum audissent apostoli...». Act. Ap., VIII, 14-17. Ev. «Amen, amen dico vobis...». Joan., X, 1-10.

Dominica in octabas Pentecosten. Lc. «Vidi hostium apertum in celo...». Apoc., IV, 1-10. Ev. «Erat homo ex phariseis, Nicodemus nomine...». Joan., III.

Dominica II.^a post Pentecosten. Lc. «Deus caritas est...». I Joan., IV, 8-21. Ev. «Homo quidam erat dives...». Luc., XVI, 19-31.

III.^ox.^o Kalendas Julii. [Natale] sanctorum Marci et Marcellini. Lc. «Hi sunt

* Lc. : Persecutionem paciantur = *que els sofren*.

viri misericordie...». Eccli., XLIV, 10-15. Ev. «Hoc est preceptum meum...». Joan., xv, 12-16.

XIII.º Kalendas Julii. [Natale] sanctorum Gervasii et Protasii, martirum. Lc. «Scimus quoniam diligentibus Deum...». Rom., VIII, 28-34. Ev. «Egrediente Jhesu de templo...». Marc., XIII, 1-13.

Dominica III.^a post Pentecosten. Lc. «Nolite mirari...». I Joan., III, 13-18. Ev. «Homo quidam fecit cenam magnam...». Luc., XIV, 16-24.

Incipiunt lectiones mensi III.^{ti} Feria III.^a in III.^{or} tempora. Lc. «Diligite justitiam...». Sap. I, 1-7. Alia : «Audi Jacob serve meus...». Is., XLIV, 1-3. Ev. «Dimitte turbas...». Luc., IX, 12-17.

Feria VI.^a Lc. «Exultate filie Sion...». Joel, II, 23-27. Ev. «Venit ad Jhesum vir cui nomen Jairus...». Luc., VIII, 41-56.

Sabbato in XII. lectiones. Lc. «Effundam...». Joel, II, 28-32. Alia : «Locutus est dominus...». Lev., XXIII, 10-21. Alia : «Audi Israel...». Deut., XXVI, 1-11. Alia : «Loquere filiis Israel...». Lev., XXVI, 3-12. Alia : «Angelus Domini...». Dan., III, 49 et ss. Alia : «Justificati ex fide...». Rom., V, 1-5. Ev. «Egrediente Jhesu...». Math., XX, 29-34. (Aquí posa erradament de sant Lluc.)

Dominica III.^a post Pentecosten. Lc. «Humiliamini...». I Petr., V, 6-11. Ev. «Erant appropinquantes...». Luc., XV, 1-10.

Dominica V.^a post Pentecosten. Lc. «Existimo...». Rom., VIII, 18-23. Ev. «Estote misericordes...». Luc., VI, 36-42.¹

VIII.º Kalendas Julii. Vigilia sancti Johannis Baptiste. Lc. «Factum est verbum Domini...». Jer., I, 2-10. Ev. «In diebus Herodis Regis...». Luc., I, 5-17.

In natale Precursoris Domini. Lc. «Audite insule...». Is., XLIX, 1-7. Ev. «Elisabeth...». Luc., I, 57-68.

V.^o Kalendas Julii. Natale sanctorum Johannis et Pauli. Lc. «Quis nos separavit...». Rom., VIII, 35-39. Ev. «Egrediente Jhesu...». Marc., XIII, 1-13.

III.º Kalendas Julii. Vigilia sancti Petri Apostoli. Lc. «Petrus et Johannes...». Act. Ap., III, 1-10. Ev. «Dixit Jhesus Petro...». Joan., XXI, 15-19.

In natale sancti Petri. Lc. «Missit Herodes...». Act. Ap., XII, 1-11. Ev. «Venit Jhesus...». Math., XVI, 13-19.

II.º Kalendas Julii. Natale sancti Pauli Apostoli. Lc. «Saulus adhuc...». Act. Ap., IX, 1-22. Ev. «Dixit Petrus ad Jhesum...». Math., XIX, 27-30.²

Dominica VI.^a post Pentecosten. Lc. «Omnes unanimes...». I Petr., III, 8-15. Ev. «Cum turba multa...». Marc., VIII, 1-9. (Resta interromput el text. El full següent comença amb el segon verset de l'evangeli (Luc., V, 1-11) de la festa, segurament de l'apòstol sant Jaume.)

Dominica VII.^a post Pentecosten. Lc. «Quicumque baptizati sumus...». Rom., VI, 3-11. Ev. «Nisi abundaverit justitia vestra...». Math., V, 21-24.

Dominica VIII.^a post Pentecosten. Lc. «Humanum dico...». Rom., VI, 19-23. Ev. «Cum turba multa...». Marc., VIII, 1-10.

Dominica VIII.^a post Pentecosten. Lc. «Debitores sumus...». Rom., VIII, 12-17. Ev. «Attendite a falsis prophetis...». Math., VII, 15-21.

1. Ev. : Qua mensi fueritis = vos aurets mesurat.

2. Lc. : Convalescebat = sesforçau.

Dominica x.^a post Pentecosten. Lc. «Non simus concupiscentes...». 1 Cor., x, 6-13. Ev. «Homo quidam erat dives...». Luc., xvi, 1-9. (No acaba aquest evangeli. Manca almenys un full amb l'ofici de màrtirs, car en el següent acaba el sagrat text.) (Math., xvi, 24-28.)

Dominica xi.^a post Pentecosten. Lc. «Scitis quoniam...». 1 Cor., xii, 2-11. Ev. «Cum appropinquaret...». Luc., xix, 41-47.

Dominica xii.^a post Pentecosten. Lc. «Notum vobis facio...». 1 Cor., xv, 1-10. Ev. «Dixit Jhesus ad quosdam...». Luc., xviii, 9-14.

vi.^o Idus Augusti. Vigilia sancti Laurentii. Lc. «Confitebor tibi Domine rex...». Eccli. li. Ev. «Si quis vult venire...». Math., xvi. (Hi ha la següent nota, en vermell): «Require retro in natale sancti Cucufati, martiris.»

iiii.^o Idus Augusti. [Natale] sancti Laurentii. Lc. «Qui parce seminat...». 11 Cor., ix, 6-10. Ev. «Amen, amen dico vobis...». Joan., xii, 24-26.

viii.^o Kalendas Septimber. Assumptio sancte Marie. Lc. «In omnibus requiem quesivi...». Eccli., xxiv, 11-20. Ev. «Intravit Jhesus...». Luc., x, 38-42.

Dominica xiii.^a post Pentecosten. Lc. «Fiduciam talem habemus...». 11 Cor., iii, 4-9. Ev. «Exiens Jhesus...». Marc., vii, 31-37.

x.^o Kalendas Septembris. Vigilia sancti Bartolomei, apostoli. Lc. «Beatus vir qui in sapientia morabitur...». Eccli., xiv-xv, 22, 3-6. Ev. «Si quis venit ad me...». Luc., xiv, 26-33.

viii.^o Kalendas Septembris. Natale sancti Bartolomei. Lc. «Jam non estis hospites...». Ephes., ii, 19-22. Ev. «Facta est contentio...». Luc., xxii, 24-30.

iii.^o Kalendas Septembris. Decollatio sancti Johannis Baptiste. Lc. «Expectatio iustorum letitia...». Prov., x-xi. Ev. «Missit Herodes...». Marc., vi, 17-29.

Dominica xiiii.^a post Pentecosten. Lc. «Abrahe dicte sunt...». Gal., iii, 16-22. Ev. «Beati oculi...». Luc., x, 23-37.

Dominica xv.^a post Pentecosten. Lc. «Spiritu ambulate...». Gal., v, 16-24. Ev. «Dum iret Jhesus...». Luc., xvii, 11-19.

vi.^o Idus Septembris. Nativitas sancte Marie. Lc. «Ego quasi vitis...». Eccli., xxiv, 23-31. Ev. «Liber generationis...». Math., i, 1-16. (Rúbrica): «Alium Evangelium de aparicionem Domini. Inicium sancti Evangelii secundum Lucam. = Factum est autem cum baptizaretur omnis populus...». Luc., iii-iv, 21-1.

Dominica xvi.^a post Pentecosten. Lc. «Si spiritu vivimus...». Gal., v-vi, 25-10. Ev. «Nemo protest duobus dominis servire...». Math., vi, 24-33.¹

xviii.^o Kalendas Octubris. Exaltatio sancte Crucis. Lc. «Videte qualibus litteris...». Gal., vi, 11-14. Ev. «Erat homo ex fariseis, Nicodemus nomine...». Joan., iii. (Rúbrica): «Require epistola et evangelium supra in inventionem ejusdem.»

Eo die natale sanctorum Corneli et Cipriani. Lc. «Reddet Deus...». Sap., x, 17-20. Ev. «Ve vobis qui edificatis...». Luc., xi, 47-54.

Dominica xvii.^a post Pentecosten. Lc. «Obsecro vos ne deficiatis...». Ephes., iii, 13-21. Ev. «Ibat Jhesus in civitatem que vocatur Naim...». Luc., vii, 11-16.²

Dominica xviii.^a post Pentecosten. Lc. «Obsecro vos ego vinctus in Domino...». iv, 1-6. Ev. «Cum intraret Jhesus...». Luc., xiv, 1-11.

1. Ev. : Neque nent = *no filen*. Omnia gentes = *los pagans*.

2. Ev. : Et resedit qui erat mortuus = *sa setet*.

Incipiunt lectiones mensis septimi. FERIA IIII.^a Lc. «Ecce dies veniunt...». Amos, ix, 13-15. Alia : «Congregatus est omnis populus...». II Esdr., viii, 1-10. Ev. «Magister attuli filium meum...». Marc., ix, 16-28.

Sabbato in XII.^m lectiones. Lc. «Locutus est Dominus...». Lev., xxiii, 26-32. Alia : «Locutus est Dominus...». Lev., xxiii, 33-43. Alia : «Domine Deus noster...». Mich., vii, 14-20. Alia : «Factum est verbum Domini...». Zach., viii, 14-19. Alia : «Angelus Domini descendit...». Dan., iii, 49-56. (Rúbrica) : «Lectio Daniel propheta. = Require retro in ebdomada prima de XL.^a». Alia : «Tabernaculum factum est...». Hebr., ix, 2-13. Ev. «Dicebat Jhesus turbis...». Luc., xiii, 6-17.

XII.º Kalendas Octobris. Vigilia sancti Mathei, apostoli et evangeliste. Lc. «Beatus homo...». Prov., iii, 13-20. Ev. «Dixit Petrus ad Jhesum...». Math., xix, 27-29. (Rúbrica) : «Require supra in natale sancti Pauli apostoli.»

XI.º Kalendas Octobris. Natale sancti Mathei apostoli. Lc. «Unicuique nostrum data est gratia...». Ephes., iv. (Rúbrica) : «Require in vigilia Ascensionis Domini.» Ev. «Cum transiret Jhesus...». Math., ix, 9-13.

X.^o Kalendas Octobris. Natale sanctorum Mauricii cum sociis suis. Lc. «Ego Johannes vidi subtus altare...». Apoc., vi, 9-11. Ev. «Ecce ego mitto vos...». Math., x. (Rúbrica) : «Require supra in natale sanctorum Nerei et Achillei.»

Dominica XIII.^a post Pentecosten. Lc. «Gratias ago...». I Cor., i, 4-8. Ev. «Accesserunt ad Jhesum...». Math., xxii-xxiii, 34-12.

III.º Kalendas Octobris. Dedicatio Baselicæ sancti Michaelis. Lc. «Significavit Deus...». Apoc., i, 1-5. Ev. «Accesserunt discipuli...». Math., xviii, 1-10.

Dominica XX.^a post Pentecosten. Lc. «Renovamini...». Ephes., iv, 23-28. Ev. «Ascendens Jhesus...». Math., ix, 1-8.

Dominica XXI.^a post Pentecosten. Lc. «Videte...». Ephes., v, 15-21. Ev. «Loquebatur Jhesus...». Math., xxii, 1-14.

Nonas Octobris. Natale sancti Martini episcopi. Lc. «Dedit Dominus confessionem sancto suo...». Eccli., xlvii-xxiv, 9-13, 1-2. Ev. «Sint lumbi vestri...». Luc., xii. (Rúbrica) : «Require in natale sancti Felicis in pincis, ut supra.»

Dominica XXII.^a post Pentecosten. Lc. «Confortamini...». Ephes., vi, 10-17. Ev. «Erat quidam regulus...». Joan., iv, 46-53.

XIII.º Kalendas Novembris. Natale sancti Luche evangeliste. Lc. «Justus, si morte preoccupatus fuerit...». Sap., iv, 7-15. Ev. «Nihil opertum...». Math., x. (Rúbrica) : «Require retro in vigilia sancti Jacobi apostoli.»

X.^o Kalendas Novembris. Sancte Eulalie Barchinona. Lc. «Sapientia laudavit animam suam...». Eccli., xxiv, 1-5, 21-22. Ev. «Simile est regnum celorum thesauro...». Math., xiii. (Rúbrica) : «Require supra in sancte Agnetis.»

Dominica XXIII.^a post Pentecosten. Lc. «Confidimus...». Philip., i, 6-11. Ev. «Simile est regnum celorum...». Math., xviii, 23-35.

VI.º Kalendas Novembris. Vigilia Apostolorum Simonis et Jude. Lc. «Justorum anime...». Sap., iii, 1-8. Ev. «Ego sum vitis...». Joan., xv, 5-11.

V.^o Kalendas Novembris. Natale sanctorum Simonis et Jude. Lc. «Exurgens princeps sacerdotum...». Act. Ap., v, 17-21. Ev. «Hec mando vobis...». Joan., xv. (Rúbrica) : «Require supra in natale sanctorum Alexandri, Eventi et Theodoli.»

II.º Kalendas Novembris. Vigilia Omnium Sanctorum. Lc. «Ego Johannes...». Apoc., v, 6-12. Ev. «Videns Jhesus turbas...». Math., v, 1-12.

Kalendas Novembris. Natale Omnium Sanctorum. Lc. «Ecce ego Johannes...». Apoc., vii, 2-12. Ev. «Descendens Jhesus de monte...». Luc., vi. (Rúbrica): «Require retro in natale sancti Sebastiani.»

Dominica xxiiii.^a post Pentecosten. Lc. «Imitatores...». Philip., iii-iv, 17-3. Ev. «Abeunt pharisei...». Math., xxii, 15-21.

Dominica xxv.^a post Pentecosten. Lc. «Non cessamus...». Coloss., i, 9-14. Ev. «Loquente Jhesu ad turbas...». Math., ix, 18-26.

iii.^o Idus Novembris. Natale sancti Marcelli episcopi. Lc. «Ecce sacerdos magnus...». Eccli., xliv-xlv. Ev. «Homo quidam peregre...». Math., xxv. (Rúbrica): «Require retro in natale sancti Silvestri pape.»

x.^o Kalendas Decembris. Natale sancte Cecilie virginis. Lc. «Domine, Deus meus...». Eccli., li. Ev. «Simile es regnum celorum...». Math., xxv. (Rúbrica): «Require retro in natale sancte Agathe Virginis.»

Dominica xxvi.^a post Pentecosten. Lc. «Ecce dies veniunt...». Jer., xxiii, 5-8. Ev. «Cum sublevasset...». Joan., vi, 5-13. (Manca almenys un full. Comença el següent amb el final de l'evangeli de la vigília de sant Andreu, Joan., i, 45-51.)

ii.^o Kalendas Decembris. [Natale] sancti Andree apostoli. Lc. «Corde enim creditur...». Rom., x, 10-18. Ev. «Ambulans Jhesus...». Math., iv, 18-22.

Dominica i.^a de adventu Domini. Lc. «Scientes quia hora est...». Rom., xiii, 11-14. Ev. «Cum adpropinquasset Jhesus...». Math., xxi, 1-9.

Dominica ii.^a Ante Natale Domini. Lc. «Quecumque scripta sunt...». Rom., xv, 4-13. Ev. «Erunt signa...». Luc., xxi, 25-33.

Dominica iii.^a Ante Natale Domini. Lc. «Sic nos existimet homo...». i Cor., i-v, 15. Ev. «Cum audisset Johannes...». Math., xi, 2-10.

Incipiunt lectiones mensi decimi. Lc. «Erit in novissimis diebus...». Is., ii, 2-5. Alia: «Pete tibi signum...». Is., vii, 11-15. Ev. «Missus est Angelus Gabriel...». Luc., i, 26: (Acaba el manuscrit amb les quatre primeres ratlles d'aquest evangeli.)

EL BREVIARI DE CUIXÀ, per Mn. PERE PUJOL I TUBAU, prev.

Del text d'aquest manuscrit (escrit damunt pergami i distribuït en dos volums de 174 i 140 fulls, respectivament) en va fer una minuciosa descripció, l'any 1649, el monjo d'aquell antic cenobi de Conflent fra Guillem Costa. Mercès a ell avui podem saber ço que seria el primitiu breviari de Cuixà dissortadament desaparegut.

La biblioteca del monestir de Cuixà, dotada com la de Ripoll de l'alta direcció i mestratge del bisbe-abat Oliva, tindria un fons riquíssim de material d'estudi per a la composició de manuscrits del caràcter de recull com el breviari. Sols com a fruit d'un *scriptorium* opulent pot hom comprendre l'existència del breviari de Cuixà. La seva estructura, abundantament detallada, li dona tot l'aspecte de no esser posterior a la primera meitat del segle XIII.⁴ En primer terme, el breviari (abreujada distribució de les parts integrants del rés canònic) es redueix exclusivament al santoral o propi de sants, essent mancat de psalteri, ordre de les dominiques o propi de temps i amb tota seguretat de les antífones i responsoris, que amb zel tan fervorós cultivà sempre la litúrgia medieval. És, certament, un breviari i no simple santoral, car l'ordre de les

lliçons devé constant en el propi de sants, encara que la seva utilització suposa indefectiblement l'ús, almenys, del psalteri, leccionari, antifoner i responser, els quals són tothora elements indispensables de la pregària en la solemnitat litúrgica.

Demés, dintre el cicle litúrgic (començant significativament per la festivitat del proto-màrtir) són més nombroses les festes dels sants màrtirs i obtenen preferència les solemnitats dels sants terrals d'una especial veneració en el període romànic, com sant Guillem de Tolosa, sant Grau d'Aquitània i sant Ermengol, bisbe d'Urgell, d'alta prosàpia, nascut al mateix Conflent, a poques hores de camí del venerable cenobi.¹

Afortunadament, les lliçons del rés del gloriós prelat urgellità, contingudes en el breviari cuixanenc, les podem oferir senceres. Transcrites pel mateix Costa existeixen entre els papers de l'Arxiu Capitular d'Urgell, la documentació del qual, durant uns anys, va ésser estudiada pel diligent monjo de Cuixà.² Elles, com podrà veure el lector, guarden el to literari de la prosa amanerada dels compositors monacals del cicle romànic.

El text de la vida de sant Ermengol que Villanueva transcriu d'un santoral de l'església de Barcelona,³ serva grans analogies amb les lliçons del breviari de Cuixà, les quals, amb lleugeres variants que li lleven poc o molt llur regust d'arcaïsmes, foren aprofitades, en 1487, en la primera edició del breviari d'Urgell i segurament

1. És molt possible que la relació de la vida de sant Ermengol treta d'aquest breviari de Cuixà fos la mateixa que la del primitiu breviari d'Urgell, el qual no coneixem. Ho fa pensar el que les lliçons de la vida del gloriós prelat del breviari urgellità de 1487 comencen també: «Sol justitie, rex regum, Christus Deus...» Segurament provindrien totes d'una mateixa font. Altrament, sant Ermengol seria tan conegut a Cuixà com a La Seu. La seva casa pairal cal situar-la al Conflent; no és gens aventurat assegurar que tindria son breçol en el lloc d'Aiguatèbia, prop d'Oleta, la possessió primitiva dels seus pares, els vescomtes de Conflent, que és adscrita entre les de la canònica de seguida després de la mort de sant Ermengol i que usufructua l'església d'Urgell fins a la primera meitat del segle XIX. No és tampoc mancada d'interès la dada, que Villanueva no va negligir (*Viage...*, x, 155), que l'església d'Aiguatèbia canvià el seu titular sant Fèlix pel de sant Ermengol al cap de pocs anys de la mort d'aquest. Cf. la pàgina literària del diari barceloní *El Correo Catalán*, n.º 76, 16 desembre 1915.

2. El benedictí fra Guillem Costa, monjo de Cuixà i prior de Riquer, des de 1644 a 1660, a les ordres de Pere de Marca i Esteve Baluze, treballà als arxius de Cuixà, Ripoll i Urgell, essent d'aquest darrer arxiver oficial durant alguns anys. En la Biblioteca Nacional de París, col·lecció Baluze, existeixen nombroses còpies de documents dels referits arxius. Vegeu una mostra de com encapçalava els documents per ell autoritzats com a notari i arxiver: «Universis et singulis hujusmodi seriem inspecturis, visuris, lecturis, pariterque et audituris attestor, indubiamque facio fidem, ego frater Guillelmus Costa, presbiter et monachus monasterii sancti Michaelis de Cuixano, ordinis claustralium divi Benedicti infra Diocesis Elnensis, in valle Confluente, siti, priorque prioratus beate Marie de Riquerio, Apostolica Auctoritate, notarius publicus, ac pro admodum illustri Capitulo Sedis Urgellensis, Archiverius domus Capitularis Archivii dicte sancte cathedralis ecclesie, ac uti predictus Archiverius regens scripturas publicas in dicto Archivio dicte domus Capitularis reconditas et custoditas; quod in quodam libro ... inveni descripta sequentia ... Ut igitur eidem fides plenissime impendatur, ego dictus frater Guillelmus Costa, notarius et archiverius predictus, hic me subscribo et meum quo utor in publicis, requisitus a dicto admodum illustri Capitulo, die XII mensis Aprilis MDCLX, in quorum omnium et singulorum omnium premissorum appono Sig (s. man.) num.» (Bibl. Nat. de París; fons Baluze, t. 117, f. 475.)

3. *Ob. cit.*, x, 306.

en les edicions posteriors fins a la general adopció del breviari romà als darrers temps del segle XVI.*

* L'únic exemplar que existeix del breviari imprès a Venècia en 1487 es guarda en relatiu bon estat a l'Arxiu Capitular d'Urgell. Té actualment 339 fulls i manquen els 17 primers. Al final té colofó, en vermell, que és com segueix:

«Explicit breviarium secundum usum Urgellensis
ecclesie : impressum Venetiis, arte
magistri Andree Thoresanis
de Asula. Anno m.cccc.
lxxxvii, die xxv men-
sis Junii.»

Una de les notes més antigues que fa referència a la confecció de llibres de chor és la que segueix:

«A xxvi de Noembre del any mccccxxxi. feren lo preu ab en Francech Ribera, prevere, que scrigués e notas los oficiés en gran forma e que fossen quatre volums notats coregits e capletrats per preu de cent quaranta florins, pero que el sa adonar pergamins adzur e tots altres colos ques meresquen a les capletres; en tal manera que lo capitol no sia tengut de pagar sino los cxi florins per tots los quatre volums. = Item que no faia remissions de un volum en altre e que contarà les cartes e remissions en cada volum e aquels scriurà en la Seu durgell.» (D'un fragment de manual de Capítol o llibre d'actes, fol. xvii.)

Durant el segle xvi.è tingué l'església d'Urgell molta activitat en la confecció de llibres litúrgics. La generalització de l'ús de la impremta i el relatiu benestar que produí l'augment de les rendes de la mensa capitular, permeté als aciençats capitulars d'aquella època la reproducció i depuració dels textos litúrgics que amb gran abundor haurien rebut dels segles anteriors.

Vegeu el següent albarà:

«Jo Pera dels Senyos, scriptor, confes aver rebut de las obras he fetas per lo dit venerable capitol de lany de mil d.xv. fins en lany de mil d.xx, so es, xlv coerns e fetz; e mes del raure de xviii dotzenas de pargamins per scriure dits xlv coerns, e mes religatz quatre volums, so es, dominical, e sanctoral, cascu en dos volums; e mes dos llibres petitz dels responsetz de tercia, e mes e renovades xxi carta en lo lesioner e mes e religat dit lesioner, e mes un legender e mudada una post, emes escritas e notadas quatra cartas en dit sanctoral nou, de las quals sobre ditas obras ssomen xxxvi lliures, xiiii sous, las quals e rebudas, primo, x ducatz per mans de mossen Antoni Carcolze, e mes de ix ducatz per mans de mossen Comellas e mossen Antoni Sala e misser Pera Trago, e per lo religar e per totas las altras obras, sumas, en fe de compte e rebudas per lo venerable mossen Daga de que restan contents totz comptes fetz axi la una part com l'altra. E per que so content de tota sobre dita quantitat, e ells de mi, ne fas lo present albara final, scrit de ma ma propia, vuy diluns lo darrer dia de Dembre, any de mil d.xx.» (*Liber statutorum et conclusionum ecclesie Urgellensis, incipiens anno 1468, fol. 220 v.º*)

Fou imprès, no sabem on, en 1527, l'única edició del proser, titulat «Dominicalium ferialiumque processionum», nomenat, també, *Passaclaustros*, que serví per a l'ús d'aquesta església fins a darrers de segle xviii.è, segons nota fixada en un dels dos exemplars incomplets que posseïm. En els oficis dels sants patrons acceptaren el mateix text del breviari de 1487. Es interessant la conclusió següent: «Die xxviii aprilis, 1563. = Item eodem durante capitulo fuit conclusum que sien trets del archiu xviii prozers y aquells sien repartits entre xviii capellans elegidors per lo senyor Cabiscol que sapien ben cantar y sien pratichs; als quals capellans portants los dits prozers a la professó quiscun diumenge sia donat y pagat cada un dells un diner.» (*Liber conclusionum capitularium ab anno 1493 ad 1569, f. 252.*) En 1534 hom parlava de refer els cantorals o llibres de chor: «[1534, 17 gener.] Item sobre la reparació dels llibres del chor fonch comes al obrer y al dit sor. canonge Savartés de fer-los adobar e illuminar y fer lo preu y fer pagar del que constaran, attés que es gran necessitat.» (Id., f. 76.) Era editat a Saragossa per Jordi Cocci, en 1536, l'esplèndid ritual urgellità: «Incipit ordinarium sacramentorum, benedictionum et aliarum rerum a

L'índex d'aquest interessant manuscrit litúrgic, escrit de mà del monjo cuixanenc, és com segueix:*

«In cenobio sancti Michaelis Coxanensis [existit] Breviarium, duobus voluminibus pergameneis insertum, manuscriptum, antiquissima littera exaratum. Primum volumen continet 174 folia; sic incipiens:

Foli 1. — Sermo beati Fulgentii, Cartaginensis episcopi, in Natale sancti Stephani: «Haeri celebravimus temporalem Regis nostri sempiterni natalem...»

Foli 3. — Passio sancti Johannis Apostoli et Evangeliste que observatur v.º Kalendas januiarias: «Secundam post Neronis persecutionem christianorum Domicianus exercuit...»

Foli 5. — Lectio 1.ª Sermo sancti Augustini episcopi in Natale sanctorum Innocentium: «Bethleem natalis sanctorum Innocentium, quos Herodes cum Christi nativitate...»

sacerdote animarum curam regente agendarum, secundum sacrosancte Urgellensis ecclesie ritum.» Un exemplar, gairebé sencer, existeix a l'Arxiu d'Urgell.

Sabem que durant el pontificat del bisbe Joan Despès (1515-1530) es féu una altra edició del breviari, que, com les altres del mateix segle que esmentarem, ens és desconeguda, la qual fou repartida pel bisbat. (Id., f. 62.) Va fer-ne nova edició l'immediat successor el bisbe Pere Jordan d'Urries, amb el procurador del qual, a 2 d'octubre de 1532, els canonges convenen sobre el preu dels nous breviaris: «Item fuit conclusum inter dictos capitulum et canonicos suprascriptos, ex una, et reverendum dominum Petrum Gomez, priorem sancti Petri Veteris, civitatis Oscensis, vicarium et procuratorem generalem Illi. et Rmi. domini Petri Jordan de Urries, Dei gracia, electi, Urgellensis episcopi, habentem ad hec et alia quam plurima plenum posse a dicto domino electo episcopo Urgellensi, prout constat in posse notarii sancti Odonis et presentis capituli: Quod super breviariis noviter emendatis, correctis et ordinatis, attentis necessitatibus ecclesie et dicti domini electi ac expensis super hoc factis et faciendis, quod solvant singuli pro quolibet breviario, triginta sex solidos Barchinone, qui dividantur hoc modo, scilicet, decem et septem solidi dentur ipsi Rdo. domino electo episcopo, seu suo procuratori aut clavario, et totidem decem et septem solidi dentur presenti ecclesie et capitulo Urgellensi seu suo economo et procuratori; et restantes duo solidi distribuuntur inter ministros et illos qui ad hoc opus laboraverunt et de cetero laborant, et in expensis super hoc jam factis et faciendis ad notitiam dicti capituli et canonicorum...» (Id., f. 60.) Ne fou decretat, sota pena d'excomunió, l'ús obligatori per tot el bisbat, oposant-se a la seva acceptació la Comunitat de preveres de La Seu. El capítol, finalment, a 12 de gener de 1533, elegeix els encarregats de cobrar, en els diferents oficialats, el preu dels breviaris: «Et illico lo Rnt. Capítol y canonges sobrescrits elegiren y nomenaren sobre la exacció dels breviaris als Rnts. mossen Joan Quintana per Puigcerdà y al senyor mossen Francesch Boquet pera Tremp y Sort y a mossen Antoni Monich per Berga, Solsona, Cardona, Guissona y Balaguer, cum salario assueto, que aquestos cobren les peccunies dels collectors de dits breviaris.» (Id., f. 63.)

Aquesta edició, en la qual eixiren «molts errors y faltes», fou insuficient per a les necessitats del bisbat; i a 30 de setembre de 1557 acorden «se ordenen uns breviaris nous ab gran compliment y mirament...» (Id., f. 225.) Degut, sens dubte, a les noves disposicions del Concili de Trento, que hom estava celebrant, aquest acord no va executar-se; reproduint-se, amb tot, al cap de cinc anys després: «Die veneris, xxvii february, 1562. — E mes fench conclos quant al que sa senyoria Rma. ha proposat se fessen nous breviaris atesa la molta necessitat ne ha per lo bisbat y los molts errors se trobem en los que darrerament se imprimiren que se entenga en fer dits breviaris nous ab gran mirament y compliment y pera dit efecte dit capítol dedica y nomina les Rnts. senyors micer Jaume Piquer, ardiaca de Berga, y el senyor micer Honofre Gomis, cabiscol de Urgell y mossen Jaume Sparsa y mossen Francesch Boquet, canonges de dita sglesia de Urgell, los quals ab gran maturitat entenguen en dita obra, pus ja los matexos son stats nominats per sa Sa. Rma. y que appliquen pera dit efecte aquelles persones que a sus merces parra, tant de la present ciutat y oficialat de Urgell com de altres parts de dit bisbat, los quals en dit negoci los para puguen aconsellar y ajudar.» (Id., f. 247 v.º)

* Biblioteca Nacional de París; fons Baluze, t. 372.

Foli 7. — Lectio 1.ª Passio sancti Thome episcopi et martiris qui passus est Cantuariensem Urbem vii.^o Kalendas januarii : «Quoniam multi sermones prolixitatem et obscuritatem aborrent, ideo succinta et brevi oratione perstringatur de martyrio Thome sanctissimi Cantuariensis archiepiscopi, ...»

Foli 8. — Sermo sancti Augustini episcopi de natale Domini : «Sanctus et sollemnis dies, fratres dilectissimi, hodie mundo inluxit, exultemus...»

Foli 10. — Incipit vita sancti Silvestri, urbis Rome episcopi, que celebratur pridie Kalendas januarii. Lectio 1.^a : «Silvester igitur, urbis Rome episcopus, cum esset infans a vidua matre sua, iusta nomine, opere traditus est Cyrino presuli, cujus et vitam imitatus et mores ad summum apicem Christiane religionis attigit, ...»

Foli 12. — In die sancti Flamidiani martyris. Lectio 1.^a : «Beatus ergo martyr Flamidianus, cujus diem festum colimus, in domo Domini pretiosus est qui tam fideliter eterno Regi inhesit, ut neque mors, neque vita...»

Foli 16. — Lectio 1.^a Passio sanctorum Juliani et Baseline, sociorumque eorum, qui passi sunt in Antiochia civitate sub Martino preside, die vii.^a idus januarii : «Beati martyres, seculum relinquentes, hoc nobis ex agiliarum suarum munus titulo reliquerunt, ...»

Foli 19. — «Lectio prima. Pridie idus januarii. In provincia Ispanie sanctissimi confessoris Christi Nazarii cum sanctis Victoriano et Machario, quorum prior in monasterio ordine ducens actuale vitam, apud quoddam cenobium in partibus prescripte provincie quod in honore secus dicti beati Victoriani dicitur hodie...»

Foli 20. — Sermo sancti maximi episcopi de Epiphania Domini. Leccio v.^a : «Redemptionis nostre auctor eternus Omnipotens Dominus, Unigenitus Dei vivi, inseparabilis...»

Foli 24. — Leccio v.^a, xvii.^o Kalendas februarii. Depositio beatissimi Honorati, Arelatensis archiepiscopi, cujus vita, doctrinis et miraculis illustris refulsit : «Honoratus igitur beatissimus, primus incola insule Lirinensis, suscipiens curam dominici gregis in se ipso monstrabat singulis qualiter conservarentur et sincerum obsequium redderent Jhesu Christo...»

Foli 27. — Incipit vita sancti Antonii abbatis : «Igitur, Antonius, nobilibus religionisque parentibus natus, Egipto oriundus fuit...»

Foli 52. — iiii.^o idus februarii. Lectio prima : «Sancte Scholastice Virginis, soror beati Benedicti abbatis...»

Foli 63. — Incipit vita sancti Benedicti, Amanensis abbatis, cujus festivitas celebratur iiii.^o idus februarii : «Erat quippe beatus Benedictus, miserum omnium advocatus, sed monachorum pater...»

Foli 65. — Passio sancte ac beatissime Eulalie, Virginis et Martiris Christi, que passe est in civitate Barchinona sub Daciano preside, ii.^o idus februarii. Lectio 1.^a : «In diebus illis, Eulalia Barchinonensium cives...»

Foli 82. — Passio sancti Georgii Martyris, que observatur viii.^o Kalendas Madii : «Cunctas itaque ac tales martyrum laudes roseis cruorum passionibus consecratas, nullus obmittit tante virtutis agonem impensius enarrare, ...»

Foli 92. — Passio sancti Poncii, senatoris et martyris, qui passus est v.^o idus Madii. Lectio 1.^a : «Fuit quidam senator Urbis Rome nomine Marchus et uxor ejus nomine Julia...»

Foli 96. — Incipit vita beati ac gloriosissimi confessoris christi Guillermi, cujus festivitas celebratur v.^o Kalendas junii : «Inclite laudis ac perhenni memorie Pipini Regis tempore, natus est beatus Guillelmus de preclara francorum progenie, ex fratre videlicet nobili magnoque consule Teodosio, cujus mater eque generosa et nobilissima comitissa dicta est Aldana. Ambo quidem de summis Francie principibus, consules ex consulibus, vita quoque et moribus placentes docte hominibus, ...»

Foli 114. — Passio sancti Petri Apostoli, qui passus est Rome, iiii.^o Kalendas Juli : «Tempore igitur Neroni Cesaris erant Rome salutiferi doctores Christianorum Petrus et Paulus, ...»

Foli 117. — Incipit de transitu sancti Martialis, Episcopi et Confessoris. Lectio v.^a : «Anno undecimo post Resurrectionem domini nostri Jhesu Christi; orans erat solito

beatissimus Martialis, Pontifex, et ecce apparuit ei dominus Ihesus Christus cum indicibili splendore claritatis, et dixit ei : Pax tibi sit, fidelissime frater, quoniam obedisti voci mee, eris jugiter mecum in claritatem que nullo fine claudetur, ...»

Foli 147. — Lectio v.^a Passio beatissimorum martirum Christi Justi et Pastoris, qui passi sunt sub Daciano preside, die viii.^o idus augusti : «In diebus illis, dum crudelissimus Dacianus instinctu serpentis, ...»

Foli 159. — Lectio prima. In octabis sancti Germani, ...»

Foli 161. — De Sacricustode, qui sepius sanctam Dei Genitricem salutabat. Lectio i.^a = De alio clerico qui beate Marie devotus erat. Lectio prima. = De latrone quem a laqueo eripuit, ... = Lectio prima. Qualiter sancta Dei Genitrix quendam a morte suscitavit, ... = Lectio prima. De presbitero qui semper beate Virginis Marie missam devotissime celebrabat, ... = Lectio i.^a De duobus fratribus quorum alterius anima, qui Stephanus vocabatur, ex sui nequitia, dampnata ut penitentiam ageret, fuit ad corpus per beatam Mariam misericorditer revocata, ... = Leccio ii.^a De anima cujusdam Prioris quam sancta Dei Genitrix Maria liberavit. = Lectio i.^a De Jeronimo, Papie civitatis Episcopo, quem beata Virgo Maria fecit sua benignitate in episcopum promoveri, ... = Leccio ii.^a De Aneclino, monacho monasterii Cluse, qui vinum, sanguini coloris, incaute super corporalia fustum, per beatam Dei Genitricem Mariam obtinuit in candorem pristinam reformari, ... = Lectio i.^a De ymagine beate Marie que fulgere de celo cadente ac ipsam divino iudicio succedente, illesa penitus beata Virgo se protegente permansit : «Est et alia quedam Ecclesia in honore sancti Michaelis in monte qui dicitur Tumba in periculo maris, ...» = Lectio ii.^a De quodam canonico civitatis Pize qui volente, ad instantiam parentum nubere, per beatam Virginem Mariam monitus, conjugio et omnibus que habere poterit renuntiavit, ... = De claudo sanato per merita Virginis gloriose. Lectio prima. = De puella Musa nomine per beatam Virginem ad eorum puellarum ac virginum Paradissi misericorditer evocata. Leccio iii.^a = De ymagine beate Marie divinitus facta. Lectio i.^a = In Libia civitate que proxima est civitati que vocabatur Diospolim, ... = Lectio ii.^a De Episcopo Cantuariensi qui ob merita beate Virginis Marie visionem inferius positam cernere meruit seu videre : «Moris erat sancto Dynstano, loca sancta, quando Cantuarie morabatur, uno tantum fideli socio comitatus, noctu ecclesias peragere, ... = Lectio i.^a Quomodo sancta Dei Genitrix hominem submersum in mari liberavit, ...»

Secundum volumen dicti Breviarii, manuscripti, antiquissima littera exarati, 140 folia inserti; sic incipiens:

Foli 1. — Sermo sancti Hieronymi presbiteri ad Paulam et Eustochium, in Assumptione sancte Dei Genitricis Marie : «Cogitis me, o Paula, ...»

Foli 4. — Dominica infra octava. Sermo Ildefonsi presulis anti tria pistos, id est, contra tres infideles, de perhenni virginitate Dei Genitricis, ordine sinonimarum conscriptus. Lectio prima, ...

Foli 5. — Lectio iii.^a Contra Justinianum : «Audi tu, percipe tu, Justiniane, corde sapito, fatue, precordiis cognosce, stulte sensu, disce caduce. Nolo pudorem nostre Virginis corrupturo partu causeris. Nolo integritatem generationis discerpas; nolo virginitatem exitu nascentis scindas; nolo Virginem genitricis officio prives; nolo genitrici Virginalis glorie plenitudinem tollas. Si horum unum confundis in toto confusus es. Si concordiam nescis, concordia veritatis ipse privatus es. Si hec discordantia causarum, semper discors justitie inveniris. Si Virgini nostre aut generationem, aut integritatem adimis, grandi dedecore Deo injuriam facis. Negas Deum voluisse incorruptam servare quando fateris absque corruptione adire Virginem non potuisse. Negas Deum quod vellet facere, quousque contendis Genitricem integram invenisse et corruptioni deditam reliquisse.»

Lectio v.^a : «Ut ergo asseris omnipotentis divinitas non profuit divinitati sed obfuit. Quia dum Virginem decus nascendo violabit summam virginitatis destruxit ac per hoc ipsum adstruis virginem deturpasse nascendo quam decoraverat ipsa creando. Ebetescat, ergo, ebetescat cor talia meditans; obumtescat os talia proloquens. Hebeat lingua talia promens, non adspiret sermo talia narrans; licet enim Virgo ex Deo, Virgo ex homine, Virgo attestante Angelo, Virgo iudice sponso, Virgo ante sponsum, Virgo cum

sponso, indubitata Virgo etiam dubitante sponso; Virgo ante Filii adventum, Virgo post Filii generationem, Virgo cum Filii Nativitate, Virgo post Filium natum. Verbo fecunda, Verbo repleta, Verbo uberrima, Verbo partui digna. Humana quidem Nativitate, humana lege, humano usu, humana condicione, humana veritate; inlesa, incorrupta, inviolata, intemerata, integerrime vere Divino autem munere, divino favore, divina conlacione, divina adinvencione, divino dono, divino consensu. Novo opere, nova efficacia, nova operatione, novo effectu, novo partu. Cum conceptu Virgo, per conceptum Virgo, in conceptu Virgo, post conceptum Virgo.»

Lectio vi.^a : «Post partum Virgo, in partu Virgo; Virgo cum nascituro, Virgo cum nascente. Conjux dicta et Virgo, conjux adsumpta et Virgo, conjux credita et Virgo, cum conjuge simul et prole perhennis Virgo. Ignota semper conjuge, ignota tactu, ignota complexu, ignota maritali collegio. Et tunc certe, tunc non dubie, tunc vere, tunc veraciter facta Virgo, beata Virgo, gloriosa Virgo, honesta Virgo. Sed post generationem incarnati Verbi, post Nativitatem Dei hominis facti, post generationem in Deo hominis adsumpti, post Nativitatem Deo homini unitam, sanctiori et santissima Virgo, beacior et beatissima Virgo, gloriosior et gloriosissima Virgo, nobilior et nobilissima Virgo, augustior et augustissima Virgo. Sed ne solus tue vesanie vepribus hereas, ne solus spinis tue dementie sepiaris, ne solus tue vecordie sensibus coarcteris, ne solus intelligentie tue aculeis infigaris, ne solus defensionis tue acumine perimaris, connectam parem, jungam parilem, sociem similem, innodem coequalem, copulem talem.»

Contra Elvidium. Lectio vii.^a : «Audi ergo et tu Elvidi, ad me adtende impuderate, me ausculta impudice, me intueri inhoneste, me conspice inverecunde. Quid impudicia commoveris! Quid inverecundus adsis! Quid inhonestus accedis! Quid sine reverentia occurras! Quid sine pudore vexaris! Quare Virginis nostre principia corruptionis finem coartas! Quamobrem initia pudoris exitu aucte procreationis infamas! Cur integritatem divinitatis sacre humana convencione deturpas? Nolo hujus majestatem inrumpas, ne possessionem Dei convexare auso pertemptes, ne mansionem divinitatis noceas presumptione contentionis, ne Domum domini injuriis corruptionis confodias, ne portam domus Dei eius exitu clausam a quocumque posse adiri contendas. Virtutum Deus est Dominus possessionis hujuscemodi; celorum Rex est possessor juris istius; Omnipotens est artifex edifici hujus; solus egressor et custos est porte egressionis hujuscemodi. Nemo cum illo egressus est, nemo regressus. In adeundo eam nemo socius, in egrediendo nemo sodalis. Qualiter introerit, nemo novit; qualiter egressus fuerit, egressio sola cognoscit.»

Lectio viii.^a : «Absque veste Deus, ut ita dicam, ingressus, qui ut certe dicam, carne vestitus egressus. Ad domum sui operis venit, carnis tantummodo vestem tulit. Idem qui venerat rediit, sed aliter quam inceserat ipse processit. Hanc domum ingrediens non pudoris spolia tulit, sed egrediens integritate ditavit. A domino quidem erat munda, sed adventu Domini nondum plena. Nunciante Angelo fundatoris sui cognovit adventum et nove congregationis admiratur accesum. Habitorem inesse sibi cognoscit, equaliter in abditis agat plene non penetrat. Verumtamen anime virtutes parat in officia servitutis, defert Domino debite jura conditionis. Quod ille de celo presidens jusserat, hec in se recepto ministrat adprobans se conditori suo mundam carnem simulque animam preparasse que et specialia obsequia carnali filio detulit et Deum sue carnis incorrupta et incommutabili veritate vestivit. Definito tempore hunc qui venerat egredi sentit et placido egressionis leta processu aliter procedentem inspicit quam accedentem scivit. Sue carnis veritatem hunc videt esse vestitum et in se sui nitoris ac pudoris integritatem minuisse non sentit, potius sed crevisse...»

Foli 12. — Passio sancti Genesii Martiris, qui passus est in Arelato, viii.^o Kalendas septembris. Lectio i.^a : «Proprium atque indigenam Arelatensis Urbis beatissimum Genesium martirem, alumnum ejusdem jure nascendi, patronum virtute moriendi, ...»

Foli 20. — Passio sancti ac beatissimi Antonini martiris qui passus est Apamia, super fluvium Areia, iiii.^o nonas septembris. Lectio prima : «Igitur reverentissimus puer Antoninus Apamie oppido extitit oriundus, nobilis quidem genere sed nobilior sanctitate, ...»

Foli 26. — v.^o idus septembris. Lectio 1.^a Passio beatorum martyrum Dorothei et Gorgonii apud Niconidiam sub Diocletiano imperatore: «Horum prior Dorotheus, ...»

Foli 27. — Incipit vita sancti Salvii Episcopi et confessoris, que est 1111.º idus septembris: «Licet studio historiarum seriem prosequar quam proprie librorum ordo requirit tamen ea prius que de beati Salvii Episcopi obitu vestra exposcit loqui devocio explicare obtinamus qui hoc anno obisse probatur. Hic enim venerabilis pater ut ipse referet solitus erat diu in habitu seculari commoratus cum iudiciis seculi mundiales causas executus est, ...»

Foli 28. — Sermo sancti Jheronimi, presbiteri, de beate Marie Virginitate adversus Elvidium. Lectio v.^a: «Nuper rogatus a fratribus ut adversus libellum cujusdam Elvidii responderem, ...»

Foli 31. — Sermo in octava beate Marie preclarissimi cujusdam Aurelii scolastici, viri disertissimi, de virginitate perhenni gloriosse ac perpetue Virginis Genitricis Dei, cujus sollempnitas Nativitatis celebratur, idibus senas septembris, que meruit nasci felix eam Virgo Maria Domini Matris. Lectio prima: «Sollemnitas hodie gaudia veneranda universarum nationum gentibus et populis, ...»

Foli 33. — Passio sancti Ferrioli, martiris, que observatur 1111.º Kalendas octobris. Lectio 1.^a: «Cum per universas provincias Christianorum genus earum Deo invisum diabolo deservire sacrilegiis ritibus cogeretur, sicut est proditum, Crispinus quidam temporis illius preses veniens in civitatem, Vienenensem, iuxta imperatorum preceptum, ...»

Foli 36. — Passio sanctorum martirum Mauriti, Exsuperii, Candidi atque Victoris qui passi sunt sub Maximiano imperatore, 11.º Kalendas octobris. Lectio prima: «Passionem martirum, ...»

Foli 38. — 11.º Kalendas octobris. Lectio 1.^a: «Natale sancte Tecle Virginis, apud Seleutiam quiescentis, que de civitate Hyconio a beato Paulo Apostolo instructa est, ...»

Foli 44. — Incipit invencio domus sancti Michaelis, Archangeli, que est apud Montem garganum, cujus sollempnitas dedicationis celebratur 111.º Kalendas octobris: «Anno ab Incarnatione Domini Nostri Jhesu Christi quingentesimo trigessimis sexto, temporibus videlicet Zenonis imperatoris, Constantinopolitane Urbis et Gelasii Pape Romane Sedis et Laurentii Antistiti civitatis Syontis, indicione quarta decima, octavo idus madii, a Gargano, magistro militum prefate civitatis Syontis, inventus est specus in monte gargano, ubi in honorem Domini Nostri Jhesu Christi et memoriam sancti Michaelis Archangeli, ...»

Foli 50. — Hec lectiones legantur in die sancti Gabrielis. Lectio prima, ...

Foli 52. — In die sancti Raphaelis. Lectio 1.^a, ...

Foli 58. — Incipit revelatio ecclesie sancti Michaelis Archangeli in monte, qui dicitur Tumba, in occiduis partibus, sub Cildeberto, rege Franchorum et Audberto episcopo, cujus celebritas dedicationis agitur 11.º Kalendas Novembris: «Postquam gens franchorum christi gratia insignis longe lateque undique provincias superbiorum colla per domum fieret, Xildeberto, püssimo principe, monarchiam totius occidue nec non septentrionis et meridie partis, strenue gubernante, qui omnipotens Deus non solum in omni gente, verum etiam in omnibus mundi, quem ipse fecit, per subjectos spiritus partibus principatur, beatus Archangelus unus ex septem in conspectu Domini semper assistentibus, qui etiam et paradisi prepositus ad salvatorum animas in pacis religione collocandas legitur, post eam manifestationem que in monte Gargano ad adorandum ac glorificandum quomodo et qualiter voluit, sicut scriptis habetur ostendit.»

Lectio 11.^a: «Is ut comprehensum est, ...»

De situ loci. Lectio 111.^a: «Hic igitur locus tumba vocitatur ab incolis qui in morem tumuli quasi ab arenis emergens in altum ducentorum cubitorum porrigitur et Oceano undique cinctus augustum admirabilis insule prebet spacium. Inter hostia situs ubi immergunt se mari flumina Segia nec non et Senima prebens quoque habitantibus hinc inde non breve nimium spacium; longitudine vero ac latitudine a radice qua prominet non multum distare conjicitur ab eo opere, quo salvatum immo servatum est humani generis incrementum, qui ab Abrincantensi urbe sex distans milibus occasum prospectans. Abrincantensem pagum dirimit a Britania. Nulla ibi exercere valet accio mundialis; his solis congruus vetat locus qui Christum sedule venerari disponunt et hos

suscipit quos ab ethera ardens virtutum amor eveit. Copia tantum piscium ibidem reperitur que plerumque fluminum marisque infusione congeritur. Procul vero cernentibus nil fore aliud quam spaciosa quedam, immo spaciosa turris videtur, sedet mare recessu suo devotis populis bis in die desideratum iter prebet beati petentibus limina archangeli Michaelis, qui primum locus, sicut a veracibus cognoscere potuimus narratoribus, opacissima claudebatur silva: longe ab Oceani ut estimatur estu milibus distentibus optisima prebens latibula ferarum. Et qui cecrociora celi per contemplacionis subtilitatem rimari volentibus, gratissima esse solent remotiora heremi loca, inibi olim inhabitasse comperimus monachos, ubi etiam usque nunc due extant ecclesie priscorum manu constructe. Nam ipsi monachi, ibidem Domino servientibus, dispensatione cuncta regentis Dei sustentabantur.»

Foli 59. — Passio sancte Fidis Virginis, cujus festivitas celebratur pridie nonas octobris. Lectio v.^a: «Sancta igitur Fides, Agennensium civitate oriunda fuit, et ex parentibus nobilibus, ...»

Foli 63. — Incipit vita beati Geraldii confessoris Christi. Leccio prima: «Geraldus igitur Aquitanie provincie oriundus fuit, territorio videlicet quod Avennensi atque Chaturiensis et Albiensi conterminum. Patre Geraldo, matre vero Adaltrude, progenitus. Parentes ejus tam nobilitate fuerunt illustres quam rebus locupletes, ...»

Foli 65. — xviii Kalendas Novembris. «Natalis beatissimi Gauderici, Christi confessoris, cujus actualis vita apud Tolosanos nimium extitit laudabilis. De cujus etiam gestis opere precium videtur quedam de tanti patris prodigiis posterorum auditibus intimare, que ad nostre usque qui veram mentis noticiam pervenire.» Lectio ii.^a: «Cum hic ergo egregius Domini Confessor Gaudericus lucis proiture vitalis adhuc carpere, ...»

Foli 68. — Passio sancti Caprasii, martiris, qui passus est xiiii.^o Kalendas Novembris: «Eo itaque tempore, cum beata Fidis pro Christo pateretur, adeo electus martirque futurus sanctus Caprasius cum ceteris Christicolis persecucione sacrilegi perfidis, declinans ad septentrionalem urbis plagam, sub foramine cujusdam rupis positus latebat, ...»

Foli 72. — Passio sanctorum martirum Crispini et Crispiniani qui passi sunt viii.^o Kalendas Novembris. Lectio i.^a: «Cum sub Maximiano et Diocletiano, ...»

Foli 76. — iiii.^o Kalendas Novembris. Lectio ii.^a: «Natalis sancti Narcissi, Jherosolimarum Episcopi, viri sanctitate et patientia ac fide laudabilis, ...»

Foli 77. — Passio sancti Quintini, Martiris, qui passus est ii.^o Kalendas Novembris: «Sanctum atque perfectum et gloriosum triumphum sancti Quintini referre volens martirium, nonne, ...»

Foli 86. — Incipit vita sancti Ermengaudi, Urgellensis episcopi et confessoris.*

L. i.^a: «Sol justicie, rex regum, Xpus. Deus noster, postquam peracto duello cum tyranno, principe mundi, flammivoma nube, coram suis militibus, susceptus ad astra, in celum ascendisset, ut pro tante victorie triumpho ad dexteram Patris sederet; vicarios sue lucis, bisseos scilicet radios, lucernasque subpositas, quibus deinceps tetragonum orbem, nebulosa peccati caligine cecum, ad contemplationem veri luminis et ad viam veritatis, ab errore devio, converteret, instituit. Qui etiam sol in solibus, legis decalogum servans, post decem dies, postquam ascendit, eis Paraclitum misit. Etiam tempore illo, ipso idem pascha nostrum Xpus. immolatus stipite, et torridus in ara crucis, cruore suo postes ob exterminatorem signavit, completo quinquagenario, secundum tempus late legis et jubilei quando ex lege dabatur remissio, ut taliter quot annorum numero pro libertate adimpleretur Spiritus Sancti promissio.»

L. ii.^a: «Nos quidem inter omnes pontifices Dei, unum laudabili celebrantes memoria, beatum videlicet Ermengaudum, novo tempore lampadem virtutum resplendentem, nobilibusque miraculis in diebus nostris efulgentem, specialiter reoli ipsum exhortamur ab ecclesia. Quoniam ille in pontificatus sui apicem adeptus, tanto erga eum zelo di-

* Fra Guillem Costa encapçala la present còpia, existent a l'Arxiu Capitular d'Urgell, en la següent forma: «Volumen manu scriptum in pergamento exaratum, 140 fol. insertum. Secunda pars Breviarium antiquissimi intitulata, in archivio publico monasterii sancti Michaelis Coixanensis reconditum, folioque 86 describuntur sequentia...».

vini amoris cepit flagrare, ut ipsum patrimonii et sui census prodigum, tristis mundus despiciere et in ecclesie gazofilacium thesaurum recondentem celum gaudens ammiraretur. O quam preclarum virum; O quam egregium Dei ministrum, celo approbatum, in terra positum, quem Dominus vere dignum sibi inhabitando sanctificaverat templum, ut cunctis fieret in exemplum.»

L. III.^a : «O providus dispensator; O prudens negociator, qui dando terrena lucrabatur celestia. Quis de tanto presule, sanctissimo justicie cultore et xpi. confessore, que homo merito potest ammirari, per singula poterit fari? Plurima quippe ejus dignis moribus suppetunt, que si enucleacius firmate scriberentur, fortassis incredibilia viderentur. E quibus, unum, ammiracione dignum, stupendum est miraculum, quod pro presentibus idoneis viris, quorum hoc relatione est cognitum, gessisse non diffiditur. Fluvius quidem, cui nomen est Sisoris, qui a Pireneis jugis nivium coagulatione emanans, forti impetu, non longe a basilica gloriose Matris Virginis diffluit, et meandro decursu ab alveo oberrans, fundis ecclesie, eo tempore, nimis applicabatur.»

L. IV.^a : «Quod, confessor Dei ac pius pontifex Ermengaudus, intuens, tristi exagitatione languore, quoniam alio nullo poterat aquam derivare labore. Illico, quibusdam accersitis, se in orationem dedit, humi prostratus, deprecans xpm. ut a prediis Virginis Matris fluminis averteret impetum. Nec cessat humotenus artubus difusis, vultu prostrato conquiniscens, poblite flexo, sanctus antistes subsistere, precibus indefessis, atque pectus anhelum fundere et rigando, genas madescere lacrimis, ecclesie fundos, ut Dominus exsiccaret ab undis. Cur, inquit episcopus sanctus, O latex audes hoc agere sacrilegium, ut servando tui cursus tedium, diluas ecclesie predium? Desine, eja, ab hoc crimine temerari; divino te nomine contestor, meisque monitis deprecor. Ad hec tante, in crastinum, factus es obediens, Domino famulum exaudiente, ac si auditum putaretur habere, sicque in alveum visus est se totum convertere, quasi si illinc nullo unquam pertransisset tempore. Gestiens itaque Dei aliud daviticum complere, quod de manuum suarum vesceretur labore, carnem macerans toto aut desistebat nisu corpus contere, quatenus fastu presumptuose carnis in se extincto, humilis in teorica armis studebat iniare, sacrique altaris officiis puriori devocione inherere. Flagrabat enim police patrie desiderio, gliscens ethereo precesso, favente rege, potiri solio ac in terris fulsiri sacre Dei Genitricis, omniumque sanctorum presidio, quorum devoto pectore fruebatur obsequio. Horum autem precibus et tanti patroni meritis, illud credo adfore actum quod in fere extremo sue vite per Virgo sibi divina gratia est concessum.»

L. V.^a : «Sermo sancti Augustini Episcopi in Natale Omnium Sanctorum. Quociens, dilectissimi, sollemnitates sanctorum Dei celebramus, etc. — Lectio sancti Evangelii secundum Lucham : In illo tempore dixit Ihesus discipulis suis parabolam hanc : Homo quidam nobilis habuit in regionem longinquam accipere sibi regnum et reverti. Et reliqua. Homo nobilis ille est cui cecus supra clamabat, Fili David, miserere mei. Et venienti Jherosolimam concinebant, Osanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini, rex Israel; longinqua regio, ecclesia est ex gentibus, de qua idem homini nobili loquitur, ego autem constitutus sum rex ab eo, dicitur patre, postula a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam et possessionem tuam terminos terre. Que videlicet hereditas ac possessio bifaria ratione regio longinqua vocatur, vel quia a finibus terre clamat ad dominum vel quia longe est a peccatoribus salus. Et cum Deus ubique sit presens, longe tamen ab eorum sensu qui ydola colunt Deus verus abest, sed qui erant longe facti sunt prope in sanguine xpi.»

L. X.^a : «Eminente, namque, in Kalendis novembris, Sanctorum omnium sollempnitate, venerabilis antistes, more solito, studuit eis obsequio exhibere atque mutatis vestibus, tonsa cesarie, interius exteriusque lotus, misse sollempnia celebrare, xpique Eucaristiam feliciter sibi in salutem percipere. Et quia in diem tertium vite corpore exitus illi erat futurus, tantam ei gratiam contulit Dominus ut posteris fuerit perspicuum, quantum congruus sui presulis habebatur famulatus; quoniam de manu sua suscepit sacrificium in festivitate illorum cum quibus aderat coronaturus. Non immerito, igitur, pontificis nomine, Dei cultor fungebatur, quod si animarum saluti pontem pararet quo iter in celum dirigeretur, corporum etiam substantie subveniens pontem iter facientibus componere nitebatur.»

L. xi.^a : «Est autem in Urgellensis Cerdaniensisque patrie confinibus, locus quidam Barensis nuncupatus, inter montium latera angustissimus, per quem, tunc temporis, nisi per scopulos et per praeprupta hominum aberat incessus, peccorum vero nullatenus reperiebatur transitus. Ad hunc siquidem locum prelibatus athleta veniens, artificibus premissis, cepit ipse manibus propriis operando pontem construere, et quid ceteri agerent suo reverendo ingenio firmate disponere. Cernens autem humani generis Conditor suum pastorem bonum opus exercere; ore pontem ad ethera et opere in tellure, commissis sibi ovibus preparare; nollens illum mundano diucius converti labore sed inmarcesibilis stematis gloriam repensare, quatenus in celum martyrum frueretur collegio, corpus in terris hoc se permisit decorari martyrio.»

L. xii.^a : «Sedens autem vir Dei super trabem desuper lapidum struem positam, dum propriis operaretur manibus, deorsum corrui in solum; mox confracto inter silices cerebro spiritum Domino expirans consecravimus innocuum. Et quia inter lapides consumpsit martyrium meruit conjungi illi petre, que condam israeliticum insequabatur populum et sicientibus in deserto aque prebuit austum, quam petram fore xpm. meminimus testatum fuisse Apostolum. O felix ac preglorificanda anima, que tanto de corpore semota, etheris penetrat arcana et quod preoptaverat continuatim fungitur teoria. O quam seculis memorabilem Ermengaudum dicimus antistitem, qui caduci mundi linquens speciem, ad perpetuam transvolavit requiem. O quam venerabilis actus pontificis, qui pontem hominibus hedificabat in arvis unde sublimatus ad culmina eteris, adhuc non desistit se pie flagitantibus pontem parare salutis. Audiens igitur Sedes Urgellensis clerus suum taliter migrasse patronum, certus pro ejusdem meritis ad ethereum illum conscondisse tronium, dispersis quas pro episcopii beneficio idem presul obtinebat copiis, ob pauperibus et egenis, cum immenso luminum fulgore, atque timiamatis incensisque dulcifluo odore, sacerrimi presulis corpus in feretro positum, ad prelibatam sedem insigniter attulere, ibique intra fores sacre Dei Genitricis ecclesie, leva in latere divali industria nimio cum fasce sepeliere; virtutes equidem per ejus merita declarate a Domino, scilicet restituta morbidis sanitas, languidisque validudo, cecorum illuminatio, debiliūmve restauratio. De quibus infra, Deo favente, tractabimus sub cirografo, testantes illum vita vivere et regnare cum xpo. cui sit decus et gloria per infinita secula. Amen.»

Foli 90. — Incipit passio sancte et gloriose imaginis Domini Salvatoris, que a fidelibus colitur, die v.^o idus Novembris. Lectio i.^a : «Apud Cesaream Capadocie urbem, ...»

«Incipit libellus Atanasii, patriarche civitatis magne Alexandrie, de passione imaginis domini Salvatoris, ...»

Foli 97. — Epistola Severii ad Eusebium presbiterum postea episcopum : «Hesterna die cum ad me plerique monachi venissent inter fabulas juges longumque sermonem mencio incidit libelli mei quem de vita beati viri Martini edidi, ...»

Foli 98. — Incipit vita sancti Bricii episcopi, quod est idus novembris. Lectio i.^a : «Igitur post excessum beati Martini Turonice civitatis episcopi, ...»

Foli 99. — Epistola Severi ad Aurelium dyachonem de transitu sancti Martini. Lectio v.^a : «Posteaquam a me mane digressus es, eram residens solus in cellula, ...»

Foli 101. — Passio sanctorum Martiri Acisoli et Victorie qui passi sunt sub Dion preside in Cordua civitate, xv.^o Kalendas decembris. Lectio i.^a : «In illis diebus cum primitus descendisset in urbem Cordubensem Dion preses iniquus et persecutor, ...»

Foli 102. — Passio sanctorum Romani monachi, Esicii palatini et Barale infantis apud Antiochiam civitatem, xiiii.^o Kalendas decembris sub Diocletiano et Maximiano. Lectio v.^a : «Temporibus Diocletiani et Maximiani imperatorum, ...»

Foli 128. — Confessio beatissime Leocadie Virginis que obiit in Toletum civitate sub Daciano, v.^o idus decembris. Lectio i.^a : «In temporibus illis dum post corporeum Salvatoris adventum, ...»

Foli 137. — Incipit de miraculis beati Thome Apostoli, vel qualiter ad martirii coronam, Domino tribuente, pervenit, xii.^o Kalendas januarii : «Beatum Thomam cum reliquis discipulis ad officium apostolatus electum, ipsumque a Domino, ...»

A la biblioteca de Cuixà, segons detallada relació del monjo fra Guillem Costa, hi havia, també, el llibre *De religionibus et cerimoniis*, de l'escriptor italià Angel Decembrius,

dedicat al cardenal Pròsper Colonna, qui morí en 1463. En la dedicatòria comença fent al·lusió a una cacera que feren plegats amb el rei Alfons i en la qual mataren un esplèndid cèrvol. Al final tracta del dejuni, i acaba així: «Certe, ego adhuc jejunus esurio, erat jam hora meridiana, et si vobis placet, jam hinc ad secundam litationem ammoveamur».¹

Per fi, anota En Costa altre ms., la nota del qual és com segueix:²

«In biblioteca communi Sancti Michaelis de Cuixano, existit, reconditum, quoddam volumen manuscriptum, in papyro, forme majori, exaratum, littera antiquissima insertum, 44 folia continens. Incipit ita: «In isto libro continentur sequentes tractatus: = Primo, liber qui dicitur Moraliū Dogma, f. i. Item brevilogium de virtutibus antiquorum Principum, f. xviii.³ Item quoddam principium seu arenga in Theologia, f. xxxv. Item quidam Sermo in Vigilia Natalis Domini, f. xxxvii. Item quedam verba Cipriani de finali tempore mundi hujus, f. xxxix. Item quedam prophetia inventa in civitate Janue de rebus futuris, f. xxxix.⁴ Item de quadam Sibilla nomine Erithea, f. xli. Item quedam vaticinia posita per Joachim, f. xli. Item verba cujusdam Sibille posita per Joachim, f. xli. Item signa dierum Judicii per versus deducta, inventa per divum Hieronymum legentem libros hebreorum, f. xlii.⁵ Item quedam littera missa Imperatori Sigismundo, Romanorum Imperatori, et semper Augusto, f. xlii.»⁶

1. Biblioteca Nacional de París; fons Baluze, t. 117, f. 228 v.º i ss. Cf. FABRICIUS: *Biblioteca latina mediae et infimae aetatis*, p. 433. Florentiae, 1858.

2. Biblioteca Nacional de París; fons Baluze, 372.

3. Aquest i l'anterior tractat es diuen compostos pel mateix autor: «Explicit Brevilogium de virtutibus antiquorum Principum ac philosophorum compositum per fratrem ac magistrum Johannem Galensi, Ordinis fratrum Minorum. Deo gratias». Fra Guillem Costa transcriu els títols dels capítols de cada tractat.

4. Vegeu el text de la profecia, segons la transcripció d'En Costa: «Prophetia subscripta fuit inventa in civitate Janue, anno Domini m.ºcc.ºlx.ºv.º in festo Sancti Thome Apostoli, que fuit missa domino Nicolao Alberici et domino Jacobo Papie civibus Janue. Cujus auctor et nuncius ignoratur; que fuit inventa in terra jacens ante domos ipsorum. Viris providis ac discretis domino Nicholao Alberici et Domino Jacobo Papie. Formica brevis de finibus terre. Verbum bonum vobis tamquam invidum presentem sedulam mitto, quam adhuc nullus alius vidit, ut intuitu cum boni et vestri honoris eam pro posse vestro universe terre mandetis et omnibus propaletis faciendo eam scribi, nec alicui volenti negando, quoniam est sermo Domini ad peccantes, etc.»

5. Vegeu les estrofes que transcriu En Costa: «Incipiunt versus signorum diei Judicii:

Antequam Judicii, dies metuenda,
Veniat, sunt omnia mundi comovenda;
Nam, per dies xv, mundo sunt videnda
Signa nimis aspera et nimis horrenda.
¶ Perlegens Jeronimus libros Ebreorum,
Ista signa reperit, et ad posterorum
Scripsit, in memoriam ut suppliciorum
Convertantur impii, metu futurorum.
¶ Namque mundi vespere veniet, portenta
Et hoc patent (sic?) equidem, dare documenta
Pravos, quam crudelia maneant tormenta,
Semper qui dilexerint mundi blandimenta.
¶ Prima dies seculo tale signum dabit:
Mare surgens turbidum undas elevabit,
Quadraginta cubitus montes superabit,
Terram nec operiet sed ut murus stabit. Etc.

In fine versuum: Ut dimittant feminas stantes ut sirenes. Etc.»

6. «Victoriosissimo et gloriosissimo Principi ac Domino, Domino Sigismundo, Regi, Dei gratia, Romanorum Imperatori et semper Augusto, Victoriosissime ac gloriosissime ac semper Auguste; Recomenda-

UN MANUSCRIT HEBRAIC-VALENCIÀ, per J. MILLÀS VALLICROSA

El ms. n.º 709 de la Biblioteca de Catalunya consta de dos plecs de paper de contingut del tot independent; mans posteriors els adjuntaren, cosiren i adobaren curosament els folis que amenaçaven caure a trossos. El primer plec conté setze folis i altres tants el segon; comença aquell per una portada, en la qual, al damunt, hi ha una petita llegenda aràbiga vulgar escrita en caràcters rabínics i que pot traduir-se per «Llista dels donatius cullits de l'aljama». Al verso del primer foli, que fa de coberta, hi ha una altra petita llegenda o encapçalament en català, que diu: «En esclarir don Salamó ço que ha cuyllit oltra ço que ha donat en comte.» Els altres folis contenen les llistes de les talles amb què els jueus contribuïen a les necessitats del regne, feta per Salamó Alazar, especificant en cada talla el nom dels contribuents i llur quantitat aportada; el temps de les dites talles comprèn els anys 1299-1302, si bé en el ms. no serveixen un ordre cronològic, ço que fa pensar, entre altres coses, que el susdit ms. seria d'ús particular del collidor de les talles, Salamó Alazar. No consta el lloc on es redactà, però per l'onomàstica, bastant arabitzada i del tot distinta de l'adoptada pels jueus catalans, especialment els de la Catalunya vella; per residir bona part dels dits jueus a València, segons he pogut comprovar, i també per alguns noms de lloc que apareixen en una talla: Burriana, Dènia, crec que l'aljama de referència és la de València.

Les llistes de cada talla solen anar encapçalades per una petita llegenda aràbiga vulgar, transcrita en caràcters rabínics, talment com la de la portada. Dites llegendes, malgrat llur petita extensió, tenen importància, per la gran raresa de documents mig-evuls en dialecte vulgar¹ i ens permeten palesar qualche fenòmen fonètic d'aquest a l'ensems que el valor fònic amb què s'empraven certes consonants hebraïques. Els textos estan redactats en idioma català, però amb gran deixadesa, amb una grafia dubtosa i vacil·lant, àdhuc pels noms i cognoms hebraïcs, i sovintejant-hi les digrafies i les esmenes. Malgrat això, crec que la mateixa vacil·lació gràfica del ms. ens acusa una vacil·lació fònica que pot ésser ben interessant. El verso de l'últim foli acaba amb la llista completa de l'última talla, ço que pot fer suposar que així acabava des d'un principi el manuscrit.

Del redactor d'aquell, don Salamó Alazar, no trobo al present cap dada; el nom Alazar, més sovint escrit Alatzar, equival al bíblic Eleazar i és molt comú entre els jueus catalans; Régéné² ens registra en l'any 1290, un jueu de València, anomenat Jafuda Alazar, i que potser seria pròxim parent del nostre. En Miret i Sans, en son es-

tionem tante gloriosissime celsitudini debita et humili prehibita. Noverit sublimitas vestrae gloriosissime magestatis quod in patria Egypti surrexit vir quidam innumerabilia miracula faciens qui natus est de populo judeorum de tribu Juda ut dicitur se rectorem Israel; ad quem cum duobus aliis militibus et quinque philosophis in anni scientia eruditus per dominum soldanum fui missus, etc. In fine sic: Scriptum in Mecha die xviii Augusti. Militi semper vestre Auguste Magestatis infimis Fredericus delz Ingunis.»

1. M. ALARÓN, *Carta de Abenaboo en árabe granadino*, en *Miscelánea de estudios y textos árabes*, p. 694. Madrid, 1915.

2. *Catalogue des actes de Jaime I, Pedro III et Alphonse III, rois d'Aragon concernant les Juifs*, tom III, part 2^a, vol. II, p. 118. Paris, 1920.

tudi sobre els metges jueus de Pere IV d'Aragó,¹ registra a Salomó, fil del metge Mossè Alatzar, qui era mort ja a l'any 1336, deixant un fill anomenat Mossè; mes no crec que es tracti del nostre personatge.

El segon plec comença per un foli que seria intermig en un principi, ja que tot el recto està ocupat per la continuació d'una llista de noms i de quantitats corresponents, que pels folis següents hom veu que són els d'uns tripulants d'embarcacions i els sous que guanyarien; les embarcacions són : barques, tarides, «leyns»; els noms dels patrons són catalans, i els dels mariners tots són musulmans, transcrits amb els canvis que la fonètica catalana els hi donava.² Tampoc hi ha cap dada cronològica ni geogràfica, mes la lletra ens autoritza a suposar el manuscrit com del segle XIV, i el fet de la població musulmana al servei de la cristiana, que es tracta, també com en el primer ms., del regne de València.

El senyor director de la Biblioteca de Catalunya em digué que adquirí el ms. de mans del Prof. Dr. Perels, de Heidelberg, el qual el portà d'una de les seves excursions per Espanya durant la guerra; la molta cura emprada en adobar i assegurar alguns folis mig desfets i altres circumstàncies, donen al manuscrit aspecte d'ésser procedent d'algun fons d'arxiu.

Ambdós manuscrits tenen, doncs, molta importància per a l'estudi de l'onomàstica jueva i mora del regne de València durant el segle XIV, ja que s'hi pot veure el grau de llur catalanització, i, per altra part, també, les restes que hagin pogut deixar en el fons lingüístic actual. Com a més interessant publiquem avui la primera part.

El f. 1, que fa de coberta al ms., conté en son recto la següent llegenda aràbiga vulgar en caràcters hebraics : *שנה כאש אלשאהר מן אלחלאכין אלדי קבצת בן אלגמאעה* que podem transcriure : *شنة خط الاشارة من التلاقيص الذي قبضت من الجماعة* i traduir : «Duplicat de l'escrit de relació de les càrregues que he collit de l'aljama.»

Al mateix foli, al verso, hi ha escrit : «En esclarir don Salamo ço que ha cuyllit oltra ço que ha donat en comte.»

Dubtant hem fet la transcripció aràbiga d'algunes paraules, principalment de les dues primeres en les que els caràcters són un xic borrosos i descuidats.

f. 2. *חיסאב (ק) סאע כותע אלגוזן* (Transcrivim aquesta llegenda per la corresponent aràbiga *حساب القطاع متاع الجوهن* traduint-se «Compte de les talles corresponents a (sant) Joan».)

Dona comte lo dit Salamo aquella culeta que feu de laljama per rahon daquells Mille LXX solidos que la dita aljama prestaren al batle i deuantats en paga daquells Mil solidos que li deuen pagar per lo tribut de lany mcccii de la paga de sant Johan.

1. *Revue des Études Juives*, LVII, 275.

2. El recto de l'últim foli acaba amb una llista completa, i té el verso, sens cap senyal d'escriptura, forrat de paper.

3. Partícula emprada per l'àrab vulgar.

Primerament Maçanet ¹ Lobell.....	XL s.	It. Samuel Lobell.....	XL s.
Item Juçef Lobell.....	X s.	It. Bonnin i sa mare.....	XX s.
It. La muller den Rouen Lobell.....	LXXX s.	It. Jacob Parus.....	XV s.
It. Juçef Auinzunana ²	X s.	It. Mosse Aben Resch.....	XL s.
It. Mordehay Mosse.....	XV s.	It. Jafuda Alazar ³	L s.
It. Sexach Aleteml.....	V s.	It. Humar Metge.....	XV s.
It. Juçef Taul.....	XXV s.	It. Açach fill den Juçef Abnayub.....	XV s.
It. Samuell Abenuiues.....	XXV s.	It. Habrafim Abenuiues ⁴	V s.
It. La muller den Viues.....	LXXX s.	It. Jafuda Abenhacen ⁵	XV s.
It. En Salamó Addarran.....	L s.	It. Juçef Addarrán.....	XXX s.
It. En Juçef Alorqui ⁶	XL s.	It. Jona Sibili ¹⁰	LXXX s.
It. Vidal Sibili ⁴	XXIII s.	It. Juçef fill den Benayamin Addarra.....	III s.
It. Açach fill den Jafuda Abnayub.....	V s.	It. Juçef Abnayub.....	III s.
It. Salamo Habib.....	X s.	It. Maymó Abenhacen.....	XL s.
It. Abrafim Atzero.....	XX s.	It. Jafuda Çaparro ¹¹	VIII s.
It. Sadoch Allon.....	III s.	It. Açach Abenxaprut ¹²	? s.
It. Juçef Xaprut.....	X s.	It. Açach de Liria.....	L s.
It. Viues Lactox.....	XIII s.	It. Jahie Abdulaziz.....	XIII s.
It. Jafuda Lactox.....	VI s.	It. Ceyd Abenhabib.....	V s.
It. Juçef Bonet.....	XXX s.	It. Ismel Bingallel.....	X s.
It. Jacob Albu.....	X s.	It. Açach Faraig.....	X s.
It. Jafuda Cahal ⁸	XL s.	It. Mossé Cauqui ¹³	III s.
It. Salamo Alhauet.....	V s.	It. Açach Hauet.....	V s.
It. Juçef fill den Juçef Auinzunana.....	XV s.	It. Abrafim Hamiq.....	V s.
It. Açach Abingallel ⁹	III s.		

Suma de la dita collida MCLXVIII s. dels quals dona comte segons ques segueix

Primerament a reembre LX perles del batle.....	MLV s.
¹⁴ It. per logre dun mes i mig ... quem manleuat.....	LV s.
¹⁵ It. Messions dels saigs per a colir.....	IX s.
It. Auidal Auenresch ¹⁶ per messions de la carneria.....	III s.
It. Per salari an Jafudan Abenuiues ¹⁷ i a mi ab ell per la dita collida.....	XXX s.
Suma que muntan les dades.....	MCLXVIII s.

1. Nom que sovintaja entre els hebreus de Mallorca, amb la forma Massana. Vegeu *Rev. des Ét. juiv.*, iv, 38. Deixarem de fixar-nos en els noms vulgars dels jueus o en els ja coneguts dintre l'onomàstica judaico-catalana. Respecte a l'etimologia de la major part d'aquets noms ho deixarem per a un altre treball, car és qüestió bastant delicada que supera els límits d'unes notes.

2. A l'any 1263 trobem a Lleida un Çalema Abinçulana, i en 1268 un Aczmel Avenozunana a Xàtiva (RÉGNÉ, i, 34 i 68).

3. En 1290 trobem a València Juçef Alorquin, que segurament és aquest mateix (RÉGNÉ, op. cit., 104).

4. El trobem a l'any 1290 a València (RÉGNÉ, op. cit., 116).

5. Relacionat amb aquest nom trobem a Ossa, en l'any 1264, el jueu Juçef Alcofol (RÉGNÉ, op. cit., 49).

6. El trobem a València l'any 1290 (RÉGNÉ, op. cit., 116).

7. El trobem a València l'any 1290 (RÉGNÉ, op. cit., 118).

8. El trobem a València l'any 1285 (RÉGNÉ, ii, 116).

9. En 1288 trobem a València un Jahuda Abenfacen, que era jueu real (RÉGNÉ, op. cit., iii, 65), i a l'any 1290, escrit amb igual grafia que en el nostre ms. (RÉGNÉ, 115).

10. Germà de l'anterior Vidal (RÉGNÉ, iii, 116).

11. Fill d'Abraham; el trobem a València en l'any 1280 (RÉGNÉ, ii, 23).

12. A l'any 1282 trobem a València un Isaac fill de Çabarro (RÉGNÉ, ii, 45).

13. Trobem a Lleida en l'any 1274 el jueu Mahalux Alcoqui (RÉGNÉ, i, 103).

14. (Al marge, i amb lletra diferent, hi havia:) «Apoca, m sol. de tributo Sancti Johannis. Any MCCII. Deu esmenar don Salamo Alazar XII... daquesta cuyllita que no deu segons lo comes que dona mes ... e bestric den Salamo».

15. En tot el ms. a aquestes partides precedeix amb lletra diferent la paraula *admitantur*.

16. El trobem a València en l'any 1287 (RÉGNÉ, iii, 54).

17. El trobem a València en l'any 1290, amb la forma Jahuda, fill d'Envives (RÉGNÉ, op. cit., 115).

חֶסֶד לִי אֶלֶף דִּי מִלּוֹ מִנְד אֶבְדֵּלָה מִתַּע פִּינֵץ פִּיבְלָה Correspon a حساب الالف
 i equival a «Compte dels mil sous que prengué el batlle de part de Pons Fibla».

It. Dona comte lo dit Salamo daquells Mil solidos que coli ell i en Jafuda Abenuiues per pagar mille solidos al batlle daquell deute den Ponç Fibla segons que sen segueix

Primerament Jafuda Alcahal.....	xii s.	It. La muller den Rouen.....	LXXX s.
It. Suleyma Abenhabib.....	xv s.	It. Samuel Maças.....	ii s.
It. Jafuda Abenhacen.....	x s.	It. Jafuda Çesliures.....	xviii d.
It. Salamó Zorzel.....	iiii s.	It. Açach Aroeti.....	iiii s.
It. Sadoch Allon.....	iiii s.	It. Açach Caxich.....	xviii d.
It. Açach fill den Açach Abenxaprut ¹	LXX s.	It. Jafuda Abnayub i sos fills.....	iiii s.
It. Jucef Abinzunana.....	v s.	It. Jento Faraig.....	ii s.
It. La muller den Viues Metge.....	l s.	It. Sarg Azirual.....	xii d.
It. Maçanet Lobell.....	xxvi s.	It. Salamo Abnayub.....	iii s.
It. Samuel Abenresch ²	xx s.	It. Mossé Caxig.....	ii s.
It. Jacob Abbu ³	v s.	It. Faraig Abenhaiça.....	iii s.
It. Suleyma Aroti.....	ii s.	It. Açach Xaprut de Liria.....	xxx s.
It. Mosse Aben Jahion.....	ii s. i mig	It. Abrafim Xarqui.....	iii s.
It. Jafuda fill den Viues Abnayub.....	ii s.	It. Sento ⁶ Saladi ⁷	xii d.
It. Mosse Abenresch.....	xxii s.	It. Jucef Lobell.....	x s.
It. Jafuda Bonafiel.....	xii d.	It. Samuel Abenxaprut.....	vi s.
It. Bonnin.....	ix s.	It. Jafuda Binjuçef.....	xx s.
It. Açach Toleytofi.....	xii d.	It. Seyd Habib.....	iii s.
It. Jucef Zirual.....	iii s.	It. Abrafim Alhamis.....	iii s.
It. Samuel Roti.....	xii d.	It. Salamo Abingallel.....	xii d.
It. Açach Afrit.....	iii s.	It. Jacob Alaçar.....	ii s.
It. Abrafim Xomell.....	xii d.	It. Jacob Lobell.....	ii s.
It. Açach fill den Jahia Abnayub.....	iii s.	It. Salamó Addarran.....	l s.
It. Jucef fill den Faquem Addara.....	ii s.	It. Salamo Abenresch.....	xii s.
It. Ferrer Leui.....	iii s.	It. Suleyma Bahallull.....	iii s.
It. Jafuda Çaparro.....	iii s.	It. Abrafim Prim.....	xii d.
It. Sexach Latemi.....	iiii s.	It. Benuenist Aroti.....	iii s.
It. Açach Riuegal.....	ii s.	It. Jafuda Abenoufa.....	ii s.
It. Abrafim Toleytofi.....	xii d.	It. Jucef Saul.....	ii s.
It. Salamo Abenxaprut ⁴	ii s.	It. Salamo Alhauet.....	iiii s.
It. Jucef Benayamin.....	ii s.	It. Salamó Alloleyg ⁸	iii s.
It. Jucef Alorqui.....	xx s.	It. Jucef Bonet.....	x s.
It. Abrafim Abenuiues.....	v s.	It. Jahie Abdulaziz.....	ii s.
It. Jucef Abenxaprut ⁵	vi s.	It. Jucef fill den Jucef Abinzunana.....	iiii s. i mig
It. Hayon Abenhacen.....	xxx s.	It. Açach Hauet.....	ii s.
It. Mosse Cauqui.....	iiii s.	It. Abrafim Abnazar.....	iiii s.
It. Viues Salamó.....	iii s.	It. Jucef Afrido.....	ii s.
It. Abraam Pena Fiel.....	xii d.	It. Jucef Barhon.....	xviii d.
It. Jona Sibili.....	LXX s.	It. Samuel Addaran.....	ii s.

f. 3

1. Fill del vist anteriorment?
2. El trobem a València l'any 1285 (RÉGNÉ, *op. cit.*, II, p. 147).
3. Aquest nom apareix a voltes escrit *Albu* i a voltes *Abbu*, seguint sempre al prenom *Jacob*, ço que ens fa pensar si es tracta d'una sola persona.
4. Germà de l'anterior; el trobem a València i a Murviedro, en els anys 1280, 1285, 1286 i 1291 (RÉGNÉ, *op. cit.*, II, 23 i 185, i III, 6 i 141).
5. Sembla que no era germà dels anteriors. El trobem a Murviedro els anys 1271 i 1290 (RÉGNÉ, I, 88, i III, 117).
6. Probablement ve de Sem Tob. Vegeu *Rev. des Ét. Juiv.*, IV, 76.
7. En l'any 1288 trobem a València aquest cognom Çaladi (RÉGNÉ, III, 61).
8. A l'any 1284 trobem a València aquest nom amb la forma *Alolayaiaig* (RÉGNÉ, II, 100 i 103).

It. Açach Calaf.....	II s.	It. Viues Lactox.....	VI s.
It. Dauí Sesslures.....	XI d.	It. Mayr Xaprut.....	II s.
It. Açach Lactox.....	XII d.	It. Abrafim Leul.....	III s.
It. Açach Abingallel ¹	II s.	It. Salamo Gabison.....	II s. i mig
It. Abrafim i son germà Benuenist.....	XII d.	It. Humar Alfaquem.....	XXV s.
It. Juçef Aloleyg.....	XII d.	It. Abrafim Almuli ²	XII d.
It. Açach Sibill.....	II s.	It. Hahim fill den Benjamin.....	II s.
It. Suleyma Abingalell.....	XII d.	It. Juçef Cahal.....	II s.
It. Çuleyma Xicatella.....	XII d.	It. Açach fill den Juçef Astruch.....	XII d.
It. Abrafim Arfaya ³	XII d.	It. Mosse Sapmas.....	II s.
It. Açach Navarro.....	II s.	It. La muller d'Açach Alloleyg.....	II s.
It. Mordohay Mosse.....	XXV s.	It. Salamo Alger.....	XII d.
It. Mosse Carofa.....	V s.	It. Mosse Junig ⁴	III s.
It. Vidal Sibill.....	XX s.	It. Jacob Lotefi ⁵	III s.
It. La muller den Samuel Xaprut.....	III s.	It. Haron Atzaron.....	XII d.
It. Juçef fill den Salamo Addara.....	XV s.	It. Açach fill den Juçef Abnayub... VII s. i mig	
It. Jafuda Lactox.....	II i mig s.	It. Samuel Lobell.....	XXV s.
It. Jacob Parus.....	VI s.	It. Açach Abnazar.....	XII d.
It. Salamo Lactox.....	XII d.	It. Açach Sumayeg.....	XII d.
It. Abrafim fill den Benuenist.....	II s.	It. Abrafim Ripol.....	II s.
It. Salamo Abenuiues.....	II s.		

Suma que munta la dita collita..... dcccc i xviii s.
Dels quals sen feu messio a saigs..... VI s.
Manleuam los LXXXVIII s. que fallen dels dits Mille solidos a logre ab carta.

(Amb lletra diferent:) Dona carta de manament den Jazpert de Castelnou feita idus septembre anno mccc.

חיסאב ל תק די אלדי קבץ גקמא ביק ען פונץ מתורן Traduïm : «Compte dels 500 sous que rebé Jacme Bech de part de Pons Mataron.»

It. Dona comte de la collita que feu per pagar an Jacme Bech per en Ponç de Mataron per lo trait de sent Johan de lan de mcccix, d s. segons ques segueix

Primerament Juçef Lobell.....	V s.	It. Abrafim Alger.....	XII d.
It. Bonnin.....	V s.	It. Humar Metge.....	XII s. i mig
It. Salamo Addarran.....	XXV s.	It. Açach Calaf.....	XII d.
It. Ceyd Habib.....	X s.	It. Mossé Caxig.....	XII d.
It. Juçef fill den Benayamin Addarran ..	XII d.	It. Haym Benayamin.....	XII d.
It. Jafuda Abnayub i son fill.....	S. II i mig	It. Samuel Maças.....	XII d.
It. Sexach Latemi.....	S. II i mig	It. Abrefim Abnazar.....	II s.
It. Salamo Habib.....	VII s. i mig	It. Salamo Alloleyg.....	XII d.
It. Mosse Abenjacion.....	XVIII d.	It. Samuel Lobell.....	XII s. i mig
It. Juçef fill den Muça Abinzunana..	II s. i mig	It. Jahie Adbulaziz.....	III s.
It. Jafuda Cesliures.....	XII d.	It. Jacob Parus.....	III s.
It. Hayon Abenhacen.....	XV s.	It. Jafuda Abenhacen.....	V s.
It. Jafuda Abnayub.....	XVIII d.	It. Juçef Alorqui.....	X s.

1. El trobem a l'any 1290 a València (RÉGNÉ, *op. cit.*, III, 116).
2. Grafia anàloga a *Ravaya*, *Ravalla*, *Raballa*, molt freqüent entre els jueus catalans. Vegeu LOEB, *Actes de vente hébreux originaires d'Espagne en Rev. des Ét. Juiv.*, x, 110, n. 3. Més enllà trobarem el mateix nom escrit *Rafaya*.
3. A l'any 1257 trobem un jueu del mateix nom a Daroca (RÉGNÉ, *op. cit.*, I, 16).
4. En el Repartiment de València trobem un jueu Abraham Abinjuniç desposseït de sa terra, *Bol. R. Acad. Hist.*, XVIII, 145, i un altre dels mateixos noms el trobem a València, l'any 1249 (RÉGNÉ, I, 8).
5. A voltes aquest nom s'escriu *Letefi*, *Aletefi*; a l'any 1287 trobem a València un Haaron Allecephí (RÉGNÉ, *op. cit.*, III, 43).

It. Mosse Sauqui ¹	II s.	It. Abrafim Ripol.....	II s.
It. Samuel Addara.....	XVIII d.	It. Jucef Saul.....	XIII d.
It. Mosse Benresch.....	X s.	It. Vidal Sibili.....	X s.
It. Abrafim Viues.....	III s.	It. Ismel Abingallel.....	XVIII d.
It. Viues ben Lactox.....	III s.	It. Salamo Lactox i son fill.....	XVIII d.
It. Ferrer Leui.....	XVIII d.	It. Salamo Abingalel.....	XII d.
f. 4 It. Samuel Aroti.....	XII d.	It. Mossé Bubú.....	VI d.
It. La neta den Caldes.....	III s.	It. Jucef Zirual.....	XVIII d.
It. Jafuda Penafiel.....	VI d.	It. Ismel Xicatella.....	VI d.
It. Mosse Juniç.....	XVIII d.	It. Açach Afrit.....	XVIII d.
It. Jafuda aben Lactox.....	XVIII d.	It. Açach Alhauel.....	XII d.
It. Sac Safeli.....	VI d.	It. Jacob fill den Mosse Lobell.....	VIII d.
It. Abrafim Xamlell.....	XII d.	It. La muller que fo diçach Alloleyg... ..	XVIII d.
It. Hasan Lobell.....	XV s.	It. Açach Asumayeg.....	XII d.
It. Abrafim Penafiel.....	VI d.	It. Satia Zirual.....	VI d.
It. Açach Toleytofi i son fill.....	XII d.	It. Salamo Abnayub.....	XII d.
It. Açach Aroti.....	XII d.	It. Jucef Xaprut.....	III s.
It. Salamo Gabison.....	XVIII d.	It. Açach Navarraon.....	XII d.
It. Goig filla dena Harbona.....	XII d.	It. Sadoch Allon.....	II s.
It. Mordohay Mossé.....	XIII s.	It. Jacob Alefeti.....	VIII d.
It. Açach Alhauet.....	XII d.	It. Abrafim Prim.....	VI d.
It. Suleyma Bahalul.....	XVIII d.	It. La muller que fo den Viues Metge... ..	XXX s.
It. Mayr Xaprut.....	XII d.	It. Alatzar Lolau.....	V s.
It. Mossé Sapmas.....	XII d.	It. Johana Sibili.....	XXXV s.
It. Mosse Zirual.....	XII d.	It. Açach Far.....	VI d.
It. Salamo Zorçal.....	XII d.	It. Abrafim Axerqui.....	XVIII d.
It. Jucef Bonet.....	V s.	It. Abrafim Axabarqui.....	XII d.
It. Haron Aloyg.....	II s.	It. Mossé Carofa.....	II s.
It. Açach fill den Jucef Abnayub... ..	III s. i mig	It. Abrafim germá den Benuenist.....	XII d.
It. Abrafim fill den Benuenist.....	XVIII d.	It. Haron Atzaron.....	XII d.
It. Jafuda Alazar.....	X s.	It. Samuel Abenxaprut.....	III s. i mig
It. Jento fill den Benuenist Aroti.....	XVIII d.	It. Salamo Xaprut.....	XII d.
It. Açach Faraig.....	II s. i mig	It. Abrafim Lactox.....	VI d.
It. Salamó Beresch.....	VI s.	It. Jucef Alcahal.....	XVIII d.
It. Açach Xaprut de Liria.....	XV s.	It. Çuleyma Xicatella.....	VI d.
It. Benuenist Aroti.....	II s.	It. Açach Abingallel.....	II s.
It. Açach fill den Jafuda Abnayub.....	XVIII d.	It. Jafuda Benoufa.....	XII d.
It. Jahuda Alcahal.....	III s.	It. Maymon Cortoui.....	XII d.
It. Salamo Ahuet.....	II s.	It. Açach Bubo.....	XII d.
It. Jacob Albu.....	II s. i mig	It. Açach Abenazar.....	XII d.
It. Salamo Viues.....	II s.	It. Son fill dabinabit.....	VI d.
It. Suleyma Aroti.....	XII d.	It. Jento ³ Faraig.....	XII d.
It. Abrafim Almuli.....	VI s.	It. Suleyma Abingalel.....	VI d.
It. Jucef Addarran.....	VII s. i mig	It. Assach fill dabrafim Abinxaprut... ..	XXXV s.
It. La muller que fo den Roven Lobell... ..	XI s.	It. Samuel Abenuiues.....	XII d.
It. Açach Caxich.....	XII d.	It. Mosse Frido.....	II s.
It. Faraig Abeniça.....	XII d.	It. Abrafim Leui.....	XII d.
It. Jafuda Çaparron.....	II s. VIII d.	It. Jahie Morcat ⁴	XII d.
It. Haron Xabarqui.....	XII d.	It. Salamo Alger.....	XII d.
It. Açach Carnicer.....	VI d.	It. Jucef Alloleyg.....	XII d.
It. Salamó Melequi ²	II s.	It. Abrafim Rafaya.....	VI d.
It. Jafuda Carnicer.....	III s.	It. Jucef Borhon.....	XII d.
It. Salamo Açach Sahit.....	XII d.	It. Jucef fill den Haron Cohen.....	XII d.
It. La muller que fo den Samuel Xaprut.....	XVIII d.		

1. Segurament que és el mateix jueu que hem trobat abans, escrit Cauqui, sens *c* trencada (ç) en el nostre ms.

2. A l'any 1257 trobem un Vidal Almalegui a Lleida (RÉGNÉ, I, 13), i al 1326 un Abraham Ma-laquín a Mallorca (Rev. des. Ét. Juiv., IV, 50, i Bol. R. Ac. Hist., XXXVI, 192).

3. Segurament anàleg a *Sento* i provinent de *Sem* o *Xem Tob*. A voltes s'escrivia *Gento*.

4. A Barcelona, a l'any 139, trobem un Salamo Morcat, cognom poc freqüent entre els nostres jueus (Rev. des. Ét. Juiv., IV, 59).

Suma que munta la dita collita d vi s. iv d.

Aquestes son les dates que dix lo dit Salamo que feu de la dita collita segons ques segueix

Primerament donam an Jacme Bech per en Ponç de Matero.....	D s.
It. Costa de colir la dita collita.....	v s.
It. Paper i cera.....	iiii d.
It. a Samuel Saig.....	xii d.
Suma de les dates.....	Dvi s. i iiii d.

f. 5. **היסאב ל קיפיר** (Transcrivim, encara que dubtant, ja que són dubtoses les dues últimes lletres de la llegenda: **حساب الكفاي** podent traduir-se: «Compte de les cullites.»)

Aquest es lo comte que dona dels diners que foren culits per la messio dels missatgers que vengeren de Çaragoça En el mes de Hiillul any de v milia LX¹ segons ques sen seueix. (Amb lletra diferent:) Anno domini m.cccxcix.

Primerament Salamo fill den Haron Aben- uiues.....	xii d.	It. Salamo Bahalull.....	ii s.
It. Salamo Hauet.....	iiii s.	It. Juçef Saul.....	ii s.
It. Jacob fill den Mosse Lobell.....	iii s.	It. Jento Aroti.....	xii d.
It. Abrafim Aroti.....	xii d.	It. Hasan Lobell.....	xx s.
It. Abrafim Penafiell.....	xii d.	It. Juçef fill den Muça Abinzunana.....	iiii s.
It. Jona Sibili.....	lx s.	It. Ferrer Leui.....	iii s.
It. Açach Arujejal ²	ii s.	It. Humar Alfaquim.....	xx s.
It. Jafuda Abenayub.....	ii s.	It. Bonin Parus.....	viii s.
It. Mancluf.....	xii d.	It. Samuel Abenxaprut.....	v s.
It. Hahim fill den Benahim.....	ii s.	It. Jafuda Abnayub i son fill.....	iiii s.
It. Jacob Alazar.....	ii s.	It. Salamo Zorçal i son fill.....	iiii s.
It. Viues Lactox.....	vi s.	It. Jahie Abintibit i son fill.....	ii s.
It. Açach Navarron.....	iii s.	It. Açach Abnazar.....	ii s.
It. Salamo Habib.....	xv s.	It. Faraig Abenica.....	iii s.
It. Samuel Maças.....	ii s.	It. Abrafim Hamis.....	ii s.
It. Suleyma Aroti.....	xii d.	It. Açach Calaf.....	ii s.
It. Juçef fill den Benehaim Addara.....	ii s.	It. Jahie Abdulaziz.....	vi s.
It. Jafuda Bonoufa.....	xii d.	It. Juçef Bonet.....	x s.
It. Açach fill den Jafuda Abenayub.....	iii s.	It. Açach Asumayeg.....	xii d.
It. Hayon Abenhacen.....	xx s.	It. Açach Toleytoli.....	ii s.
It. Abrafim Xamlel.....	ii s.	It. Vidal Sibi.....	x s.
It. Juçef Xaprut.....	v s.	It. Abrafim Almuli.....	xii d.
It. Jacob Parus.....	v s.	It. La muller que fo den Viues.....	xxx s.
It. Samuel Lobell.....	xx s.	It. Salamo Lactox.....	xii s.
It. Salamo Abenayub.....	iii s.	It. Juçef Afrido.....	ii s.
It. Abrafim Leui.....	iiii s.	It. Mosse Sabmas.....	ii s.
It. Jafuda Alcahal.....	xii s.	It. Jafuda Çepara.....	iii s.
It. Haron Atzaron.....	iii s.	It. Abrafim fill den Benuenist Aroti.....	ii s.
It. Açach Aroti.....	iii s.	It. Mosse Junis.....	iii s.
It. Juçef Benayamin.....	ii s.	It. Abrafim Prim.....	xii d.
It. Samuel Benresch.....	xii d.	It. Juçef Aloleyg.....	xii d.
It. Samuel Roti.....	xii d.	It. Jafuda Lactox.....	ii s.
It. La muller que fo den Rouen Lobell.....	lx s.	It. Abrafim Abnazar.....	iiii s.
It. Salamo Gabison.....	ii s.	It. Mayr Xaprut.....	ii s.
It. Mosse Benresch.....	xviii s.	It. Mordohay Mosse.....	xiiii s.
It. Haron Aloleyg.....	iiii s.	It. Mosse Caxig.....	ii s.
It. Jacob Albu.....	v s.	It. En Viues.....	iii s.
It. Benuenist al Roti.....	iii s.	It. Dauí Çesliures.....	xviii d.
It. Abrafim Axarqui.....	ii s.	It. Açach de Liria.....	xx s.
It. Juçef Far.....	xii d.	It. Açach Far.....	xii d.
It. Habrafim Abeuiues.....	v s.	It. Abrafim Atzaron.....	viii s.
		It. Juçef Borhon.....	ii s.

1. Data hebreaica de la creació del món.

2. En el Repartiment de València trobem el jueu Rogeyal desposseït de sa terra (*Bol. R. Acad. Hist.* xviii, 145, i *Régéné*, i, 8).

It. Jento Faraig.....	xii d.	It. Salamo Xaprut.....	ii s.
It. Açach fill de Jucef Abnayub.....	vii s. i mig	It. Açach Bubo.....	xii d.
It. Mosse Abenyahie.....	iii s.	It. Açach Hauet.....	ii s.
It. Isach Caxig.....	xii d.	It. La muller que fo diçach Alloleyg.....	ii s.
It. Jacob Aletafi.....	iii s.	It. Salamo Addarran.....	xxii s.
It. Jafuda Carnicer.....	iii s.	It. Açach fill de Jucef Astruch.....	xii d.
It. Baro Haziz.....	xii d.	It. Jafuda Penafiell.....	xii d.
It. Jafuda Abenhacen.....	x s.	It. Açach Afrit.....	iii s.
It. Mayr.....	xii d.	It. Açach Abingallel.....	ii s.
It. Abrafim fill dalger.....	ii s.	It. Suleyma Xicatella.....	xii d.
It. Salamo Abingallel.....	xii d.	It. Samuel Addarra.....	iii s.
It. Mosse Çalgui ¹	iii s.	It. Açach Abenlactox.....	xii d.
It. Salamo Benresch.....	xii d.	It. La orfena den Caldes.....	ii s.
It. Sadoch Allon.....	iiii s.	It. Suleyma Abingalell.....	xii d.
It. Sexach Latemi.....	iii s.	It. Jucef fill den Salamo Addarra.....	xii d.
It. Abrafim Rafaya.....	xii d.	It. Ismel Abingaleyll.....	xii d.
It. Jucef Zirual.....	iii s.	It. Seyt Habib.....	ii s. f. 6
It. Sac Adga Zirual.....	xii d.	It. Jucef Alcahal.....	ii s.
It. Salamo Abenuiues.....	ii s.	It. Satia Çafefi.....	xii d.
It. Açach fill den Abrafim Xaprut.....	lx s.	It. La muller que fo den Samuel Abenxaprut.....	xii d.
It. Jafuda Sesliures.....	xviii d.	It. Suleyma fill daçach Abinçeyt.....	xii d.
It. Mosse Carofa.....	iii s.		

Suma que munta la dita collita..... dccc s. i mig
Dels quals reeberen los dits missatgers..... dcc g.
Costa de colir..... x s. i mig
E axi romanen de la dita talla en albaquies clx s. vi d. los quals foren donats a cullir an Jacme
Bech a qui aquells dits misatgers donaren a cuyllir i cuyllin xx s. i donals an Hayo Abenhacen.²

حساب الفضة الذي : Transcrivim (حساب الفضة الذي : Transcrivim)
حساب الفضة الذي : Transcrivim (حساب الفضة الذي : Transcrivim)
..... عطايت sia «Compte de les quotes que lliurà a Arnal Çafont».)

It. Dona comte lo dit Salamo de la tayla que colli per pagar los Mille solidos del tribut de Sent
Johan (amb lletra diferent:) que es xix llibres vi d.

Primerament Mosse Abenresch.....	xi s.	It. Jahie Abdulaziz.....	vi d.
It. Jafuda Carnicer.....	x d.	It. Abrafim Leui.....	xvi d.
It. Jucef Alorqui.....	vi s.	It. Samuel Roti.....	viii d.
It. Sadoch Allon.....	xii d.	It. Mosse Caxig.....	vi d.
It. Cadix Zirual.....	iiii d.	It. Mosse Carofa.....	viii d.
It. Açach Hauet.....	vi d.	It. Mosse Juniç.....	xiii d.
It. Açach Navarron.....	x d.	It. Açach Calombri.....	iiii d.
It. Abrafim Alger.....	iiii d.	It. Abrafim Rafaya.....	iiii d.
It. Jucef Borhon.....	vi d.	It. Jento Aroti.....	viii d.
It. Samuel Maças.....	vi d.	It. Açach Abingallel.....	x d.
It. Açach fill den Jafuda Abnayub.....	xiii d.	It. Abrafim Camis ³	iiii d.
It. Suleyma Xicatella.....	iiii d.	It. Açach fill den Jucef Abnayub.....	iii s.
It. Jafuda Abenjuçef.....	vii s.	It. Jucef fill den Haron Cohen.....	viii d.
It. Jafuda Benafiell.....	iii d.	It. Jacob Parus.....	ii s.
It. Jucef fill den Muça Abinzunana.....	xxii d.	It. Açach Xaprut.....	vii s.
It. Jafuda Abenhacen.....	ii s.	It. Açach Abenxaprut.....	xxvi s.
It. Jucef fill den Salamo Addara.....	iiii s.	It. La muller que fo den Rouen Lobell.....	xxv s.
It. Salamo Abingallel.....	iiii d.	It. Haron Aloleyg.....	xii d.
It. Açach Toleytofi.....	xii d.	It. Mordohay Mosse.....	iiii s. i mig
It. Salamo Abnayub.....	viii d.	It. Mosse Sapmas.....	iiii d.
It. La orfena den Caldes.....	xii d.	It. Jucef Abinzunana.....	xx d.
It. Hahim fill de Benayamin.....	xx d.	It. Maymo Cortoui.....	viii d.

1. Segurament el mateix que el que hem trobat anteriorment amb les grafies *Cauqui*, *Sauqui*.
2. Al marge, amb lletra diferent, hi ha una nota inintel·ligible.
3. Aquest jueu, seria el mateix que l'Abrafim Hamis trobat més amunt.

It. Jucef Benyamin.....	vi d.	It. Vidal Abenresch ¹	xii d.
It. Salamo Zorçal i son fill.....	xiiii d.	It. Salamo Lactox i son fill.....	vi d.
It. Abrafim Abenuiues.....	xiiii d.	It. Jucef Lobell.....	iii s. iiii d.
It. Harbona.....	xii d.	It. Jucef Saul.....	vi d.
It. Sexach Latemi.....	xx d.	It. Jucef Alloleyg.....	iiii d.
It. Jacob Albu.....	ii s. viii d.	It. Mosse Afrido.....	viii d.
It. Salamo Abenxaprut.....	vi d.	It. Salamo Benuiues.....	xx d.
It. Açach Alroti.....	xii d.	It. Ferrer Leui.....	xii d.
It. Mayr Xaprut.....	vi d.	It. Haron Atzaron.....	vi d.
It. Samuel Destella.....	vi d.	It. Mosse nebot del Frido.....	iiii s.
It. Açach Calaf.....	xi s.	It. Salamo Isaac.....	vi d.
It. Bonnin i sa mare.....	iii s. i mig	It. Salamo Malaqui.....	xvi d.
It. Jucef fill den Hamin Addara.....	vi d.	It. Abrafim germà den Benuenist.....	vi d.
It. Abrafim Penafell.....	iii d.	It. Jucef Alcahal.....	viii d.
It. Mosse Cauqui.....	xviii d.	It. Jucef Abenxaprut.....	ii s. i mig
It. Jucef Dauar.....	iiii d.	It. Açach Farag.....	xx d.
It. Vidal Sibili.....	iiii s.	It. Salamo Alger.....	viii d.
It. Mosse Faraig.....	ii d.	It. La muller que fo den Samuel Abenxaprut.....	xvi d.
It. Mosse Benyahyon.....	viii d.	It. Salamo cunyat del Bayar.....	iii d.
It. La muller que fo den Viues Metge.....	xii s.	It. Jafuda Zabaro ²	ii s. iiii d.
It. Jona Sibili.....	xxvi s.	It. Les cases dalxabarqui.....	iiii d.
It. Salamo Ahauet.....	ii s.	It. Jucef Zirual.....	xiiii d.
It. Salamo Addara.....	vii s. iiii d.	It. Abrafim Axerqui.....	xiiii d.
It. Jucef Bonet.....	iii s.	It. Jento Farag.....	iiii d.
It. Samuel Adara.....	vi d.	It. Sento Saladi.....	vi d.
It. Hayon Abenhacen.....	vi s.	It. Içach Sibili.....	viii d.
It. La muller que fo daloleyg.....	xii d.	It. Abrafim Xaprut.....	viii d.
It. Samuel Xaprut.....	ii s. viii d.	It. Mosse Bonoufa.....	iiii d.
It. Salamo Abenresch.....	v s.	It. Jahie Abintibit.....	iiii d.
It. Salamo Gabison.....	viii d.	It. Mose Aloleyg.....	iiii d.
It. Açach Rugegel.....	vi d.	It. Salamo Benhabib.....	vii s.
It. Jafuda Çesliures.....	vi d.	It. Salamo Aloleyg.....	iiii d.
It. Çuleyma Bahallul.....	xiiii d.	It. Faraig Abeneça.....	vi d.
It. Humar Alfaquim i sos fills.....	vii s. i mig	It. Hasan Lobell.....	x s.
It. Goig filla de Harbona.....	viii s.	It. Catia Acafehi ³	ii s. xvi d.
It. Jafuda Lactox.....	xii d.	It. Jacob Allatefi.....	ii s. xvi d.
It. Dau Çesliures.....	vi d.	It. Suleyma fill den Içach Abençeit.....	vi d.
It. Abrafim Atzabar i son fill.....	xx d.	It. Açach Sumayeg.....	ii d.
It. Suleyma Abingallel.....	xvi d.	It. La muller que fo den Jento Barbut.....	iiii d.
It. Jafuda Abenuiues.....	iiii d.	It. Içach Far.....	iii d.
It. Viues Lactox.....	xx d.	It. Abrafim Xamiell.....	iiii d.
It. Mosse Comis.....	iiii d.	It. Samuel Abenuiues.....	v s.
It. Jafuda Benoufa.....	xvi d.	It. Jamilla ⁴ Coredera.....	ii d.
It. Abrafim Prim.....	iiii d.	It. Alaçar cunyat den Benxaprut.....	iiii d.
It. Açach Afrit.....	viii d.	It. Abrafim Abnayub.....	iiii d.
It. Benuenist Alroti.....	xx d.	It. Hacen Abenresch.....	iiii d.
It. Jacob fill den Mosse Lobell.....	viii d.	It. Haron Abenjues.....	iiii d.
It. Açach Caxig.....	viii d.	It. Jafuda Abnayub.....	x d.
It. Samuel Lobell.....	ix s.	It. Abrafim Lactox.....	vii d.
It. Seyt Habib.....	xii s.	It. Jafuda Alcahal.....	iiii d.
It. Suleyma Aroti.....	viii d.	It. Abuçcri Abnayub i son fill.....	xii d.
It. Abrafim fill den Benuenist Aroti.....	xii d.	It. Jucef Alfaydo.....	viii d.

f. 7

Suma que munta la dita collita..... ccc i vii s. i i d.
Dels quals dona paga an Arnau Çafont en paga daquells m. s. los quals en Bernat de Libian
devyam reembre del tribut de sen Johan..... ccc. s.
It. ne fem de messio per los dits diners de colir..... vii s. i mig
E axi roman en albaquies de la talla dels dits solidos..... lxx i iii s. i mig

1. El trobem a València l'any 1287 (RÉGNÉ, *op. cit.*, III, 54).
2. Segurament el mateix jueu Jafuda Çaparro que hem trobat precedentment.
3. La c deu ésser trencada (ç) en aquests dos noms.
4. Nom aràbic freqüent entre les nostres jueves. Equival a «bella».

Los quals dona en albaquies segons que sen segueix

Primerament Jacob fill dastruch Lobell..	iiii d.	It. Abrafim Albazar.....	iiii d.
It. Jacob Çabater.....	ii d.	It. Alazar cunyat del Susi.....	iiii d.
It. Samuel Abenresch i son fill.....	iii d.	It. Alazar cunyat del Dauar.....	iiii d.
It. Salamo Aben Juçef.....	xii d.	It. Abrafim fill de Haron Cohen.....	iiii d.
It. Mosse Abenxaprut.....	iiii d.	It. Ahron fill de Buçach Alcohen.....	iiii d.
It. Alazar Lolau.....	vi s. viii d.	It. Baruch Hartz.....	iiii d.
It. Assach Lo carnicer.....	iii s.	It. Abrafim Borhon.....	xii d.
It. Suleyma fill dabrafim Abenceyt.....	iiii s.	It. Abrafim fill den Salamo Cohen.....	viii d.
It. Abrafim Gateyo ¹	viii d.	It. Juçef Bonet.....	i d.
It. Jacob Alazar.....	iiii d.	It. Abrafim Almuli.....	ii d.
It. Barzetlay ²	iiii d.	It. Abrafim cunyat dalger.....	ii d.
It. Assach Ciguili.....	viii d.	It. Mosse Abzibena.....	iiii d.
It. Juçef fill de Benayamin Addarran.....	iiii d.	It. Samuel Faryel.....	iiii d.
It. Salamo Abenxaprut.....	vi d.	It. Abrafim Cohen Abenardut.....	iiii d.
It. Juçef Mordohay.....	iiii d.	It. Assach fill de Juçef Astruch.....	iiii d.
It. Assach fill de Hayn Abnayup.....	iiii d.	It. Abrafim Manaxe.....	iiii d.
It. Les casses de Haron Abenxaprut.....	iiii d.	It. Suleyma Abinzunana.....	iiii d.
It. Juçef Carnicer.....	iiii d.	It. Mancluf.....	iiii d.
It. Assach Alcahal.....	iiii d.	It. Obedya Saga.....	iiii d.
It. Aziz Abenrayna ³	iiii d.	It. Abrafim fill diçach Cohen.....	iiii d.
It. Ismel Satmes.....	vi d.	It. Juçef fill den Benyamin Cohen.....	ii d.
It. Juçef Far.....	iiii d.	It. Ahach Formiga.....	iiii d.
It. Abrafim Franch.....	iiii d.	It. Ismel Xicatella.....	iiii d.
It. Mosse Abenuiues.....	iiii d.	It. Jacob Cohen.....	iiii d.
It. Hacen Alhauel.....	iiii d.	It. Filla del Zorçal.....	vi d.
It. Juçef Abeniahon.....	iiii d.	It. Cunyat del Torner.....	iiii d.
It. Vidal Saladi.....	viii d.	It. Abrafim Ripoll.....	viii d.
It. Jafuda Atzaron.....	xxii s.	It. Salamo Brohena.....	iiii d.
It. Mosse fill de Juçef Alolayeg.....	iii s.	It. Les casses de Dauí Barbut.....	i d.
It. Suleyma Carnyçer.....	iiii s.	It. Juçef Estapa.....	iiii d.
It. Samuel Caro.....	xviii s.	It. Mosse Amiel.....	iiii d.
It. Mosse Bubé i son germà.....	viii s.	It. Mosse Sarba.....	iiii d.
It. Assach Abennazar.....	iiii s.	It. Juçef Torner.....	iiii d.
It. Assach Bubo.....	iiii s.	It. Jento Somar.....	iiii d.
It. Jahie Morcat.....	vi s.	It. Humar Manaxe.....	iiii d.
It. Abrafim Alcalahi.....	xii s.	It. Mosse Cohen.....	iiii d.
It. Assach Sabater.....	iiii d.	It. Çason Hacen.....	ii d.
It. Juçef Almateri.....	iiii d.	It. Jafuda Abenhacen.....	xii d.
It. Juçef Morcat.....	iiii d.	It. Mosse Sabater.....	ii d.
It. Suleyma Abencaber ⁴	iiii d.	It. Assach Abenrahina.....	iiii d.
It. Sagi.....	viii d.	It. Assach fill den Salamo Leul.....	iiii d.
It. Jento Leul.....	iiii d.		

Suma de les albaquies damunt dites..... lx s. ix d.
E axi fallen xi s. ix d. per aquells a qui baxarem per los sagraments que feerem.

חֵסֶב אַלְבָּקִיָּה (Transcrivim : حساب الأربع فريضة : Comte de les quatre talles).

Aquest es lo compte que en Salamo Alazar dona de les iiii talles que feu per pagar al batlle. Los dc s. que fallen dels m s. del trahut de sen Johan de layn mccc i per pagar alenperadris d s. per la sena segons que sen segueix

1. A Agramunt hi trobem al segle xiv el jueu Astruc Salomo Catiño (GRAETZ, *Geschichte der Juden*, viii, 26).
2. Nom freqüent entre els jueus catalans, escrit, generalment, *Barzilai*. Segons M. Steinschneider equival a Ferrer (*Hebraische Bibliographie*, iii, 87).
3. El trobem a València l'any 1284 (RÉGNÉ, ii, 98).
4. A l'any 1262 trobem a Calatayud un jueu Mosse Avincabra (RÉGNÉ, i, 34).

- f. 9
- Primerament Jucef fill de Benyamin Addarran. II s.
 It. Jucef fill den Salamo Addarran. XVI s.
 It. Jafuda Abenjucef. XXVIII s.
 It. Jona Sibill. CIII s.
 It. Abrafim fill de Benuenist Alroti. III s.
 It. Samuel Maças. II s.
 It. Jafuda Abenuiues. V s. III d.
 It. Çatia Çafei. VIII d.
 It. Abrafim Çaruch. VIII d.
 It. Mosse Carofa. II s. VIII d.
 It. Haron Alolayeg i sa cunyada. VIII s.
 It. Jucef Frida. II s. VIII d.
 It. Vidal Abenresch. III s.
 It. La orfena de Caldes. III s.
 It. La muller que fo de Ruuen Lobell. c s.
 It. La muller que fo den Jento Barbut. XII d.
 It. Jucef Alcahal. II s. VIII d.
 It. Abrafim Lextox. VIII d.
 It. Salamo Lextox. VIII d.
 It. Mosse Caxig. II s.
 It. Jafuda Penafiel. XII d.
 It. Salamo Zorçal i son fill. III s. VIII d.
 It. Jucef fill de Haron Cohen. II s. VIII d.
 It. Abrafim Leul. v s. III d.
 It. Mordohay Mosse. XVIII s. VIII d.
 It. Jacob fill de Mosse Lobell. II s.
 It. Samuel Addarran. II s.
 It. Jucef Zirual. III s. VIII d.
 It. La muller que fo de Samuel i Abenxaprut. V s. III d.
 It. Salamo Abenresch. XX s.
 It. Jacob Parus. VIII s.
 It. Haron Atzaron. II s.
 It. Benuenist Al Roti. VI s. VIII d.
 It. Assach Calaf. III s. III d.
 It. Mosse Jahion. II s. VIII d.
 It. Assach de Liria. XXVIII s.
 It. Assach Toleytoi i son fill. II s. VIII d.
 It. Jento Al Roti. II s. VIII d.
 It. Jucef Benyamin. XVI d.
 It. Goig filla de Harbona. VIII d.
 It. Mair Xaprut. II s.
 It. Jucef Borhon. II s.
 It. Abrafim Penafiel. XII d.
 It. Jucef Alorqui. XXIII s.
 It. Haym Benyamin. II s.
 It. Assach Navarron. III s. III d.
 It. Assach Sumayeg. VIII s.
 It. Jafuda Lextox. III s.
 It. Jucef Abinzunana. VI s. VIII d.
 It. La muller que fo de Haym Abenuiues. XLVIII s.
 It. Assach Afrit. II s. VIII d.
 It. Jucef Lobell. XII s.
 It. Jahie Abdulaziz. VI s. VIII d.
 It. Soleyman Bahalull. III s. VIII d.
 It. Assach fill de Jucef Abenayup. XII s.
 It. Assach fill dabrafim Xaprut. CIII s.
 It. Salamo Gabison. II s. VIII d.
 It. Samuel Abenuiues. XX s. d.
 It. Assach Farag. VI s. VIII d.
 It. Samuel Xaprut. x s. VIII d.
 It. Farag Abenahça. II s.
 It. Mosse Juniç. III s. VIII d.
 It. Jafuda Cahal. XVI s.
- It. Jafuda Abnayub. III s. III d.
 It. Sexach Alatemi. VI s.
 It. Jacob Alatefi. VI s.
 It. Assach Abnazar. XVI d.
 It. Jafuda Cesliures. II s.
 It. Viues Lextox. VI s. VIII d.
 It. Suleyma Bohabib. XXVIII s.
 It. Hassan Lobell. XI s.
 It. Assach fill de Jafuda Abnayup. III s. VIII d.
 It. Mosse Satmas. XVI d.
 It. Jafuda Bonoufa. V s. III d.
 It. Sadoch Allon. III s.
 It. Samuel El Roti. II s. VIII d.
 It. Suleyman El Roti. II s. VIII d.
 It. Abrafim Camis. XVI d.
 It. Hayon Aben Hacen. XXIII s.
 It. Dauí Cesliures. II s.
 It. Abrafim Abenuiues. III s. VIII d.
 It. Humer El Metge i sos fills. XXX s.
 It. Viues i son fill. VI s. VIII d.
 It. Jucef Addauar. XVI d.
 It. Çeyd Habib. III s.
 It. Assach Alhauet. II s.
 It. Assach Zujejal. II s.
 It. Jucef Bonet. XII s.
 It. Jucef fill de Muça Abinzunana. VII s. III s.
 It. Satia Zirual. XVI d.
 It. Salamo Xaprut. II s.
 It. Jafuda Abnayup i son fill. III s.
 It. Salamo Lolayeg. XVI d.
 It. Samuel Lobell. XXXVI s.
 It. Vidal Sibill. XVI s.
 It. Abrafim Axarqui. III s. VIII d.
 It. Jacob Abbu. x s. VIII d.
 It. Salamo Addarran. XXIX s. III d.
 It. Bonnin i Sa mare. XIII s. III d.
 It. Salamo Abnayup. II s. VIII d.
 It. Açach Al Roti. III s.
 It. Abrafim Abnazar. V s. III d.
 It. Jafuda Abenhacen. VIII s.
 It. Salamo Abingalell. XVI s.
 It. Assach Caxig. II s. VI d.
 It. Abrafim germá de Benuenist. II s.
 It. Suleyma Çeyt. XVI d.
 It. Harbona. II s.
 It. Jucef Far. VIII d.
 It. Salamo Alhauet. VIII s.
 It. Les casses dalxabarqui. XII d.
 It. Abrafim Alger. XVI d.
 It. Jento Farag. XVI d.
 It. Mosse Farag. II s.
 It. Jucef Abenxaprut. v s.
 It. Ismel Abingalell. III s. i mig
 It. Salamo Alger. II s. VIII d.
 It. Jafuda Çaparron. IX s. III d.
 It. Assach Abingalell. III s. III d.
 It. Mosse Abenresch. XLIII s.
 It. Abrafim Xemlell. XVI d.
 It. Jucef Saul. XVI d.
 It. Ferrer Leui. III s. III d.
 It. Suleyman Abingalell. XII d.
 It. Mosse Cauqui. VI s.
 It. Abrafim Prim. XVI d.
 It. Sento Saladi. XVI d.
- f. 10

It. Jucef Alolayeg.....	xvi d.	It. Alazar cunyat de Benxaprut.....	xvi d.
It. Suleyma Xicatella.....	xvi d.	It. Hifraan ¹	ii s.
It. Jafuda Carnicer.....	iii s. iii d.		

Suma que munta la dita collita.....	MCLXXX s.
It. Reebi dabrafim Manaxe per lavinença que fem ab ell.....	x s.
It. Reebi de Jucef Aloyeg jueu delg ^a per auinença.....	x s.
Suma.....	MCC s.

De la qual colita pague per lo dit traut.....	DC s.
It. Per la dita Cena.....	D s.
It. An Jaffre? per lo pleyt que auia laljama ab los jueus del Regne.....	LXXX s.
It. Per messions de la dita collita.....	XX s.

Aquestes son les albaquies que romangueren a collir de les dites iiii talles segons que sen segueix

Primerament Salamo Malequi.....	v s. iiii d.	It. Jucef Estapa.....	xvi d.
It. Jucef Lobell.....	xvi d.	It. Jamilla Corredora.....	xii s. d.
It. Jucef Mordohay.....	xviii d.	It. Mosse nebot del Frido.....	xvi d.
It. Salamo Abenjucef.....	iiii s.	It. Mosse Sateba.....	xvi d.
It. Haron Abenuies.....	xvi d.	It. Jucef Torner.....	xvi d.
It. Assach fill de Haym Abnayup.....	xvi d.	It. Jento Somor ³	xvi d.
It. Jafuda Abenhacen.....	iiii s.	It. Humar Manaxe.....	xvi d.
It. Jacob fill dastruch Lobell.....	xvi d.	It. Mosse Cohen.....	xvi d.
It. Jacob fill de Mosse Lobell.....	viii d.	It. Jucef fill de Benhiamin Cohen.....	xvi d.
It. Maymo Cortoui.....	ii s. viii d.	It. Assach Formiga.....	xvi d.
It. Sexach Alatemi.....	viii d.	It. Jucef Far.....	viii d.
It. Abrafim Mauel.....	xvi d.	It. Salamo Abenxaprut.....	ii s.
It. Jafuda Atzeron.....	LXXxviii s.	It. Mosse fill dabrafim Alolayeg.....	xvi s.
It. Jucef Beniahion.....	xvi d.	It. Alazar Alolau.....	xxvi s. viii d.
It. Samuel Abenresch i son fill.....	xii s.	It. Salema Carnicer.....	xvi d.
It. Vidal Saladi.....	ii s. viii d.	It. Assach Cahal.....	xvi d.
It. Mosse Benoufa.....	xvi d.	It. Jacob Cohen.....	xvi d.
It. Assach Sibili.....	ii s. viii d.	It. Assach Far.....	xvi d.
It. Assach Caxig.....	ii d.	It. Aziz Abenzahina.....	xvi d.
It. Abrafim Xaprut.....	ii s. viii d.	It. Abrafim Gatenyo.....	ii s. viii d.
It. Jucef Saul.....	viii d.	It. Assach Bubo.....	xvi d.
It. Mosse fill de Jucef Alolayeg.....	xii d.	It. Fill de Benzar.....	xvi d.
It. Abrafim Lactox.....	viii d.	It. Samuel dastella.....	ii s.
It. Jucef Carnicer.....	xvi d.	It. Mosse fill de Jahia Abenuies.....	xvi d.
It. Ismel Abingalell.....	vi d.	It. Abrafim Almuli.....	viii d.
It. Assach fill de Salamo Leui.....	xvi d.	It. Jucef Almatari.....	xvi d.
It. Samuel Caro.....	vi s.	It. Abrafim Ripoll.....	ii s. viii d.
It. Mosse Camis.....	xvi d.	It. Salamo Abrahona ⁴	xvi d.
It. Musse Bubo i son germá Samuel.....	ii s. viii d.	It. Salamo cunyat delbayar.....	xvi d.
It. Jacob Alatzar.....	xvi d.	It. Mosse Çabater.....	viii d.
It. Abrafim Rafaya.....	xvi d.	It. Abrafim Abencaber ⁵	xvi d.
It. Abrafim Franch.....	xvi d.	It. Sagi.....	ii s. viii d.
It. Açach Ciguili.....	ii s. viii d.	It. Mosse Amiel.....	xvi d.
It. Assach Çabater.....	viii d.	It. Abrafim Manaxe.....	xvi d.
It. La muller que fo de Jento Barbut.....	iiii d.	It. Abrafim Albeyar.....	xvi d.
It. Ismel Xicatella.....	xvi d.	It. Alatzar cunyat del Suci.....	xvi d.
It. Hacen Abenresch.....	xvi d.	It. Abrafim fill de Haron Cohen.....	xvi d.
It. Assach Toleytolf.....	xvi d.	It. Saçon Hotu.....	viii d.
It. Jacob Çabater.....	viii d.	It. Jucef fill de Benjamin Addarran.....	xvi d.
It. La cassa de Dauí Barbut.....	iiii d.	It. Les casses de Haron Abenxaprut.....	xvi d.

f. 11

1. Equivalent a Abraham?
2. Elx.
3. L'hem vist abans amb la grafia *Somar*.
4. Anteriorment l'hem trobat amb la grafia *Brohena*.
5. Dubto si hom ha de llegir *Abentaber*.

It. Abrafim Abnayup.....	xvi d.	It. Mosse Frido.....	ii s.
It. Assach fill de Salamo Lactox.....	xvi d.	It. Jucef Morcat.....	xvi d.
It. Jucef Bonet.....	iiii d.	It. Hacen Alhauel.....	xvi d.
It. Assach Carnicer.....	xii d.	It. Samuel Ferrizol.....	xvi d.
It. La filla del Zorzal.....	ii s.	It. Abram Cohen.....	xvi d.
It. Assach Abenrahina.....	xvi s.	It. Assach fill de Jucef Astruch.....	xvi d.
It. Suleyman fill dabrafim Abenceyt.....	xvi d.	It. Jento Ableui.....	xvi d.
It. Jahie Abintibit i son fill.....	xvi d.	It. Mosse Abzilena.....	xvi d.
It. Ismel Satmas.....	ii s.	It. Suleyma Abinzunana.....	xvi d.
It. Barzetlayl.....	xvi d.	It. Mancluf Cohen.....	xvi d.
It. Assach Calombri.....	xvi d.	It. Obedia Sagi.....	xvi d.
It. Jahie Morcat.....	ii s.	It. Abrafim fill de Issach Cohen.....	xvi d.
It. Abrafim Calahi.....	iiii s.	It. Haron fill dabrafim Cohen.....	xvi d.
It. Cunyat del Torner.....	xvi d.	It. Baruch Aziz.....	xvi d.
It. Abrafim Borhon.....	iiii s.	It. Suleyman fill dassach Abinceyt.....	viii d.

Suma que munten les dites albaquies..... ccxc s. viii d.
 It. Per aquelles que jurarem i baxarem per lo sagrament..... xlix s. iiii d.

f. 12. *حساب قطع الشعير* (Transcrivim *حساب قطع الشعير* és: «Compte de la talla de l'ordi.»)

Aquest es lo compte que dona en Salamo Alazar dels dons que colli per raho del ordi que donaren laliama an Gisbert de Castellnou procurador del senyor Rey, segons que sen segueix. E munte go que cuylli cccxlii s. i mig.

Primerament Çeyt Habib.....	iii s.	It. La muller que fo den Viues.....	xxxvi s.
It. Bonnin i sa mare.....	ix s.	It. Jafuda Penafiel.....	ix d.
It. Salamo Gabisen.....	ii s.	It. Assach Afrit.....	xviii d.
It. Benuenist a Roti.....	iiii s.	It. Assach Abinxaprut.....	ix s.
It. Abrafim fill daroti.....	iii s.	It. Harbona.....	xviii d.
It. Jucef Benaymin.....	ix s.	It. Salamo Zorzal.....	iii s.
It. Salamo Bingleyell.....	ii s.	It. Faraig Abenahiga.....	xv d.
It. Jahie Abdulaziz.....	iiii s.	It. Salamo Abenresch.....	vii s. i mig
It. Jucef Alcahal.....	ii s. i mig	It. Samuel Addarran.....	xviii d.
It. La orfena de Caldes.....	xii d.	It. Abrafim Prim.....	xii d.
It. Hayon Abenhacen.....	xii d.	It. Salamo Hauet.....	iiii s.
It. Salamo Addarran.....	iiii s.	It. Assach Sumayeg.....	vi d.
It. Sadoch Allon.....	xviii s.	It. Abrafim Abenuiues.....	iii s.
It. Samuel Magas.....	iii s.	It. Jona Sibili.....	lx s.
It. Dauí Cesliures.....	xviii d.	It. Jucef Frido.....	xviii d.
It. Jucef Xaprut.....	iiii s. vi d.	It. Mordohay Mosse.....	xiiii s.
It. Humer Almetge.....	xxi s.	It. Ahron Aloyayeg i sa cunyada.....	vi s.
It. Jucef Saull.....	xii s.	It. La muller que fo de Ruuen Lobell...	lxvi s.
It. Jucef fill de Muça Abinzunana...	v s. i mig	It. Jacob Albu.....	v s.
It. Viues Lactox.....	iiii s.	It. Mosse Jahion.....	xviii d.
It. Sexach Allatemi.....	iiii s.	It. Assach de Liria.....	xxi s.
It. Assach Toleytofi i son fill.....	ii s.	It. Salamo Aloyeg.....	xii d.
It. Jucef Alorqui.....	xiii s. i mig	It. Don Viues i son fill.....	iiii s.
It. Jafuda Cesliures.....	xii d.	It. Mosse Caxig.....	xviii d.
It. Samuel Lobell.....	xxiiii s.	It. Mosse Aberresch.....	xx s.
It. Ferrer Leui.....	ii s.	It. Suleyman Elroti.....	xviii d.
It. Mosse Junig.....	ii s. i mig	It. Jacob Allatefi.....	iii s. i mig
It. Hassan Lobell.....	xxv s. i mig	It. Samuel Alroti.....	xviii d.
It. Assóch Alhauet.....	xviii d.	It. Jacob fill de Mosse Lobell.....	xviii d.
It. Assach Alroti.....	ii s. iii d.	It. Jafuda Lactox.....	ii s. i mig
It. Maymo Cortoui.....	xii d.	It. Mosse Cauqui.....	iii s. i mig
It. Jafuda Alchal.....	ix s.	It. Abrafim Camis.....	xii d.
It. Abrafim Penafiel.....	ix d.	It. Salamo Abnayup.....	ii s.
It. Salamo Malequi.....	iii s. ix d.	It. Suleyma Abingalell.....	ix d.
It. Salamo Bohabib.....	xv s.	It. Jucef fill de Benaymin Addarran...	xviii d.
It. Jucef Zirual.....	ii s. i mig	It. Jafuda Abinjuçaf.....	xviii s.
It. Jacob Parus.....	vi s.	It. Assach fill de Jafuda Abnayup.....	iii s.

It. Assach fill de Jucef Abnayup...	vii s. i mig	It. Mosse Afrido.....	vi d.
It. Jafuda Caparron.....	vi s. i mig	It. Ismel Abingalell.....	iii s.
It. Vidal Sibili.....	xi s. iiii d.	It. Haron Xabarqui.....	iii d.
It. Jucef Lobell.....	ix s.	It. Les casses del Xabarqui.....	vi d.
It. Abrafim Almuli.....	vi d.	It. Jucef Abinzunana.....	iv s. i mig
It. Abrafim Lactox.....	vi d.	It. Abrafim Gateyon.....	xv d.
It. Assach Caxig.....	ii s.	It. Assach Abnazar.....	xii d.
It. Haym Benaymin.....	xviii d.	It. Mosse Satmas.....	xii d.
It. Mosse Carofa.....	ii s.	It. Jafuda Benofa.....	iiii s.
It. Abrafim Leui.....	xviii d.	It. Satia Cafefi.....	vi d.
It. Assach Abingalell.....	ii s.	It. Jucef Aloloyeg.....	xii d.
It. Jafuda Abnayup i sos fills.....	iii s. i mig	It. Suleyman Elroti.....	xviii d.
It. Abrafim Axarqui.....	ii s. i mig	It. Assach Calaf.....	ii s.
It. Jucef Bonet.....	ix s.	It. Assach Lactox.....	xii d.
It. La muller que fo de Jento Barbut.....	ix s.	It. Jucef Addarran.....	xii d.
It. Vidal Abenresch.....	ii s.	It. Salamo Benxaprut.....	xviii d.
It. Samuel Abenuiues.....	ix s.	It. Abrafim Abnazar.....	iii s.
It. Jafuda Elcarnicer.....	ii s. i mig	It. Assach Far.....	vi d.
It. Jafuda Abenhacen.....	vi s.	It. Salamo Lactox.....	vi d.
It. Assach Sibili.....	xii d.	It. Assach Alcarnicer.....	ix d.
It. Suleyman Hotu.....	ii s.	It. Assach Navarron.....	ii s. i mig
It. Mosse fill de Jucef Alolayeg.....	ix s.	It. Samuel Abenxaprut.....	vii s.
It. Jacob Alazar.....	ix s.	It. Ismel Satmas.....	iii d.
It. Suleyman Xicatella.....	xii s.	It. Abrafim germà de Benuenist.....	xii s.
It. Suleyman fill dixach Abinceyt.....	xviii s.	It. La muller que fo de Samuel Abenxaprut.....	iii s. i mig
It. Abrafim Xemlell.....	xii s.	It. Mair Xaprut.....	xviii d.
It. Jucef Borhon.....	xii s.	It. Abrafim Ripoll.....	xv d.
It. Jucef Zirual.....	xii d.	It. Salamo Alger.....	xviii d.
It. Haron Atzaron.....	xviii d.	It. Jahie Morcat.....	xviii d.
It. Assach Zujeial.....	xii d.		

Suma que munta la dita collita.....	DCCXLI s. vi d.
It. Reebi dels Juheus de Xata ¹	CXCIII s.
It. Reebi dels Juheus de Castello.....	L s.
It. Reebi dels Juheus de Gandia i de Denia.....	L s.
It. Dels Juheus de Burriana.....	xx s.
It. Dels Juheus de Vilarell ²	xl s.
It. Reebi den Jahuda Abenuiues de les ii talles den Pere Fenoll.....	xx s.
It. Daquell prestech que feu sobre laliama de lv s. Reebi.....	xxx s.
It. Reebi del prestech que feren la uespera de Paschua.....	xxx s.
Suma que munta tota la dita collita per tot.....	MCLXXV s. vi d.

De la qual collita fiu aquestes pagues segons que sen segueix

Primerament an Estheus Juliá per lordi.....	DCCCX s.
It. An Sisbert de Castell Nou procurador.....	xc s.
It. a Benyamin jueu saui per manament de laliama.....	cxl s.
It. a i correu que ana a Xatiua per la part que deuyen pagar en lordi i anahi ii uegades.....	vii s.
It. A altre correu que ana a Burriana i a Uilareal i a Castello ii uegades en vi dies.....	ix s. i mig
It. A messions de saigs per v dies.....	ix s. viii d.
It. Alescriua del procurador per les cartes que enuia als Juheus del Regne.....	ii s. i mig
It. A Samuel saig que era pres en la cort per deutes que deuia costa carselatge i messio.....	ii s. i mig
It. Donam an Mingot escriua per trellat que feu duna carta del senyor Rey i per i carta de guardar de dan a nos i per ço ce vench a cassa del batlle.....	iii s.
It. Costa i carta de paga del ordi.....	xii d.
It. Donam a i saig per penyorar a Jacob Abingalell.....	iiii d.
Suma de les dites dates.....	MCLXXV s. vi d.

f. 14. היסאב לאלף תק כותע תרבוד שלגואן (La llegenda aquesta està mig en àrab vulgar, mig en rabínic i amb algun mot català; vet aquí la traducció : «Compte dels mil cinc cents (sous) corresponents al tribut de (sant) Joan.»)

1. Xàtiva.
2. Vilareal.

Aquest es lo compte que dona en Salamo Alazar de la talla que feu per pagar m.d. s. del traut de sen Johan que passat es del an mccc i per messió de la Carneceria segons que sen segueix

Primerament Maçanet Lobell.....	xlv s.	It. Azir Abenrahina.....	ii s.
It. Jucef Lobell.....	xvi s.	It. Assach Alhauet.....	viii s.
It. La muller que fo den Viues.....	lxxx s.	It. Mair Xaprut.....	iiii s.
It. Jafuda Abenhacen.....	xiii s.	It. Abrafim Viues.....	x s.
It. Jacob fill de Mosse Lobell.....	iii s.	It. La muller que fo de Ruuen Lobell.....	cx s.
It. Jucef Alorqui.....	xxx s.	It. Jacob Farus.....	xi s.
It. Mosse Aberesch.....	xlv s.	It. Salamo Addarran.....	xl s.
It. Assach Sibili.....	iii s.	It. Jucef Addarran.....	xx s.
It. Samuel Addarran.....	vi s.	It. Jona Sibili.....	c s.
It. Aboceeri Abnayup i sos fills.....	viii s.	It. Salamo Berresch per ces cases.....	iii s.
It. Jafuda Abnayup.....	iiii s.	It. Mordohay Mosse.....	xxiiii s.
It. Humar Metge.....	xl s.	It. Harbona.....	iiii s.
It. Abrafim Atzaro.....	xxx s.	It. Jafuda Abenjuçaf.....	xxx s.
It. Jafuda Çaparro.....	xv s.	It. Suleyman Bohabib.....	xx s.
It. Suleyman Bahalull.....	viii s.	It. Jucef Tahuel.....	xii s.
It. Jucef Xaprut.....	x s.	It. Haron Atzaron.....	vi s.
It. Salamo Abenxaprut.....	ii s.	It. Abrafim Abnazar.....	ix s.
It. Assach de Liria.....	lx s.	It. Jucef Zirual.....	vi s.
It. La cassa de Haron Abenxaprut.....	xii d.	It. Samuel Alroti.....	iiii s.
It. Suleyma el Carnicer.....	xii s.	It. La muller que fo de Samuel Abenxaprut.....	vi s.
It. Mosse filli dabrafim Alolayeg.....	v s.	It. La muller que fo diçach Alolayeg Aharon.....	xv s.
It. Jacob Abbu.....	x s.	It. Jucef Saull.....	ii s.
It. Salamo Abnayup.....	vi s.	It. Ismell Abingalell.....	vi s.
It. Samuel Abenxaprut.....	x s.	It. Salamo Aloley.....	ii s.
It. Viues Lactox.....	xii s.	It. Faraig Abenhalça.....	iii s.
It. Jahie Abdulaziz.....	xii s.	It. Satia Zirual.....	iii s.
It. Jafuda Lactox.....	vi s.	It. Assach Faraig.....	v s.
It. Mosse Juniç.....	vi s.	It. Jafuda Cahal.....	xxxv s.
It. Jucef Frido.....	iiii s.	It. Salamo Zorzal.....	vi s.
It. Suleyma Abingalell.....	ii s.	It. Ceyt Habib.....	viii s.
It. Salomo Hauet.....	viii s.	It. Mosse Cauqui.....	v s.
It. Abrafim Prim.....	ii s.	It. Abrafim Axarqui.....	iiii s.
It. Samuel Lobell.....	xlv s.	It. Assach Caxig.....	v s.
It. En Viues i son fill.....	x s.	It. Abrafim Xemlell.....	iii s.
It. Bonnin i sa mare.....	xxiiii s.	It. Abrafim Gatenyo.....	iii s. i mig
It. Salamo Malequi.....	vi s.	It. Jafuda Cesliures.....	iii s.
It. Mosse Jahien.....	ii s. i mig	It. Mosse Satmas.....	iii s.
It. Jucef Abinzunana.....	x s.	It. Abrafim Camis.....	vii s.
It. Vidal Sibili.....	xxiiii s.	It. Les casses dalexabarqui.....	ii s.
It. Jucef fill que fo de Haquen Addarran.....	iiii s.	It. Abrafim Rafaya.....	xii d.
It. Maymo Cortoui.....	ii s. i mig	It. Jahie Morcat.....	iii s. i mig
It. Assach fill de Jafuda Abnayup.....	vi s.	It. Abrafim Almuli.....	ii s.
It. Sexach Allatemi.....	vi s.	It. Assach Sumayeg.....	ii s.
It. Hayon Abenhacen.....	xxxv s.	It. Hacen Abenresch.....	ii s.
It. Assach Abnayup.....	xii s.	It. La cassa de Dauí Barbut.....	xii d.
It. Sadoch Allon.....	viii s.	It. Assach Nauarron.....	iiii s.
It. Assach fill que fo dabrafim Abenxaprut.....	cxx s.	It. Assach Zuieial.....	ii s.
It. Assach Alroti.....	vi d.	It. Assach Bubo i son germà.....	ii s.
It. Jucef Bonet.....	xl s.	It. Dauí Cesliures.....	iiii s.
It. Assach Carnicer.....	xviii d.	It. Les casses dismel Satmas.....	xii d.
It. Jucef Carnicer.....	xii d.	It. Jacob Alazar.....	iii s.
It. Assach Abingalell.....	vi s.	It. Salamo Alger.....	iiii s.
It. Salamo Bingalell.....	ii s.	It. Mosse Caxig.....	iiii s.
It. Mosse Carofa.....	vi s.	It. Assach Ciguili.....	iii s.
It. Jafuda Bonoufa.....	vi s.	It. Jucef Addauar.....	ii s.
It. Mosse fill de Jucef Alolayeg.....	xii d.	It. Assach fill de Jucef Astruch.....	ii s.
It. Salamo Lactox i son fill.....	ii s. i mig	It. Abrafim Penafiel.....	ii s.
It. Jucef Alcahal.....	iiii s.	It. Mahir.....	iii s.
It. Abrafim Leui.....	vi s.	It. Jucef fill de Muça Abinzunana.....	xv s.
It. Jacob Aletefi.....	vi s.	It. Jafuda Carnicer.....	iiii s.
It. Assach Far.....	xii d.	It. Haima fill de Beniamin.....	iiii s.

It. Jucef Borhon.....	III s.	It. Mosse fill de Jucef Frido.....	XII d.
It. Assach Afrit.....	IIII s.	It. Jafuda Penafiel.....	II s.
It. Salamo Gabison.....	III s.	It. Assach Toleytofi i son fill.....	III s.
It. Samuel Maças.....	IIII s.	It. Satia Safei.....	II s.
It. Assach Calaf.....	V s.	It. Jucef Morcat.....	II s.
It. La muller que fo de Jento Barbut.....	II s.		

Suma que munta la dita collita..... MCLXX s.

E d'altra part fiu una talla sobre l'alama per cumplir les damuntades coses segons que sen segueix.

E munta : CLXVIII s.

Primerament Jucef Alorqui.....	III s.	VIII d.	It. Viues Lactox.....	XII d.
It. La muller que fo den Viues.....	VIII s.		It. Jucef Zirual.....	VIII d.
It. Jucef fill de Benyamin Addarran.....	VI d.		It. Salamo Zorzal i son fill.....	x d.
It. Jafuda Abnayup.....	VI d.		It. Jahie Abdulaziz.....	XII d.
It. Mosse Cauqui.....	x d.		It. Jafuda Alcahal.....	II s. i mig
It. Suleyma Carnicer.....	IIII d.		It. Jucef fill que fo de Muça Abinzunana.....	XVIII d.
It. Abrafim Gatenyo.....	IIII d.		It. Abrafim Atzaro.....	V s.
It. Jucef Frido.....	VI d.		It. La muller que fo de Rouen Lobell.....	XVI s.
It. Les casses d'alxabarqui.....	III d.		It. Assach Astruch.....	IIII d.
It. Abeceori Abnayup i sos fills.....	XII d.		It. Jacob fill de Mosse Lobell.....	IIII d.
It. Haron Alolayeg i sa cunyada.....	XX d.		It. Assach Alhauet.....	VI d.
It. Jona Sibili.....	XII s.		It. Salamo Abnayup.....	VI d.
It. Samuel Maças.....	V d.		It. Assach fill de Jucef Abnayup.....	II s.
It. Jafuda Lactox.....	VIII d.		It. Jucef Benxaprut.....	XVI d.
It. Assach Ciguili.....	VI d.		It. Jucef Boron.....	VI d.
It. Jacob Abbu.....	XIII d.		It. Salamo Addarran i son fill.....	IX s.
It. Abrafim Abenuiues.....	x s.		It. Jucef Abinzunana.....	XII d.
It. Samuel Addarran.....	VI d.		It. Jafuda Abenuçaf.....	IIII s.
It. Assach de Liria.....	V s.		It. Jahia Morcat.....	V d.
It. Assach Abingalell.....	VIII d.		It. Mordohay Mosse.....	II s.
It. Aziz Abinrahina.....	III s.		It. Salamo Lactox.....	II d.
It. Salamo Alhauet.....	x d.		It. Satia Zirual.....	IIII d.
It. Assach fill de Jafuda Abnayup.....	x d.		It. Mosse Satmas.....	IIII d.
It. Jucef Saull.....	VI d.		It. Salamo Xaprut.....	IIII d.
It. Abrafim Prim.....	III d.		It. Assach Sibili.....	VI d.
It. Salamo Alger.....	VI d.		It. Jafuda Bonoufa.....	VI d.
It. Jucef Abentauei.....	XIII d.		It. Samuel Lobell.....	V s. i mig
It. Ismel Abingalell.....	VI d.		It. Mosse Frido.....	IIII d.
It. Farag Abenhaiça.....	V d.		It. Samuel el Roti.....	IIII d.
It. Assach Faraig.....	x d.		It. Abrafim Xarqui.....	VIII d.
It. Jacob Parus.....	XIII d.		It. Harbona.....	VI d.
It. Jafuda Abenhacen.....	XVIII d.		It. Jacob Allatefi.....	XII d.
It. Saduch Allon.....	VIII d.		It. Samuel Benxaprut.....	XVIII d.
It. Mosse fill d'abrafim Alolayeg.....	IIII d.		It. Sexach.....	XII d.
It. Abrafim Camis.....	IIII d.		It. Assach Caxig.....	VI d.
It. Mosse Caxig.....	V d.		It. Assach fill d'abrafim Abenxaprut.....	XII d.
It. Jacob Alazar.....	IIII d.		It. Mosse Carofa.....	VI d.
It. Asag Afrit.....	V d.		It. Hayon Abenhacen.....	IIII s.
It. La muller que fo de Jento Barbut.....	III d.		It. Mosse Jahion.....	IIII s.
It. Abrafim Leui.....	VI d.		It. Jucef Lobell.....	XX s.
It. Jucef Bonet.....	II s. V d.		It. Abrafim Lactox.....	II s.
It. Don Viues i son fill.....	XII d.		It. Jafuda Çaparro.....	XX d.
It. Jucef Alchal ¹	V d.		It. Assach Calaf.....	VI d.
It. Abrafim Penafiel i son fill.....	VI d.		It. Mosse Juniç.....	VIII d.
It. Salamo Abenresch.....	V d.		It. Salamo Gabison.....	VIII d.
It. Humar Metge.....	III s.		It. Mosse Benresch.....	IIII s.
It. Hassan Lobell.....	VI d.		It. La muller que fo de Samuel Abenxaprut.....	XII d.
It. Samuel Abenuiues.....	II s. i mig		It. Çeyd Habib.....	XII d.
It. Dauí Sesliures.....	VI d.		It. Vidal Sibili.....	III s.

1. Per Alcahal.

2. L'hem trobat escrit anteriorment amb les grafies *Barhon* i *Borhon*.

It. Hacen Abenresch.....	III d.	It. Bonnin.....	II s. i mig
It. Haron Atzeron.....	VI d.	It. Mosse Benyamin.....	VI d.
It. Abrafim Abnazar.....	XII d.	It. Assach Nauarron.....	VI d.

Suma que munta la dita collita.....	CLXVIII s.
E axi es suma que munten ab ires* les dites collites.....	MDCCXXXVIII s.
Dels quals dono en lo traut.....	MC s.
Per la Carneceria : al misatger i a les messions del pleyt de la dita Carneceria.....	CC s.
Messions desags.....	XXVIII s.
Jacob Abnuba com pledegaua per lallama ab los Juheus del Regne.....	X s.
Suma de les dates.....	MDCCXXXVIII s.

CÒDEXS CATALANS I ALTRES LLIBRES MANUSCRITS D'ESPECIAL INTERÈS DE LA BIBLIOTECA CAPITULAR DE SARAGOSSA, pel P. JOSEP M. MARCH, S. J.

Fa algun temps que vaig tenir la sort de poder fer algunes recerques a la Biblioteca Capitular de Saragossa. El meu intent era esbrinar si existia en aquella rica biblioteca algun ms. del *Liber Pontificalis*. Però, ja que hi era, vaig voler aprofitar aquella ocasió d'escorcollar el bé de Déu en mss. i incunables, de matèries molt diverses, que a mans plenes s'oferien al meu estudi, i prenguí nota dels més interessants. Mentre espero lleure i avinentesa de tornar-hi, presentaré ara les breus descripcions que a corre cuita vaig apuntar dels mss. catalans, junt amb algunes notes d'altres, especialment interessants, tots desconeguts pels moderns erudits. Deixo per a una altra ocasió el donar a conèixer els mss. grecs i els clàssics llatins que en bon nombre també s'hi conserven, Però, abans de tot, cal avançar quatre paraules d'orientació, referents a la mateixa biblioteca.

La Biblioteca Capitular de Saragossa avui dia conté uns 4,500 volums, essent-hi barrejats informement mss., incunables, gòtics i impresos moderns. Són els llibres de les esglésies del Pilar i del Salvador plegats.

En 1875 hom féu un catàleg, seguint un ordre numèric completament arbitrari, dels llibres existents al temple del Pilar. Contingut en un gran quadern, és molt imperfecte i equivocat. Més modern és un altre més imperfecte encara, en què els mss. i incunables hi manquen, amb altres grans llacunes. Aquest catàleg recentment fou revisat en els primers fulls, afegint-hi algunes notes interlinears, sense importància.

Firmat pel degà del Capítol, hom publicà anys enrera un Reglament per a la Biblioteca del Pilar, molt prudent i assenyat, i que honora verament als capitulars que el feren i l'aprovaren; resta a la biblioteca, com a presentalla; si es complia, amb les degudes cauteles, fóra encara avui un dels títols d'honor del Capítol de la Seu saragossana.

En quan a la procedença, cal dir que una gran part dels mss., els grecs i els clàssics llatins en especial, i molts incunables foren de l'humanista D. Bartomeu Llorente, canonge de l'església del Pilar, i gran amic de D. Antoni Agustín. Durant la seva estada a Roma, on anà en 1583 per afers de la dita església, arreplegà gran nombre de mss., i comanà la còpia d'altres als preus i en les dates que ell mateix en cascun llibre anota. Altrament, la figura del canonge Llorente és d'un gran relleu per a la història de l'humanisme a la Corona d'Aragó. La seva escola de Montçó fou un focus de clàssica erudició, digne d'ésser estudiat amb el degut deteniment.

* Per «dues».

Una altra part dels mss. i incunables pertanyeren a mestre Joan Crespo, bisbe d'Alés i canonge de Saragossa; en especial els procedents de València foren modernament de D. Joan Bernardon, qui els llegà a la Verge del Pilar.

Fa alguns anys que va aconseguir treballar en aquesta biblioteca el P. A. Lambert, amb algun altre benedictí de Cogullada, havent contret, segons se'n diu, el compromís de catalogar científicament la biblioteca. Per causes que no cal explicar, aquesta bella idea no es realitzà, i avui la biblioteca es troba en estat més lamentable de com la trobaren aquells pares benedictins. El P. Lambert aprofità l'ocasió per a estudiar alguns dels incunables, i en publicà un article, força interessant, en el *Bulletin Hispanique* (1910).

Després de tan infructuosos arranjaments, els mss. resten separats en tres grans armaris, però barrejats entre ells, sense catàleg especial i conservant l'antiga numeració, que ja no correspon al lloc de col·locació. De semblant manera, els incunables i gòtics omplen set grossos armaris; però n'hi ha molts enfora, barrejats amb els altres llibres, i alguns apilonats damunt les taules. Hi ha el projecte de col·locar-los tots, mss. i incunables, en una sala reservada propera; la qual cosa fóra una bella idea.

El retrat a l'oli que presideix la biblioteca és el de l'arquebisbe Sr. Garcia Gil, de bona memòria, que costejà els prestatges de la biblioteca, quan encara aquesta era al Pilar.

En les següents notes hauré de seguir la numeració que encara duen els llibres, malgrat no correspongui al lloc en què ara es troben. Llàstima que, per causes no gaire avinents de contar, no em fou possible de prendre fotografies. L'estudi, llavors, hauria estat més complet, i la tasca més planera i profitosa.

Biblioteca Capitular de Saragossa, n.º 1269

Ms. en paper, segle xv, 290 × 230 mm.

F. Jacobi de Asulis (Cesulis o Casulis) opus de regimine morum, in quo ludus scacorum spiritualiter exponitur.

Títol posterior del canonge Llorente.

Full 1:

Multorum fratrum ordinis nostri et diuersorum fratrum precibus dudum nimis requisitus...

27 fulls.

Franciscus de samper vocatur adeo benedicatur.

Qui scripsit scribat semper cum Domino viuat et bibat.

Non bene pro toto libertas venditur Auro.

Ffinito libro francatur testa magistro set non francisqo.

Segueix un tractat sobre alguns filòsofs antics: Hermes, Pitàgores, etc.

Tapes de cartró, cobertes de pell.

Fou del canonge Llorente: Idibus octobris 1593.

n.º 1230

Ms. del segle xv; paper; escrit a dos corondells: rúbriques vermelles; caplletres en vermell i blau perfilades; cclxxiii ff. numerats, sense comptar la taula que precedeix, i conté 9 ff.; 290 × 220 mm.

[EXIMENIS. Vida de Jesucrist.]

Taula.

Assi comensen les Rebliques en lo libre appellat vida de Jhs xist.

Comença lo prolech en lo libre appellat vida de Jhs xist...

Full I numerat:

Assi comença lo prolech en lo libre appellat vida de Jhs xist axi com per anant hoyrets en lo present libre.

Al molt honorable e discret Caualler mossen Pere Dartes maestre Racional del molt alt princep e senyor Don Marti per la gracia de deu Rey de Arago lo seu orador e en Jhs xist seruidor frare Ffrancesch exime (sic) exemenis del orde dels frares menors...

En magnific estat de conservació. Tapes de fusta, cobertes de pell roja amb claus als angles i restes de les tanques.

Aquest exemplar no fou conegut d'En MASSÓ TORRENTS, *Les obres de Fra Francesch Eximenig. Essai d'una bibliografia, en Anuari d'Estudis Catalans*, MCMIX-MCMX, any III.

n.º 1265

Ms. del segle XIV (?); paper: escrit a dos corondells; rúbriques vermelles; cii folis numerats; 275 x 170 mil·límetres.

[Mestre JOAN JACME, Alcoaci traslladat en català.]

Full I:

[I]n nomine dni nri ihu xpi et beate semperque virginis marie. yo maestre iohan jacme metge del senyor Rey Darago lo qual el compra ab sos diners per amor de Deu comens desplanar darabich en Romans .i. libre per nom alcoaci e fo comensat en toledo e acabat en cisilia.

[A]quest libre parla dela figura del uyl e diu quantes teles ha e quantes humiditats e a que es bona cadauna deles. E les malanties que hi caen en cadauna deles e lur disposicio. La prima regla per que fo posat aquest libre. La segona regla parla de la qualitat del uyl. La terça regla parla deles partides del uyl. La quarta regla parla deles medicines del uyl. La quinta regla nomena gran res deles medicines compostes que pertanyen al uyl. Lo capitol primer parla deles occasions del uyl e del esplanament daquel. Tractat sobre la disposicio del uyl segons nos e altres philosophs. Rubrica quina cosa es luyl e son benifet. Rubrica per que es nomenada en aytal nom la humiditat vitrallina. Rubrica per que es nomenat en aytal nom la humiditat vitrallina (sic bis). Dela tela en redada per que ha aquest nom. De la tela prima per que ha aquest nom e en arabic maximia. Rubrica dela tela dura per que ha aytal nom. Rubrica de les dues venes buides de lur benifet...

Segueixen altres rúbriques curioses.

Al full v recte hi ha una figura esquemàtica de l'ull interessantíssima, que no ens és donat de fotografiar.

Al f. xcvi vers acaba el tractat:

... eques nunt hom al bany e can deu dormir.

Ffinito libro sit laus et gloria xpo.

En acabat vénen quatre fulls en llatí:

Ad habendum anathomiam et compositionem oculi...

En bon estat. Tapes de cartró cobertes de pell. En el primer full de guarda hi ha: «Est B. Laurentii Can. Sae Mariae de Pilari. Caes. ae idibus octobris 1593.»

En la tapa, part de dins, de la mateixa mà del canonge Llorente: «Alcoaci medici arabis Liber de figura et compositione oculi, et de eius humeribus, ac de morbis oculorum, ex Arabica lingua in gotalanicam conuersus a Joanne Jacobo medico Regis Aragonum, et in fine habetur Tractatus ad Anatomicam, compositionem oculorum intelligendam, Latino Sermone.»

n.º 3180

Ms. en paper; segle XIV; 105 ff.; a la fi mutil; escrit a dos corondells; i rúbriques i caplletres vermelles; 272 x 215 mm.

[ALFAQUIM ABENHUESIM, *De Medicina*.]

Aquest es libre [] de les medicines particulars e es [ai] ustament de lalfaquim abenhuesim de ço que dix. Galienus. e diascoridos. E comença enaxi per co cor jo alfaquim Abenhuesim e uists los libres De diascoridos e de galienus. Enles medicines particulars compliment enço que mester mes del art deço que perforça es assaber...

Últim full:

Les fels de tot mascle es pus fort que de femna. Ela de la ossa mes que dela cabra.
E dela cabra mes que dela oveylla...

Tapes de pergami.

Pertanyé el llibre al canonge B. Llorente : idibus Octobris 1593. 20 Rs.

n.º 1257

Ms. en pergami i paper barrejats; segle xiv; escrit a ratlla seguida; rúbriques i caplletres vermelles, numeració fins al full 50. Una sola mà. 240 x 175 mm.

[Mants tractats de Ramon Lull.]

Fuli 1 :

Deus per nostra ueritat uirtut e amor comença aquest libre lo qual apellam libre que deu hom creure de deu.

Com molts xpians sien qui no saben aquelles coses les quals son tenguts a creure de deu...

Acaba full 15 vers:

Ffení ramon aquest tractat ahonor de deu en erminia enla ciutat de Aleas enlo mes de gener en lany dela encarnacio de nostre senyor deus ihu. xpist.M.ccc.i. lo qual tractat sia comanat adeu Amen. Amen etc.

Cf. RUBIÓ I LLUCH, *Ramon Lull. Sumari...*, p. 25; ALÓS, *Los Catálogos Lulianos*, p. 70.

Full 16:

Deus glorios qui sots misericordios a iusts e apecadors ab uostra ajuda fas aquesta art de confessio.

Com atos peccador sia molt necessaria cosa de saber la manera com iustament uera e complidament se sapia confessar e sien molts en lo mon qui la dita manera no han los uns per ignorancia que han que no saben que es peccat mortal ne que es peccat venial. E los altres per oblidanca dels peccats que han fets que nols membren per raho dela gran tardanca que han feta de confesarse...

Acaba full 32:

Comencada e finida fo esta art deconfessio enla ciutat de ualencia enlany de mill. ccc. e xxx vi. dela encarnacio del fill de Deu nostre senyor ihu. xpist Amen Amen.

Distint del publicat de l'OBRAIDOR, *Obres* (1906), p. 389. És apòcrif?

Full 33:

Comença la taula dels uerses e prouerbis.

De deu
De prelat
De princep
.....

De satisfaccio
De sanctetat
De abstinencia
.....

Full 33 vers:

Prolech.

Com hom sia creat per conixer membrar amar honrar e seruir deu per aço fem aquests mill prouerbis ab que donem doctrina com hom se sapia hauer ala fi ala qual es creat... De deu capitol .i.

Agés un alegre per ço car deus es. e altro per ço car es tot bo e complit. Car Deus es pus bo que tot quant es. ama mes deu per la sua bondat que per lo teu be... On pus souen deus membraras e entendras pus souen lamaras ell tembras. Qui mes tem deu qui nol ama plus amax si mateix que deu...

Acaba full 56 no numerat:

Qui ab entencio engana ab entencio es enganat.

Comencat efinit fo aquest libre vinent doltra mar per entencio de amar honrar e seruir deu Enlany .M. ccc. ii. dela encarnacio de nostro senyor ihu xpist Amen.

Explicit.

Ed. ROSSELLÓ-OBRAIDOR, *Obres* (1901), p. 384.

Full 57:

De entencio
De deu
De creacio
.....

De infeels
De riqueses
De pobrea
.....

Full 58 vers:

Deus intelligible eamable infinidament. Un homenet no conegut pobre de uirtuts e de amichs indigne per colpes e peccats fa ab uostra uirtut aquest libre de intencio al seu amable fill per tal que intencio per gracia uostra lendreç enuos conexer amar honrar eseruir euera intencio sia en aquest mon enla altea e honor quel coue. R. del prolech. Considerant e iacent en mon lit fui menbrant com lo mon es en torbat stament per privacio de uera intencio...

Ed. ROSSELLÓ-ORRADOR, *Obras* (1901), p. 309.

Tapes de fusta cobertes de pell. En la tapa, part de dins: «Est D. B. Laurentii can. ci S. ae M. ae de Pilari, Caes. Idibus Oct. 1593. 6 Rs.» En el primer full de pergamí de guarda hi ha una taula en llatí del contingut, de mà del mateix canonge Llorente.

Aquests mss. no han estat coneguts de cap dels escriptors moderns que s'han ocupat de les obres del mestre Ramon Lull.

n.º 1292

Ms. en paper; segle xv. Barreja de tractats gairebé tots de medicina, en llatí, català i castellà; i diversitat de lletres. 215 x 140 mm.

1) Incipiu canones Magistri Boneti (en roig). Segueix el text en català: Segons que diix jacob fill de bon dia la metametica entre les altres sciencies es singular en veritat per tal com la major part daquella...

12 fulls.

Acaba:

... nos mostra latua cara esarem saluats. Expliciunt canones Deo gratias.

Es un tractat d'astrologia.

2) Definició de scirugia. Scirugia es sciencia ensenyada...

12 fulls en català.

Breu tractat de cirurgia en taules, en català.

3) En nom de nostro Senyor Jhux. De los pays ques fan en los huls...

110 folis.

Acaba

(De orina)... e si sembla blaua o negra significa mort.

Després ve la taula, i, en acabat, una plana amb regles llatines sobre l'orina.

4) De vinis Arnaldi de Villa nova. Cum instat tempus in quo vina meliora confici debent ecce quorundam confectiones usuales...

12 fulls en llatí.

L'últim títol es:

Vinum de sene reguale destruens malencoliam inducens leticiam et prolongamentum vite.

Es el conegut tractat sobre la manera de confeccionar el vi. Sembla mutilat. Heu's aquí alguns títols:

Ad idem pro oculis cum emula campana.

Ab idem pro oculis cum aqua rosacea.

De vino salinato.

De vino abstertionis manum et faciei.

De vino ebulato et de granis ebulorum.

De vino Alberengi siue de aristologia longa.

De vino gramineo.

Vinum contra febrem cotidianam quartanam et tertianam.

De vino fracto.

De vino aqueo ad decipiendum infirmos.

Vinum faciei colorativum.

De vino mellito delectabili nutriendo et generando.

De vino guariofilato.

De vinis aromaticis.

De vino granato.

De vino roris marini.

Vinum pro senibus et debilibus.

Ad conservandum et habendum rosas omni tempore recentes.

El present ms. és desconegut.

5) Regles breus tretes sumariament del canon dela glosa delas taulas de bonet. Quant hom vol saber la g.^o (conjunció) ola op.^o (oposició) de la luna...

2 fulls. Acaba.

6) [Tractat de la natura i significació dels animals.]

Natura fformige.

La formiga sies una fort petita bestia de la qual los homes...

Significacio fformige.

Aquesta fformiga si demostra a esser molt curos...

De la natura de la abeyla e de la sua significació... Etc. Etc....

36 fulls en català. És un bestiari curiós i desconegut fins ara.

7) (Segueixen receptes, algunes grosseres i immorals):

Si vols fer letras qui semblen daur o dargent...

Si vols pendre aucells...

Si vols provar si una nina es poncella o no...

Etc....

3 fulls en català.

8) [Vida de Santa Paula.]

Santa Paula fou molt noble e auta de linatge...

4 fulls en català.

9) (Altres receptes).

5 fulls en llatí.

10) (Altres receptes).

Per multiplicar safrà...

6 fulls en català.

11) [Lapidari]

Así comensa lo lapidari al qual al bisbe de rode trelada del libre al qual al rey de arabia envia al uenerable Emperador de Roma deles virtuts deles peres eposats son los noms eles colors eles regions hon sa troben les dites peres...

Con lo metga es ministre.

Car sapies que lo metga ne es faedor de sanitat...

Dela virtut del diamant.

Comensam donchs del diamant en lo primer capitol car es molt profitos e molt precios la qual cosa la declaracio del seu nom ho manifesta..

12 fulls en català.

Acaba:

De carboncla.

Carboncla es sobre totes peders...

Transcripció plena d'errades.

12) (Segueixen mants tractats breus ascètics):

a) Tant fo gran la pietat que Deus ach del umanal linage...

b) Aquestes son les ix misses les quals tota dona prenyada deu fer dir abans ix dies del temps del infantar... (Segueix la llista.)

c) Missa pro mortalitate quam Dns. Clemens papa ffecit et ordinavit in sacro consistorio cum cardinalibus et concessit omnibus audientibus dictam missam cc xl dies indulgentie et omnes audientes eam debent tenere unam candelam ardentem per quin-

que dies sequentes et mors subitanea eis non noccebit ut probatum est in auinione et in multis aliis locis cyrcunstantibus.

Sequitur officium mise Introitus.

Recordare Domine testamenti tui et dic angelo tuo percutienti. Cesset iam manus tua ut non desoletur terra et ne perdas omnem animam viuam. Versus. Respice nos deus salutaris noster et auerte yram tuam a nobis | gloria patri et filio et spiritui santo .| Recordare dne et c.

Oratio

Deus qui non mortem set penitentiam desideras peccatorum populum tuum quem sumus ad te conuerte propicius ut dum tibi deuotus extiterit iracundie ab eo flagella amoueas | per dum. nostrum...

Segueix la resta de la curiosíssima missa.

d) (Devota oració en català.)

1 full.

e) Aquests son los xii diuendres los quals papa clement troba escrits segons que el dix en los fets dels apostols los quals ihs. xt. reuela a sant pere que tot hom e tota dona qui dejunas en pa e en aygua e que sia be confessat con los comensara los xii apostols li recaptaran gracia ab Jesu Xt. que ira la sua anima en paradís segurament.

Lo primer diuendres es lo primer de mars, lo segon es aquel que es abans de madona santa Maria de mars, lo ters es aquel de pascha... (Segueixen els altres.)

f) (Altres devocions en llatí i català.)

13) (Tractat sobre la sangnia.)

Enom de Deu sia e da madona santa Maria governadora e aduocadora de tota cristiandat tu qui ets mare del saluador eternall vulles illuminar l'enteniment ami en aquesta obra dela sangnia dela qual son estat preguat de ordenar...

23 fulls.

14) a) (Tres fulls de matemàtiques en castellà.)

b) Lectura tabularum boneti.

Estas tablas las quales fueron formadas por el perfecto strologo bonet de perpinyan sirben...

6 fulls.

n.º 3184

Ms. en pergamí; segle XIII; rúbriques i numeració vermelles, f. 240, numerats; segueixen 16 fulls sense numerar; tot de la mateixa mà; 300 x 210 mm.

In x.ⁱ noie Incipiunt passionis scorum. Item uite eorum. Item expositiones euangeliorum. primo in natale soti stephani.

Hic celebrauimus triumphalem dmni nri. Jhu x.ⁱ natiuitatem, hodie eum summa deuotione uenerabimus sancti martyris stephani passionem...

Hi ha, entre moltes altres, la Passio... Stæ. Eulaliæ de Mérida (fol. ccxxiii), i també In natale Stæ. Eulaliæ barcinonensis (f. ccxxxviii).

De sancto Claudio Luperco et Victoriano (fol. ccxxxvii).

xv Kal. Mad. De Sanctis Massis (fol. ccxxxvii vers).

Ens proposem d'estudiar detingudament aquest preuat ms.

n.º 1233

Cortes celebradas en la villa de Manzon. Año 1533.

n.º 1236

Libro de las meridades.

Principi del segle xvi.

n.º 3172

Es una miscel·lània. Hi ha una visita feta pel mestre Jeroni Xabierre, d'ordre del rei a les darreries del segle XVI a diversos monestirs, com el de Roda, Montearagon..., i documents interessants sobre la reformació dels monestirs de sant Joan de la Penya, sant Victorià, Mare-de-Déu de la O, Montearagon i Roda. S'hi troben dates curioses i noves sobre retaules, llibres i reliquiaries. Era gran la deixadesa en

què estaven les llibreries i arxius. De Montearagon es diu: «Libreria. Hay una libreria muy buena, y en ella muchos libros, gran parte de ellos por los suelos, y otros en los estantes, todos comidos de Poluo, y algunos medio podridos de unas goteras que dauan sobre ellos, quando llovia. Y las llaves estan en un rincon, sin entrar en ella ninguno, de quantos hauia en casa. Archivo. Al tiempo de la dismembracion entravan y salian clerigos y otras gentes en el Archivo, y después nunca ha hauido cuidado de poner en memoria las escrituras que se sacauan, y se pretende que faltan muchas, aunque no saben decir quales. Io tube cuydado en Çaragoça de cobrar las que se hauian lleuado para el processo, y he traído una arca de ellas, ponerlas he en orden con las demas que estan en el Archivo. I publicare letras con censuras como acostumbro para buscar lo que falta assi de escripturas, como de otras cosas.»

Més endavant, diu: «Todo ha andado como hazienda sin dueño.

«Sermones. En todo el año no ay sermon ni platica espiritual, sino el dia de S. Viturian.»

La relaxació a Montearagon era extraordinària, com es veu pels capítols de culpes. Quelcom de l'arxiu de Montearagon vingué modernament en poder de la Companyia de Jesús.

A la fi hi ha una còpia del testament de D.ª Isabel de Castella i del de D. Ferran *el Catòlic*.

n.º 1220

[Ordinaciones para la administración de las generalidades del reino de Aragón redactadas según el orden en que fueron hechas por el magnífico señor diputado D. Luis Díaz Daux, Señor de Sisamón, año 1505.]

Títol modern.

Pergamí d'aquell temps.

n.º 3204

Memorial y registro delos linages y Casas antiguas que descien den de los ricos hombres del reyno de Aragon y de los caualleros mesnaderos y de otros caualleros principales del reyno como se ha aueriguado por memorias antiguas y por escrituras autenticas...

Ms. en paper del segle xvi. Es molt notable. Té 202 fulls, en foli major.

n.º 3223

Registro de los actos comunes de la diputación de 1555.

n.º 3193

[Testamentos de los Reyes de Aragón y noticias de Valencia con algunas curiosidades.]

Títol modern. Hi ha coses verament curioses. Conté moltes altres escriptures reals i algunes cròniques breus en català.

Ms. en paper segle xv. Sembla mutilat.

n.º 1232

Linajes.

L'autor és Diego Hernández de Mendoza, com consta en el full primer vers.

Hi ha dibuixats els escuts de les famílies nobles. Sembla notable.

Ms. segle xvi. clxxii fulls numerats.

n.º 3215

Informacions en diverses parts i processos autèntics sobre 'ls miracles de Fr. Pasqual Bailó de l'ordre de St. Francesc.

Ms. en paper de 450 fulls numerats i diversos tamanys.

n.º 2439

Vida del Illmo. Señor D. Diego de Simancas Collegial Mayor de Valladolid Oydor e Inquisidor allí mismo: Obispo de Ciudadrodrigo, de Badajoz y de Zamora, Protector en Roma nombrado por el Rey Phelippe II para la causa de D. Fr. Bartholome de Carranza, Arcobispo de Toledo, y entonces Virrey de Napoles interino. Escrita por el mismo Señor Obispo. Sacada esta copia de su original, que esta en Libreria del D.^{or} Bern.^{do} de Alderete, Canonigo de Cordova.

Ms. interessantíssim per a la qüestió de l'arquebisbe Carrança. Era Simancas força enemic d'aquest; de la cort d'Espanya se l'afalagava prometent-li la seu primada de Toledo. Conté 102 fulls en foli de lletra del segle xvi. Parla de les seves obres, i s'alaba ridículament. Se mostra malcontent del rei i prohoms per no haver premiat prou els seus serveis. Cf. NICOLAU ANTONIO, *Bibl. Nova*, i, p. 316.

El llibre és donació de D. Joan Bernardon a la Verge del Pilar, modernament.
Sense numerar.

[Choronica del Rey don Manuel de Portugal.] Títol del llom de pergamí.

Ms. voluminós en foli major, de lletra del segle XVI o següent. Manquen els primers i darrers fulls.
Sembla important, sense nom d'autor.

n.º 3211

Memorial de Historia Ecclesiastica de la Ciudad de Sevilla Reducida a breve estilo Por el L.^{do} Alonso Sanchez Gordillo, Abad Maior dela Universidad de Beneficiados de dicha Ciudad y Beneficiado de la Madalena y la Sumaria Relacion del Monasterio de Sta Maria delas Cuevas de Sevilla. Año de 1633. Es de la Librería de el Dr D. Ambrosio de la Cuesta y Saauedra, Canonigo en la Sta Iglesia Metropolitana y Patriarcal de Sevilla.

L'original d'aquesta obra estava en la Casa Professa de la Companyia de Jesús de Sevilla. Es va compulsar amb l'original en 1702.

n.º 323

Sentències reals publicades enla real audiència dela ciutat y regne de València per differents escrivants.

Comença l'any 1502; acaba a principis del segle següent.

n.º 3187

Libro del Repartimiento de la ciudad de Sevilla por el Sabio Rey D.ⁿ Alonso...

Es còpia del segle XVIII de l'original de l'Acadèmia de la Història.

n.º 2865

La Relacion siguiente se ha sacado delos libros y cuentas que estan en el officio de Maestro Racional de Aragon de los officios y mercedes que desde el año 1570, hasta ahora han hecho los Reyes nuestros SS. Padre y Abuelo de su Magestad, que Dios guarde...

1570 Salarios sobre la Baylia general de Aragon...

Mants volums de Salaris del Regne a diverses persones.

n.º 3190

Borrador del itinerario del Emperador Antonino Pio con Notas y Enmiendas de Geronimo Çurita, imprimiole en Año I el P.^e Andres Escoto religioso de la Compañia de Jesus.

El volum és una miscel·lània, manuscrita. Aquest P. Escoto no figura en SOMMERVOGEL, *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, deu volums en foli; ni en el Suplement del P. RIVIÈRE.

UNA VERSIÓ CATALANA DE WAUCHER DE DENAIN, per MARÇAL OLIVAR.

El ms. 352 de la Biblioteca de Catalunya — un gros in-folio de 453 folis, de lletra de la segona meitat del s. XV, procedent de la biblioteca d'En Gil Sánchez Munyoc, — conté un compendi historial que he tingut la sort de poder identificar; es tracta d'una versió catalana de la *Histoire ancienne*, de Waucher de Denain. A causa de romandre encara inèdit aquest «flos mundi» francès, per ara solament puc afirmar d'aqueixa traducció — recolzant-me en l'anàlisi i extractes que M. Paul Meyer dona de l'obra* — que pertany al que M. Meyer anomena la primera redacció de la *Histoire*; que s'ha de filiar com a procedent d'una branca de mss. representada pels 17177 i 27125 Bibl. Nat. — en els quals l'obra no s'acaba amb el relat de l'entrada

* Romania, XIV (1885).

trionfal de Pompeu a Roma, sinó que comprèn, també, alguns capítols referents a Juli Cèsar —, i es conforma del tot amb el text d'aqueix darrer ms., el més complet que queda de l'obra; que, segons es desprèn del darrer capítol, com en la major part dels mss. de l'original, hauria d'anar seguida de la història de Cèsar, coneguda amb el nom de *Li Fait des Romains**; que està mancada dels fragments en vers que es solen trobar en l'original francès; i, finalment, que en molts capítols, més que traducció literal és una paràfrasi, no contenint cap interpolació referent a la nostra història. És de notar que en la part corresponent a la història de Troia, després del relat de la fuga de Jason i Medea, és intercalada la setena tragèdia de Sèneca, intitulada *Dels fets de Medea e de Jason* — en la versió de mossèn Vilaregut —, essent reprès el fil de la narració en el capítol: «Com Ércules no exoblidà lo ultratge que Laumedon, Rey de Troya, li havia fet, e per venjar açó ajustà gran gent per destruir-la.»

Quant al llenguatge i estil, el seu mèrit és molt desigual; hi ha capítols plagats de gal·licismes i d'incomprensions de l'original, altres, en canvi, tenen una forta sabor popular. En aquest aspecte, no vacil·laria en atribuir-la al xv.ⁿ segle ben entrat.

UN NOU MANUSCRIT D'OBRES DE BERNAT METGE, per MARÇAL OLIVAR.

El ms. 831 de la Biblioteca de Catalunya, de recent adquisició, és un octau en paper que consta de 58 ff. sense numerar, més tres de guardes anteriors i un de posterior. Del f. 37 al 40 presenta una llacuna. La lletra és del s. xv, i d'una mateixa mà. Està relligat en pergamí flexible.

Comprèn tot ell obres — o millor, fragments — d'En Bernat Metge.

I

Del f. 1 al 17 és donada la diatriba contra les dones, del llibre terç del *Somni*. Encapçala aquest fragment la següent llegenda: «Comensa lo libre on se trachta lo mal de les dones», i segueix el text: «Ladonchs ell comançà afalagar ab la una ma la sua barba...»

Des del f. 6, continuant el text del *Somni*, comença, a part — i amb el títol de «Lo ligar e arear de les dones» — la descripció de la *toilette* femenina, fins acabar del tot el llibre terç: «ara ve't qué pots esperar d'aquest maleyt linatge femení; lunya'n ta esperansa d'ell, e peresque ab iniquitat e falsia.»

El text d'aquest ms., tot i seguint el donat pels altres tres que ens han transmès el *Somni*, discrepa d'ells en algunes lliçons. Ultra això, hi sovintegen incorreccions, degudes a la incomprensió del copista.

Donem la següent llista de variants en la qual es palesa ço que acabem de remarcar:

f. 1. Ms. 831: Molts, *desebuts en assó*; ms. U: *son d. e. ço*; mss. A, P: *qui son d. e. a.*

* Així ho sembla anunciar el traductor amb aquestes paraules: «E axí mateix porets hoir la Nativitat de Julius Cèsar e sa genelogia. Tot açó porets clarament veure per un altre volum, lo qual tractarà de Pompeius e de Julius Cèsar, e de tots los afers axí de regiment com de batallas, com de altres cosas, segons que en aquell es specificat; e dura fins que nostra senyor déus Jhesu Crist vench en lo ventre virginal de la humil verge madona santa Maria, al temps del emperador Octavià.»

Ms. 831 : *he ha hom que les ha conseguides*; mss. U, A., P : *e han les aconseguides*.

Ms. 831 : *aconseguint*; mss. U, A, P : *aconseguit*.

f. 5. Ms. 831 : *fembraces*; mss. A, P : *fembretes*;¹ ms. U : *fembras*.

Ms. 831 : *pelets*; ² mss. U, A, P : *pels*.

f. 6. Ms. 831 : *m·es massa grossa*; mss. U, A, P : *es m. g.*

Ms. 831 : *blastomantes*; mss. U, A, P : *blastomenles*.

Ms. 831 : *villanassa traydora*; mss. U, A, P : *vilana traydora*.

Ms. 831 : *qui ho sap mils*; ms. U : *qui ho sap mils*; ms. A, P : *que ho sap*.

Ms. 831 : *ha sent vegades*; ms. U : *a cent vegades*; ms. A : *a C. milia vegades*; ms. P : *a cent milia*.

Ms. 831 : *He la qual serventa, com fou venguda, posat que·n sabia so que·n es*; ms. U : *La qual venguda, posat que ·n sapia tot ço que·n es*; ms. A : *La qual venguda, posat que·n sapia ço que·n es*; ms. P : *La qual venguda, posat que sapia ço que·n es*.

f. 10 : Ms. 831 : *que·m descalsen la sabata*; mss. U, A : *que·m descalsassen*; ms. P : *que·m descalçassen*.

f. 10 v. Ms. 831 : *carrasqua de roure*; ms. U : *çocha de roura*; ms. A : *carroça de roure*; ms. P : *carrossa de roura*.

II

En el f. 18 comença l'obra coneguda sots el nom de *Cobles de Mals Amonestaments*, intitulada aquí *Sermó feyt per en Bernat Metge*; títol, aquest darrer, més escaient, car la composició revesteix el caràcter d'un veritable sermó burlesc.³

Fineixen les «Cobles» al f. 22 : «*E cels qui's fan vostres amichs. Quan ops vos han. Amén.*»

El text donat aquí — tinguda sempre en compte la imperícia del copista, la qual es deixa sentir en tot manuscrit — és molt superior al del ms. Vega-Aguiló (n.º 8 de la BIBLIOTECA DE CATALUNYA). Vegeu, sinó, la següent confrontació:

Ms. n.º 8

8. Concel uos de tot lo dia⁴
No'n digats pus.
10. La tema qu'e (sic) dit dessus⁵.
18. Jamés almoyna no faretz
Qu'axo'us perdrietz.
No'us confessets si dir deuets
Les veritats,
Ni en dejú missa hojats.
24. Si volets hauer gran loch,
Lagotejats;
Priuadesa no hagats
De dona casta;
Tal se vana qui no'n tasta
De tal vianda.
Valor no porets hauer granda

Ms. n.º 831

8. Consel vos *que* de tot lo dia
No'n digats pus.
10. La tema *que vos he dit* dessus
18. Jamés almoyna no daretz,
Que axó vos perdriets.
No'us confesets si dir deviets
Les veritats.
En dejú missa no hojats.
24. Si volets *huy* hauer gran loch,
Lagotejats;
E privadesa no vullats
De dona casta;
Molt hom se'n vana qui no'n tasta
De aytal vianda.
Hauer no porets vallor granda

1. En el *Corbaccio*, del qual aquesta part del *Somni* n'és una traducció molt acostada: *femminette*.
2. *Corbaccio* : *peluzzi*.
3. El ms. n.º 8 de la BIBLIOTECA DE CATALUNYA no la intitula. El títol amb què fins ara ha estat coneguda l'obra li fou posat per Milà i Fontanals.
4. Lliçó equivocada en Miquel i Planas : «*Concel nos do tot lo dia.*»
5. Lliçó equivocada en Miquel i Planas : «*La tema que dic dessus.*»

34. *E si volets la gent far riure*
Siats ben nici;
Treball lunyats e deffici...
41. *Ab pobre gent.*
44. *Tom d'aquelha part la balança*
Hon vos¹ fan lum
48. *Jamés cosa no fessats*
Qui be'us sia
56. *Les dones qui no son raquestes*
Presats les poch.
Ab hom qui hage lo bech grog
Ffets companyia;
E si belha muller hauia,
Dats li entenent
Que sots son acostant perent,
On jets compara;
E si lo marit hauia mara
67. *Grassa ne plena,*
Si batre'us vol parats l'esquena
Ho'us (sic) morists tost.
Dona qui fassa mal respost
quan l'enquerrets
Ges per aygó no la lexets,
Car truffes son,
Ne'us stiguats per res del mon...
80. *E que vii. iorns de la setmana*
Vage per vila
86. *Ni pot hauer poch stament*
L'om atreuit.
Si volets esser ben nodrit
Siats modorro.
100. *A qui sia feta part bona*
De les culadas,
E jugarets a les cambiades
De les mullers.
Ab viudes hauets diners
Si'us hi fregats;
Pus han lurs marits robats,
Si'u sabets fer...
112. *E si volets stament en cort,*
Siats fiscal.
E si'y veyets hom qui's fes mal
No'l ne reptetz.
En tot conselh que donarets
Ffets nas de cera.
E mostratz amistat vera
A qui'us fa nosa;
Puys tractar li ets tal cosa
Qu'en breu se'n vage,
O de son stament cage
Ho (sic)'s trench lo colh.
La gent vos tendrà per folh
Si no ganyats,
O la muller no batatz;
Pus guany aport,
Lexats le'nar al deport²...
130. *Car vostra vida será breu...*
132. *A vostre amich farets retrets*
Dels mals passats...
34. *Jamés no farets a la gent riure*
Si no sots nissi;
Treball lunyarets he (sic) desffici...
41. *De pobra gent.*
44. *Tomp d'aquella part la balansa*
On fassen lum
48. *E jamés cosa no fasats*
Qui be'us stiga.
56. *Les dones qui no son requestes*
Presats fori poch.
Ab l'om qui aja lo bech groch
Fets companya;
E si bella muller auia,
Dats li entenent
Que sots acostat parent,
O'l jet compare;
E si lo marit haurà mare
67. *Grasa e plena,*
Si batre'us vol, parau'li l'asquena,
O vos morists tost.
Dona qui'us fasa mal respost
Quan la requerets,
Gens per axó no'us ne lexets,
Que truffes son.
No'us n'estigats per res del mon...
80. *Que serts jorns de la setmana*
Vaja per vila.
86. *No pot hauer poch stament*
L'om atreuit.
Si volets esser bon marit
Siats modoro
100. *A qui sia feta part bona*
De les cillades,
E jugarem ha (sic) sabatades
De les mullers.
Ab viudes aurets dinés
Si'us hy fexats;
Car, puix an lus marits robats,
Si'us sabets fer
112. *Si volets stament en cort,*
Siats frescal.
Si veets hom que fassa ma
No'l ne reptets
En tots los consells que daretz
Fetz nas de cera.
E mostrarets amistat vera
A qui'us fa nossa;
E puix, trametz ly aital cossa
Que breu se'n vaja,
O que de son stament caja,
Que's trench lo col.
La gent vos tendrà per hom fol
Si no guanyats,
O si la muller no compotatz;
Puix guany haport,
Lexats le s'anar al deport...
130. *Sinó vostra vida será breu...*
132. *A vostre amich farets retrets*
Dels plaers passats...

1. *vos* escrit damunt un mot raspat que començava : «*Fas...*»

2. «*Lexats leuar al deport*», en Miquel i Planas.

138. E *lexats* lo matrimoni
De *continen*
Totes, les als e les bones,
Diffamarets.
156. *Hon* vols bones obres tractar...
164. Be's orb qui per *criuelh* no's veu
170. E quan muller *pendrets*
174. E si *veyets* hom qui *digua* mal
Darets lo'y tantost
178. Can la veurets tornar, si plora
No es *fehona*;
Abrassats la, qu'en *vna* stona...
182. No'us altets d'om si no te clau
De la farina.
Tot hom prengua *esta* doctrina,
Car fort es bona:
Lo marit deu pintar la dona
E far lo lit.
Si volets esser *mal* marit
Digats *veritat*
191. Axi com a morts...
198. *Donchs*, *prouad'es* ma tema
Axi'us aport Deu...
205. Les *males* voluntats retenits

138. E *separats* lo matrimoni
Encontinent
144. Totes, les *auols* e les bones,
Difamarets.
156. O si *volets* bones obres trachtar...
164. Be es orb qui per *garbel* no veu
170. E quant muller *pendre* volrets.
174. Si *algú* vos en diu mal
Deyts-lo'y tantost
178. Quant la veurets tornar, si plora
Ni és *fellona*,
Abrassats la, que a *poqua* stona...
182. No'us altets de hom si no te la clau
De la farina.
Tothom prenga *aquesta* dotrina,
Car fort es bona:
Lo marit deu pintar la dona
E fer lo lit.
Si volets esser *malgrait*
Dehyts *veritat*
191. Axi com los morts...
198. E, *donchs*, *provat es* nostra tema,
Axi'us port Deus...
205. Les *maluolences* retenits...

III

Al f. 23 segueix una composició fins ara desconeguda. El ms. la intitula «*La medessina feta per en Bernat Metge, apropiada ha (sic) tot mal*». Consta de cent vint-i-tres octosíl·labs aplejats — el metre de les *noves rimades*.

Aquesta obra de circumstància cau de ple dins el gènere epistolar dels *letovaris* i *consolacions*, abundosos en totes les literatures romàniques. Per tractar-se d'una obra de la qual no se'n tenia notícia n'oferim un extracte.

Bernat Metge, trobant-se en presó, escriu a un seu amic, mossèn Bernat, agreujat, com l'autor mateix, d'una gran malananga, però en llibertat:

1. De vostra salut he desig,
Mossen Bernat, e que'l fastig
Que vos soferits cascun jorn
Vos torn en repós e sojorn.
5. Per que'us poguessets alegrar
Ab vos he desig de burlar,
Mas lo poder m'an alguns tolt;
Quant Deus ho volrà seré solt,
E despuys veurets quant riurem!
10. Vos he (sic) yo quatre peus avem,
Mas no'ns en podem molt servir;
Solament Deus nos pot guarir,
Car no'y es uy bastant natura.
Un remey havem: que no's dura
15. Res al mon perpetualment.
Per qué, visquam alegrament,
Car Deus nos triará lo millor.
Mas si podiets la tristor
Lunyar de vos sol un petit.
20. Ja'm pens que seriets guarit,
Si Deus m'ajut, en un senyar;
E poriets-me visitar,
Pux yo no puch anar a vos...

* Ms. : *del*.

S'hi fa tot seguit al·lusió a uns censals que ambdós «han a maldar», i, així mateix, hom hi menciona un tal Pallàs (v. 26), qui ha de pagar uns censals al Bernat destinatari de la lletra, i que «sol pagar fort planaments».

En el vers 34 comença pròpiament la *medecina*. És una recepta composta d'ingredients humorístics. Per exemple:

v. 34. «Del bon metge de Martorell¹
Vos prendets un badal d'estornell...»

i més avall : (v. 42) «fum de pala remullada»; (v. 46) «cubert amb un tarararat»; (v. 55). «E de la barba d'Absalon» | «Hy mesclarets ab un pipiu...».

Hi són esmentades diverses coneixences de l'autor : En Gauet (v. 44), Mestre Bernat Oriol (v. 61), Mestre Germà (v. 65), Sauet (v. 73), Mestre Roger Angellatz (v. 76), el qual tenia al seu servei un escuder hàbil en compondre medicines.²

1. Es refereix a un personatge popular, o bé a un contemporani? Entre els *físics* que intervingueren en la Cort de Joan I, essent aquest encara duc de Girona, hi figura un Guillem Tomàs, de Martorell. En realitat, segons el doctor Roca (*Joan I i les supersticions*. Extret del *Bol. de la R. Acad. de B. L.*, de Barcelona, 1922, p. 27), es tractava, no d'un *físic*, sinó d'un *curandero* nadiu de Martorell. (A l'Arxiu de la Corona d'Aragó sabem els següents documents referents a aquest personatge : reg. 1663, f. 49 v.; (28-III-1381), d'infant Joan al rei de Castella, el qual volia que aquell li enviés «el físigo nuestro de Martorell» (diu Joan I) «qui nos goració del mal de les yjades»; 1663, f. 50 v.; (28-III-1381), sobre la mateixa demanda.)

2. Bernat Metge (qui no fou metge, com algú suposà) ens apareix aquí relacionat amb una colla de metges de debò.

Un P. Gauet explicà medicina a Barcelona, abans del 1345. Aquí es tractaria, potser, d'algun descendent seu.

Un mestre, A. Germà, cobrà una quantitat del Consell de la ciutat de Barcelona, per «compilar e posar en scrit algunes rahons sobre lo fet de les infirmitats que vuy» (1370) «son en la dita Ciutat, ne de que les dites infirmitats prouenen, e en ordonar alguns remeys sobre aquelles» (Arx. Munic. Barc., *Clauaria*, 1370, f. 178 v.). Vegeu, també, sobre aquest metge, A. C. A., r. 1372, f. 81 v., on el trobem relacionat amb mestre Bernat Oriol.

Mestre Roger Angellatz (o Augellatz) degué esser, segons es desprèn del text, un apotecari.

Quant a mestre Bernat Oriol, és un personatge ben conegut.*

Ell, junt amb mestre Pere Soler, fou un dels que més intervingué en la cura dels mals, a voltes imaginaris, d'un home tan aprensiu com Joan I, i en el tractament de les *quartanes* que el rei Martí patia continuament (r. 1756, f. 123 v. i 2107, f. 167 v.).

A finals de juny de 1382 estava a punt de tenir un fill, i la infanta Joana, la filla gran del príncep, volgué esser la *comare* de la criatura esperada (r. 1666, f. 6 v.).

L'any 1391 servava una mena de torn d'ofici — «de *Omnium Sanctorum* fins a pascha de resurrecció» — com a metge de capçalera del rei Joan.

L'any 1399 anà, amb el damunt dit mestre Pere Soler, a la Cort de Castella, a fi d'intervenir en la medicació d'Enric III, el *Doliente*. Havent tornat a Barcelona, on hauria nascut, segons Roca (*op. cit.*), hi moria a mitjans de setembre de 1400 (r. 2216, f. 11 v.).

* En parla extensament el doctor Roca en *La Medicina catalana en temps del rei Martí*. ExTRACTO dos documents inèdits de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, relatius a aquest *físic* famós, l'indicació dels quals dec a la bona amistat del senyor Jordi Rubió. El primer és de 8 d'agost de 1376 (r. 786, f. 100), i l'anomena in *medicina professorem, fidelem nostrum*; en setembre de 1378 se li paguen 100 florins com a metge de la casa de l'infant (r. 1656, f. 3).

Segueixen uns versos obscurs, però evidentment lligats amb la malaurança que pesava damunt d'ambdós Bernats, i que tornen a al·ludir d'una manera ben palesa a l'empresonament de què era objecte En Metge:

v. 83. «Car, Deu volent, en breu guarets
Si continuats lo procés,
Majorment si tenits de pres,
Continoant en presó,
Qui-us penssarà, vullats ho (sic) no,
Car fort vos porta bon voler;
E vos fets-li algun plaer,
Si volets que dur l'amistat...»

Els versos següents semblen incloure una descripció dels lleures de la presó, que l'autor — home avesat a sojornar-hi — ofereix al seu futur companyó:

v. 91. «Tots matins, com serets levat,
En¹ Pere Rebeu farets venir,
E fets-li una missa dir.
Peró diga-la-us en dejú;
Si prehic volets, no say algú
Qui mils lo-us diga que En Rubert,
Fort ha l'enteniment ubert
Si be no s'es gran legidor;
Mas es caigut en gran error
Com ha fet fogir son genre.
Una filla gentil e tendre
Ha, que faria [a] enfillar...

Acaba l'obra amb uns consells pràctics per a ben viure, on és feta una curiosa al·lusió al Born barceloní:

v. 109. «Quant al present, altres novelles
No se de que-us pogués scriure,
Sinó que si volets ben viure,
Que mengets poch en cantitat,
E sia ben aparellat;
E dinats-vos ans de mig jorn.
E pux anats burlar al Born,
Si-us volets anar deportar,
Car aquí porets prou trufar
Ab molt bon hom qui hich es poblat.²
Pux, ab tot sol siats colgat,
E noga-us qui noure-us porá;
Car aquest mon malbé fará,
E creu que no's trigarà mols.

Amb aquests darrers versos, i al f. 25 v., fineix aquesta obra.³

1. Ms. : E.

2. Ms. : *poblat*.

3. A quina època de la vida de Bernat Metge caldrà referir aquest interessantíssim document? Dels tres empresonaments que sofrí el secretari de Joan I — tota vegada que aquesta obra és també el fruit d'una reclusió — ens decantem pel tercer.* En efecte, el document en què el rei Martí ordena que s'instrueixi procés contra els curials del seu germà (publicat per F. SOLDEVILA, *Documents*

* Aquest empresonament tingué lloc, segons L. Nicolau d'Olwer, en el Castell Nou de Barcelona. (V. BERNAT METGE, *Lo Somni*, «Els Nostres Clàssics», Barcelona, 1924; Introd., p. 10.)

IV

Al f. 26 segueix un fragment en prosa, amb el títol de «Com se comportá Ouilli (sic) essent enamorat». Comença: «O vosaltres qui-us enugats e qui-us enujats (sic) de portar lo jorn (sic) d'amor, aprenets d'on m'es vengut tan gran e tan soptós mudament! Sapies verament que erra (sic) una donzella de maravellosa bellesa, dotada de tots graciosos bens...».

Acaba al f. 45 v.: «la qual yo esper que's aurá en vers mi mils que altra, qui dirá que son vell e impotent, e que ja comenc a dessaber.» «Ffiat».

És una traducció del llibre segon del poema *De Vetula*, de Richard de Fournival. L'estil és mal deixat; fa l'efecte d'una obra inacabada, oferint un interès purament lexicogràfic.

Fóra interessant d'esbrinar si aquesta traducció prové de l'original llatí, o bé de la versió francesa de Jean Lefèvre¹ — el traductor de tantes obres llatines migevals. Essent aquesta darrera versió fidelíssima, i no havent jo disposat més que de la còpia d'una curta descripció del poema llatí — verament introbable — se'm fa difícil d'escatir amb tota precisió la procedència d'aqueixa traducció fragmentària. Un coteig detingut dels tres textos decidiria en definitiva la qüestió.²

M'acontentaré, doncs, de constatar la conformitat del fragment català amb la versió de Lefèvre:³

Versió de Jean Lefèvre

Ms. 831

2843. Mainte vieille m'estut querir
Par la cité, pour enquerir
De qui je me peüsse aidier
.....
Finablement en trouay une
Povre et de petite fortune,
Bien parlant et de beau langaige.
La vieillote estoit assez sage
Et de ma sueur estoit voisine,
Et labouroit en sa cuisine,
Et souvent lui estoit donnée
Viande d'aumosne ordonnée
Pour pitié, et pour soustenir

(f. 28) «...e com aytals cosses (sic) yo'm pensas, e totes les velles de la ciutat per lo meu cor agüés passades, finalment me vench una velletona, pobre e molt poderosa de lengua, vehyna de ma germana, a la qual doné sovent almoyna per pihetat; e era estada nodrícia al temps passat de la dita donzella de mi amada...»

relatiu a B. M; *Est. Univ. Cat.*, vi, 1912; doc. n.º xv), Bernat Metge hi és comprès entre Espe-
raendéu Cardona, juriconsult, i Bernat Calopa, lloctinent del mestre racional de la Cort.

No trobant-se, en els documents coneguts sobre Metge, la menció de cap altre Bernat que estigui estretament lligat amb l'autor, tot sembla fer-nos creure que és a aquest lloctinent que va endreçada la poesia.

En aquest cas l'hauríem de datar entre el 19 de setembre de 1397 — data del referit document — i la tardor del propi any, en què el procés fou sobreseït. Ço és, l'hauríem de col·locar immediatament abans del *Somni*.

1. Publicada per HYPPOLITE COCHERIS, *La Vieille, ou les dernières amours d'Ovide, poème français du XIV s.*, trad. du latin de Richard de Fournival par Jean Lefèvre. Paris, 1861.

2. Notem, emperò, alguns gal·licismes en el text català: *pentinil* (fr. *pénit* = els pels del cos); *car-dinaril* (fr. *chardonel* = polleguera); *velletona* (fr. *vieillote*?).

3. De la còpia d'alguns fragments d'aquesta versió al senyor Carles Riba, aleshores a París.

Sa vie. Quant la vi venir,
Jà soit ce que ne fus pas riche,
Pource qu'elle ot esté nourriche
De celle qui estoit maistresse
De mon cuer...

2924. Je lui docunay plain une chievre.
Je donnaay blé, feves et pois,
Et autres lentilles sanz poys.
Je donnay cueuvrechief et guimple,
Je donnty uue cote simple,
Un manelet, une pelice,
Et subbares, qui font office
Soubz les solers pour liege, comme
Les matrones les ont à Romme.
Je donnay trois pieces de toile,
Ce ne fust pas pour mettre en voile,
Mais fust pour faire la chemise:
La plus délie part fut mise
En la coliere et pour les manches,
Le pis ot l'autre, mais les hanches
Et les reins orent tout du pire

Ma barbe fis sans vessongnier,
Et mon panil, raire et songier

Je me prins a lire mes livres

E doni-li vna copa de vi;¹ doni-li blat; doni-li
legum; doni-li una perna de cansalada;

doni-li una gonella, e doni-li una pelisa.

doni-li tres peses de tela, de les quals se fes lo
corporal, e de l'altra se fes sots faldes

(f. 30v.) e fiu me raure la barba, e toldre lo pentinli

e per tal que no'm adormís comensé de studiar.

Aquesta traducció és efectivament de Bernat Metge, com sembla que ens ho vol fer creure el trobar-se en mig d'obres indubtablement seves? Çà i lla trobem indicis que ens inclinen a atribuir-la-hi. Per exemple, en la descripció de la vella,² descripció que sembla haver transcendit a *Lo Somni*:

1. Mala traducció, o mala lliçó del ms. que el traductor seguia? Aquesta manera de tirar el dret davant un passatge fosc no fóra estrangera a Bernat Metge. Vegeu dos casos semblants en *Lo Somni*:

Corbaccio
(edició Bibliotheca Romanica)

- (p. 63) «Per questo la misera savina, piu che gli
altri alberi, si truova sempre pelata...»
(p. 16) «... vorrebbe avanti solo un occhio avere,
che esser contenta solo d'un uomo.»

Lo Somni
(edició de vulgarització de «Els Nostres Clàssics»)

- (p. 114) «Si l'arbre qui lurs malvestats cobre sabia
parlar, ell diria qui l'ha despullat.»
(p. 128) «E ella seria abans contenta d'una sola
orella que d'un amador.»

2. Convé remarcar aquí que aquesta descripció es conforma més amb el poema llatí — el qual degué influir també en el *Corbaccio* — que no amb la versió francesa, almenys amb el text en què aquesta ens ha pervingut:

Vetula

Accusant vetulam membrorum turba senili,
Collum nervosum, scapularum cuspis acuta,
Saxosum pectus, laxatum pelli ubi,
Non uber, sed tam vacuum quam molle velut
Sunt bursae pastorum, venter sulcatus aratro,
Arentes crudes macritudine, crudaque crura,
Inflatumque genu, vincens adamanta vigore;
Accusant vetulam membrorum invida turba

Versió de Jean Lefèvre

3187. Le col nerveux, la pointe agüe,
Les espauls la vieille argüe,
Sa dure et paresceuse poitrine,
Sans mammelles et sans tetine,
Ses peauls froncies et souillées.
Le ventre dur com terre crue
Arée au soc de la charrue,
Les reins seiches par leur maigresce,
Les cuisses caves par destresce
Et les genols emfle et durs
Comme pierres dont l'en fait murs,
Vainquans aymant par vigour.

Ms. 831

Lo Somni

(edició de «Els Nostres Clàssics») Corbaccio (edició «Bibl. Rom.»)

... e be la mostren los seus mem-
bres esser vella, com lo seu col
era niruiós, e les espatles parien
punes agudes, e lo (sic) seus
[pits] eren durs com a rocha,
e les mamelles eren buides e
ruades axí com son les *bosses*
dels pastós, e en lo ventre hauia
tals rues que apparia (sic)
solchs (sic) de camps, e les
anques auia seques, e les cuxes
fort cruells; lo genol auia in-
flat, pus dur que degun dia-
mant.

(p. 127) Les sues mamelles, qui-
nes penses que sien? Cert bla-
nes com a cotó, grans entró al
lombrícol, e buides com *bossa*
de pastor.

(p. 91) Esse (*es refereix a les ma-
melles*) ... tanto oltre misura
dal loro natural sito spiccate e
dilungate sono, se cascane le
lasciasse, che forse, anzi senza
forse, infino al bellico le aggiug-
nerebbono, non altrimenti vote
o vizzze che sia una vescica
sgonfiata.

Admesa l'atribució d'aquest fragment a Bernat Metge, caldrà que el datem abans de *Lo Somni*? Jo crec que sí,* malgrat que en aquest cas sigui aventurat assignar una data massa precisa.

V

Al f. 40 segueix un fragment de l'anomenat *Libre de Fortuna e Prudencia*; el fragment comença al vers 120 de l'obra: «Car l'aygua que per un forat...», acabant del tot la composició al f. 58 v.:

«E ab aytant, Deus vos do sallut
En parradís après la mort
Amen».

Aquest text és el més fet malbé del manuscrit. El text que el copista transcrivía era sens dubte excel·lent, però el volgué catalanitzar, molts cops en detriment de les mateixes rimes. A part d'això, completa en mant lloc el donat pel ms. 8. Vegeu-ne la confrontació de les principals variants:

Ms. 8

- 124. *Cest* viatge será yuas
- 128. *Car no crey que nulla* vira
Pogués volar pus prestamen
- 132. E *regardey* en torn e'n gir
- 141. *Plach* a l'home canssat repós
- 143. Ez après *nuyt* lo dia clar
- 145. Ez apres *marrimen trop* riure.
(*Manca*.)
- 148. «E dar almoynes *per* los morts,
Preyan Dieu que'lls do peradís».
- 151. Mentre yeu era en *est penssamen*
- 158. Car ma ventura m'a *portat*
En loch on de ffam moriré
- 168. *Eras* dich que'es be veritat
- 166. Ez haurets plaers *manties* vets
- 177. Dir vos he com pus breu poray
- 179. *Que'n hach ten fort lo meu trist cor,*
Que'm marauelh com prest no mor
Cascuna *veu*, quant li recorda

Ms. 831

- 124. *Cert, est* viatge será yuas
- 128. *Car, sert, crech que alguna* vira
No pogués volar pus prestament
- 132. E *regiré* en torn e en gir
- 141. *Plau* a l'home canssat repós
- 143. E après *la nit* lo dia clar
- 145. E après *plorar molt* riure.
Encara — dix eu — be poré viure...»
- 148. «E dar almoyna, *e pels* morts
Pregar Deus que'ls don paradís»
- 151. Mentre era en *espesiment*
- 158. Car ma ventura m'a *possat*
En loch on de fam *deliré*
- 168. *Ara'us* dich que es be veritat
- 166. E aurets plaers *mentres* veets
- 177. Dir vos e (sic) com *abans* poray
- 179. *Per* que hach confort lo meu cor,
De que'm maravell com no mor
Cascuna *vegada*, quant li recorda

* Prenent peu en aquest fragment que acabem de confrontar amb el *Corbaccio* i amb *Lo Somni*.

193. Que nu[l]h anuig ne dan *fasia*
En ayceh loch, e puy floria...
199. No'y calia may's confessar,
Car la mar *vaserets* alsar
207. Les hagués *blasits*, e les fulles
Ensemps ab trestotes les brulhes
226. *Els* arbres qu'eren pus antichs
E de pus alta noyridura,
Hauien *maior* statura
242. Mas cugul, qui' ab veu neta
Cantaua *lay* axí cum sol;
E la sigala ab lo mussol
Qui li *tenia* contraxant;
E *fasien* so discordant
L'auzel qui'l solen *far* plasen.
D'est loch prenien naximen
Dos rius contraris en *calor*
E lur mouiment, en sabor...
255. Après q'un *pauch* n'aguí testat,
Lo meu cors hac *intrepetat*
E portat a perill de mort.
264. *Abans* era pus amargosa
268. *Car no pogre* diuisar
Ne figurar son pugamen,
E puy's dexendia corren
279. Volen ma tolre l'*apetit*
284. E tengueren tots vna via
294. *Ez* eren plus de corcadura
299. *Ez* encastat de peyres fines,
Ab *veyrieras* crastelínes
332. E mouia tal *agria*
339. *Mostrau*e que dauí-auer,
Jatz c'om podia *ben veser*
346. *Crey* qu'ella'm *cuydaue* decebre
362. E quant haguí vn *pauch* mirat
Aquest diable ten horrible,
Ab mouiment incompreussible,
Una gran roda que manaua
De l'una ma'n l'autre mudaue
Incessantment, ab gran brogit;
E volguí tornar vn petit...
372. E *pausey* en terra la cara
375. — Dix ella — «e no'us *esperdats*...»
385. Car ja'm era *cert* son poder
394. *Can yeu* me vull, e fas absolre
396. E si'ls iusts *vesets* condepnats,
A las *vets* no'us mareuclhetz
404. ...*Qu'yeu ho fazés* no'm presaria
Un *aylh*, ni quant li pogués dar;
E cant no'u sab, fas-lo rodar
Lo cap, e *barallie's* ab Deu.
420. «Dona» — dix *eu* — «fort sots stranya;
E, pus *fets* mal, no'us ho diré...»
461. *Ez*, a mon juy, *aduersitat*
D'onor e de felicitat
E qu'om se'n *vage* puy's desert
466. En l'una ma vey quez *ama*
478. E no sabets que pus *laig* cau.
494. Que no'm lexats soffrir *més* mal
502. E *cadescú* ha pasor gran
517. *Mantes* vetz, quan, *suy* en mon lit
525. Pigors que *celhas* qui'm deuoren
193. Que null enuig ne dan *no feya*
En cel loch, e pus floria...
199. No'm calia *mes* confessar,
Car la mar *verets* alsar
207. Les agués *brasits*, e les fulles,
E tots los arbres e les brulles
226. *Dels* arbres que eren pus antichs
E de pus alta noyritura,
Hauien *menor* estatura
242. Mas lo cugul ab la veu neta
Cantaua *lays*, axí com soll;
E la sigala ab lo mussoll,
Qui li *tenien* contraxant;
E *feyen* lo so discordant
E les aus que'll solien *fer* placent.
D'est *bosch* prenien naximent
Dos rius contraris en *color*,
En lur moviment, en sabor...
255. Après que un *poch* n'aguí tastat,
Lo meu cors hac *itropicat*,
E'm portá a perill de mort.
264. *Ans* era molt pus amargosa
268. *Que'lls vulls* no'm podien *bastar*
A figurar son pujament,
E puy's dexendra corent
279. Volent me toldre l'*esperit*
284. E tenguem *ensem* una via
294. *E* era *ple* de corcadura
299. *E* encercat de pedres fines,
Ab *vidrieres* cristalínes
332. E mouia tal *alegria*
399. *Mostrauen* que deuien auer
Jatz c'om podia *be beure*
346. *Creent* qu'ella'm *cuydara* desebre
362. E quant aguí un *poch* mirat
Aquest diable tan horrible,
Que ab mouiment enconpenssible
Una gran roda que menava
De l'una ma en l'altra mudaue
Incessantment, ab gran brogit,
Volguí retornar un petit...
372. E *metí* en terra la cara
375. — Dix ella — «e no'us *espartats*...»
385. Car gran era, *cert*, son poder
394. *Quant* me vull, e fas absolre
396. E si'ls juts *veesets* condepnats,
Ara veus no'us marauellats.
404. ...*Que yo'u fes*, no'm prearia
Res, ne quant li pogués dar;
E quant no'u sap, fas-li rodar
Lo cap, e *barallar* ab Deu.
420. «Dona» — dix *en* — «fort sots estranya;
E, puy *mal fets*, no'us ho diré...»
461. *Es*, a mon juhi, *haver usat*
De honor e de felicitat,
Ec'om se'n *veja* pus desert
466. En la una ma veig que *s'amaga*
478. E no sabets que pus *leig* cau.
494. Que no'm lexats sofrir *mon* mal
502. E *casquí* d'els ha pahor grant
517. *Mentres* veig, quan, *me git* al lit
525. Pigors que *ocells** que'm deuoren,

* Ms. : oells.

- Los quals, tots celhs qui Deu odoren
 535. Com no m'i mesclá rialgar*
 541. Que tal pena dega passar
 550. *E diners*, e no podets dir
 568. L'aur han conuertit en plom
 575. En aur de xxiii quiratz
 Tals se tendrien vuy per pegatz
 579. Que no stagneren per contents
 593. Que per axó retá la força?
 595. *No'y resta si no la rabassa*
 Qu'en breu la vegats deús terra
 598. *No'us daria vn carlí*
 601. *Mon car amich*, gran tort hauets
 617. E, donchs, posats vostra deffici
 621. «*Ne vessa vill! no'u veurets vos...*»
 627. *N'arlot!* pus axí sots horat
 629. Que io'us metré en gran brogit
 631. Que tot co del vostra perdrets
Jatz que pauch vos ha romás
 664. Segons lurs cares en molts anys,
E qui greus trebals ez affany
 669. L'altra Senyora que venia
 695. *Sopley vos ans que's desisqua*
 700. «*Qu'auets ignorancia es*».
 705. Ffort me par sots estat foll,
 Com a disputar vos sots pres
 741. *Que celh feu cel qui volch morir,*
E per nos pres greu passió
 747. E no poden contra son vol
 Ffer, ne contra ço qu'elh permet
 751. *Semblant m'es qu'assats puxats veure*
 759. «*Senyora, mon cor es pus trist*»
 761. Car ab susedt prouació
 772. Donchs, segueix se qu'elh es injust
 785. En est argument, e enclausa
«Molt amat fill, vna gran nuu...»
 788. *Dix elha*, com ho entenets
 Car la menor que vos disetz
 791. Qu'es vera e molt aprouada
 795. *E no's coué* souen de reffer
 798. Ez fundement de rahó
Que consent qu'ab desrahó
 802. «*Senyora, que jamás no fuy...*»
 804. Que li *vesem* fer cascun jorn
 809. *Ez* han riqueses e honors
 815. Qu'auer grans honors e rictatz
 827. Mas confessar e penedir
 831. Bones obres que riquesa
 837. E fan los morir *absegats*
 842. E en est segle podets pensar
Qu'elh ho sab be guaserdonar
 855. Mas d'aquests tants ten patits son
Que no'us en cal fer menció
 860. A conseguir dampnació
 868. Donchs, si be hich ha, Deu l'a (sic) fet
 879. E celha li es desplasent
 908. Per tal com no ha que s'abrich
 916. L'antech qu'auets dins vostra cor
 947. *De don Pedro, quant fo gitat*
De Castella pel Enrich
 E, jatz qu'elh fos potent e rich
 954. *Que'l Enrich gran tort demanaua*

* Miquel i Planas ha llegit «galgar».

- Les quals tots cells que Deus adoren
 535. Com no m'i mesclá realgar
 541. Que tal pena'n deja portar
 550. *E de res* no podets dir
 568. Lo aur e (sic) fet conuertir en plom
 575. En aur de xxiii quiratz;
 Tals se tendrien per pagats
 579. Qui no's tengueren per contents
 593. Que per açó retrá la força?
 595. *Prech Deus que tal gracia me fasa*
 Qu'en breu vos veja deús terra;
 598. *Ne en vos no daria un carlí*
 601. *Molt car amich*, gran tort hauets
 617. E, donchs, *lexats* vostre deffici
 621. «*Na vella vill! no veurets vos...*»
 627. *Ara*, puy axí sots horat
 629. Que yo'us metré en tan gran brogit
 631. Que tot ço que'us e (sic) dat perdrets
Jatsia que no'us n'aja molt romás
 664. Segons lurs cares, de molts anys,
O que greus trebals he (sic) afany
 669. L'altra senyora que venia
 695. *Suplich vos que abans que's desisca*
 700. — *Dix ella* — «*que auets ignorancia es*»
 705. Ffort me par siats estat foll,
 Com ha (sic) disputar vos erets pres
 741. *Que les feu cell qui volch sofrir*
Per nos, en la creu, pasió
 747. E no poden contra son voller
 Ffer, o contra ço qu'elh permet
 751. *Semblantment* que assats puxats veure
 759. «*Senyora*» — *dix eu* — «*mon cor es pus trist*»
 761. Ca rab luent prouació
 772. Donchs, segueix se aquell es injust.
 785. «*En est argument es enclausa*».
«Mon amat fill» — dix ella — «una gran nuu...»
 788. Com ho entenets
 Car la menor que vos veets
 791. Qu'es clara e molt aprouada
 795. *E no cur* souen de refer
 798. Es, e fonament de rahó,
E no sofer que ab desrahó
 802. «*Senyora*» — *dix eu* — «*que jamás no fuy...*»
 804. Que li *veen* fer cascun jorn
 809. *Ells* han riqueses e honors
 815. Qu'auer grans honors e riqueses
 827. Mas confesar e penedir, e restituir
 831. *Les bones* hobbres, que riquesa...
 837. E fan los morir *ensegats*
 842. En est segle, podets pensar
Que'ls ho sab be gosardar
 855. Mas d'aquestes, car fort petits son,
No'us en cal fer gran menció
 860. De conseguir salvació
 868. E donchs, si be hy ha, Deus lo[h]a fet
 879. (*Manca.*)
 908. Per tal que no ha que s'abrich
 916. L'entenich que avets dins vostre cor
 947. *Que'l rey en Pere fou gitat*
De Castella per lo rey Enrich
 (*Manca.*)
 954. *Que'l rey Enrich tort demanaua*

956. Que'l Rey don Pedro era tal
 961. Mas son contra l'opinió
 Dels homens rudes, menyspresants
 (Manca.)
 D'ayçó qu'ells van ymaginans.
 Molt hom será per ben jutgat
 977. Alsuns ne son qui lur esser
 984. Qu'elh donarà a qui li plau;
 986. Del regiment del publich
 1005. E, no res menys, que la lur carn
 1016. Com fan aquells qui no'n merexen
 1023. «Mas vos direls, dona, be se»
 1045. Segueix-se'n vn be, car temen
 1048. De fer los peccats que farien
 1054. E Deus ha vist que son ten alt
 1070. Cascuns los pot gitar son laix
 1075. E tot quant es fa ne farà
 1081. Que deu a cascu fer ne dir
 Permetre voler ni mirar
 1096. Mal en est mon, si no be,
 La definició diré
 1105. «Senyora, may person'alguna
 Dix yeu — no'u creurà si lo'y dich...»
 1112. A tots celhs qui volran duptar
 1151. Ez ab fina ben volença
 Acompanyá'm fins a la mar
 1157. Ez yeu volguí'm agonelhar
 1162. Ab cara rient m'abrassaren
 1173. Cant lo vilanás mal vestit
 Ma trest cautelosamen
 1176. Apenes d'elha fuy exit
 1179. E giré'm, e no viu res
 1186. Qui no'ych fa stat mot gran
 1189. De Barchinona on iuy nay
 1191. Ez ab aytan, Deus vos agut
 E us don peradis après mort
 Car yeu no say pus rich deport.
956. Que'l rey en Pere era tal
 961. Mas son contra la rahó
 Dels homens rustechs, menyspreants
 Aquells, com no'ls veen semblants
 D'asó qu'ells n'an imaginat.
 Molt hom será per bo jutgat
 977. Alguns ne son qui lur sper
 984. Que ell sol donar a qui li plau;
 986. Del regiment del ben public
 1005. (Manca.)
 1016. Com ja de aquels qui no'u merexen
 1023. «Mas, vos diré, dona, be se...»
 1045. Segueix se'n algun be, car temen
 1048. De fer molts peccats que porien
 1054. E Deus ha vist que son ben alt
 1070. Cascú'ls pot gitar bon laix
 1075. E tot quant es fet ne será
 1081. Que Deus acostum fer ne dir,
 Permetre fer, voler ne mirar
 1096. Mal en est mon, sinó tot be
 La definició diré:
 1105. «Senyora — dixeu — mas persona alguna
 No u creurà si yo lo'y dich...»
 A tots celis qui hich volran duptar
 1151. Però¹ ans ans de la departença
 M'companyá fins a la mar
 1157. E yo volguí'm agenollar
 1162. Ab cara rient ma basaren
 1173. E quant me vi ladonch mal vestit
 Me trahi cautelosament
 1176. Anuides d'ella fuy exit
 1179. E regiré'n, e no viu re
 1186. Qui no ych ha ventositat gran
 1189. De Barsellona, hon soy nat,
 1191. E ab aytant, si Deus vos do sallut
 En parradis après la mort
 (Manca.)

UN SUMARI DEL LLIBRE DE VIATGES D'ODORIC DE PORDENONE, per PERE BOHIGAS.

En el ms. 490 de la BIBLIOTECA DE CATALUNYA, es troba ocupant els ff. 76 r.-80 r., una versió compendiada dels viatges a Àsia d'Odoric, de la qual en donem avui una nota per no ésser esmentada aquesta versió en cap dels mss. en diferents llengües que enumera Cordier² en la introducció a la seva edició de la traducció francesa d'aquesta obra.³

L'incipit és aquest: «In nomine domini Jhesuchristi incipit libellus quem scribi fecit et dictavit frater odoricus sancte memorie, de ordine fratrum minorum qui modo

1. Ms.: *Perho*.

2. *Les Voyages en Asie au xiv siècle du bienheureux frère Odoric de Pordenone ... publiés avec une introduction et des notes par Henri CORDIER, Paris, 1891. (Recueil de voyages et de documents pour servir à l'histoire de la géographie depuis le xiii jusqu'à la fin du xvi siècle.)*

3. En el mateix ms. 490 es troba també una traducció catalana, mancada del començament de la *Flor de les Histories d'Orient*, d'Haitó, príncep armení i després monjo a França i diverses profecies en català.

floret mjraculis quem libellum edidit de ritibus djuersarum nacionum gentilium et paganorum prout jnferius continetur.»

Les primeres paraules de l'obra d'Odoric presenten variants al costat de les dels textos que dona a conèixer Cordier. La nostre versió abreviada comença així: «Licet multa et varia enarrentur a multjs de ritibus et de condicionjbus hujus seculi tamen sciendum est quod ego frater odoricus de foro julij de portu nachonis de ordjne fratrum mjnorum volens transfretare et ad partes jnfidelium jre...»

El cos de l'obra en molts indrets ens dona íntegre el text d'Odoric. Indicarem només els fragments que són compendiats.*

(f. 76 r.) En el paràgraf *Recedens de Tauris*, en el que diu que va a *Soldònia* — corresponent amb el cap. III del text francès — manca una al·lusió al càstig de Sodoma.

(f. 76 v.) Els paràgrafs que comencen: «*Jnde recedens venj in jndiam que est jnfra terram quam tartarj multum destruxerunt...; Jnde recedens et transiens per multas terras veni ad mare oceanum...; De terra illa per mare nauigio peruenj usque ad tanna...; Cum autem venjssemus ad ciuitatem polumbum...*» es corresponen amb el cap. IX de la traducció francesa, faltant-hi la descripció de la vida dels habitants d'Orenes i la del martiri de Fr. Tomàs de Dolentí i companys màrtirs.

(f. 78 v.) El paràgraf que diu: «*De loco isto recedens ... venj tandem ad vnam maximam ciuitatem ... et vocatur ciuitas celi...*», es correspon amb el cap. XXII del text publicat per Cordier, però aquest és més ample en el seu començament que el nostre text abreuiat; en canvi, el final del paràgraf d'aquest sumari és quelcom més ample que el text francès.

En el paràgraf «*De hac recedens venj ad quodam flumen maximum nomine Talay*» no es diu res dels pigmeus ni de les ciutats de Jança i Mente de què es parla en el cap. XXV de la traducció francesa.

(f. 79 r.) Allí on el nostre text diu «*Transiens autem per multas ciuitates ... venj tandem ad ... ciuitatem nomine canybellers*» falten unes breus referències que trobem en el text francès (cap. XXVI, pp. 366-374), relatives a unes serps del palau del Gran Ca i a l'homenatge que rendia a aquest sobirà la seva gent.

En el f. 80 v., després de la narració de les meravelles comptades per Odoric, segueix aquest explícit del compendiador: «*Haec autem et multa alia continentur jn libello quem scripsit frater petrus balbaserij que ego quj istud scrjbsj breuiaui propter tedium scribendj et ponuj substantiam aliquorum aliqua tamen omjtendo propter tedium. Sicut dixi predictum autem libellum scripsit a prjncipio frater Guillelmus de dolongua sicut dictus frater odoricus oretenus exprimebat anno dominj mcccxxx in mense madij jn loco sancti anthonj de padua jn quo etiam libello finaliter subdicatur quod dictus frater odoricus protestatus est coram mjnistro suo quod illa que continentur jn predicto libello veritatem continent sicut ipse vidit uel a personjs fidedignjs audiuit.*»

Segueix el testimoni de la mort d'Odoric: «*Anno dominj mcccxxxj die xiiii mensis januarij obiit jn Christo, predictus frater odoricus sancte memorie ordjnjs fratrum mjnorum cujus precibus omnipotens deus multa et varja mjracula dignatus est operarj que ego giletulus notarius comunis vtinj filius dominj damjanj de portu grauacio de mandato*

* Per la confrontació ens servírem de la traducció francesa publicada per CORDIER, que és l'únic text que tenim a mà.

et voluntate nobilis virj dominj coltadi de bernardigio gastalionjs et consilio (sic) utinj scripsi sicut potuj bona fide et fratribus mjinoribus exemplum siue copiam siue exemplar dedi, non tamen omnia qui scripsi erant quasi innumerabilia et mjhi difficilia ad scribendum.»¹

M. Cordier publica en la seva edició diversos explícits dels mss. de l'obra d'Odoric. En tots els mss. que segueixen la versió d'Enric de Glatz s'esmenta a Guillem Dolongua com a redactor de l'obra, qui l'escrivia segons allò que li dictava Odoric. No esmenten, en canvi, a Guillem Dolongua els mss. que segueixen la versió dels *Acta sanctorum*.²

En el ms. 490 de la B. de C., després dels viatges d'Odoric, hi ha una rúbrica que diu: «*Narrantur diuersa miracula facta ad preces dicti iratris odorici de diuersis infirmis seu eorum infirmitatibus...*» Malgrat el que diu aquesta rúbrica, els miracles no varen esser copiats. El ms. n.º 343 (ant. sign. 20) de la Bibl. Com. d'Assís conté l'explicít característic de la família a què pertany el nostre sumari — amb l'esment de Guillem de Dolongua — i també segueixen després uns miracles d'Odoric, sense posar el nom de qui els escrigué.³ Potser estiguin aquests dos mss. indirectament emparentats. Diem indirectament perquè la còpia abreujada de què parlem diu en acabar-se — com deixem transcrit més amunt — : «*Hec autem et multa alia continentur in libello quem scripsit frater petrus balbaserii...*» Pere Balbaser devia ésser el copista del text que vaprofitar el compendiador, o millor dit el retallador. El text de què estem parlant no pot, doncs, ésser còpia directa del ms. d'Assís.

Seria també possible que el copista del ms. 490 de la B. de C. fos el mateix que va retallar el llibre de viatges que estem considerant, car aquest text abreujat es troba en un ms. miscel·lani, escrit sense cura i contenint obres de molt diferent caràcter, que no sembla que tingués d'anar destinat a una biblioteca, sinó que més aviat sembla que qui el copiava devia fer-ho per a destinar-se'l al seu ús particular, i per aquest motiu va permetre's abreujar el text que estava copiant, perquè es cansava d'escriure.

VINGUDA DEL P. JAUME VILLANUEVA AL MONESTIR DE BENIFAÇA (1804), pel P. JOSEP M. MARCH, S. J.

És universalment reconeguda la importància del *Viage literario* del P. Jaume Villanueva a les biblioteques de Catalunya, Aragó i València, veritable tresor i obra indispensable a tot paleògraf i historiador de les coses nostres. Per ço creiem que tota addició o aclaració que hom faci a aquest recull haurà d'ésser força agradable als investigadors seriosos.

El P. Garcia Villada publicà, fa poc anys, a *Razón y Fe* (1919) un article sobre el *Material inédito del «Viage literario a las Iglesias de España»*, el qual té de completar-se encara amb el volum x dels papers que pertanyeren a Villanueva, conservat en la mateixa biblioteca de l'Acadèmia de la Història.

1. Malgrat aquestes paraules, el nostre compendi és copiat per un català, car hi segueixen immediatament en el ms. la *Flor de les histories d'Orient*, d'Haytò, amb lletra de la mateixa mà que la del compendi. El notari «Giletulus» d'Udine m'és desconegut.

2. CORDIER, *op. cit.*, pp. 497 i ss.

3. *Id.*, p. LXXXV.

Però, a més de l'obra del P. Villanueva i dels materials recollits i no publicats pel seu germà, fóra interessant de conèixer les circumstàncies personals dels que feien les recerques i les condicions en què treballaven.

Quelcom de tot açò ens revela el fragment que ara anem a transcriure, tret d'un gros llibre manuscrit, titulat *Anales del Real Monasterio de Nuestra Señora de Benifazá*, escrits en català pel P. Miquel Joan Gisbert, i traduïts, augmentats i continuats pel Pare Joaquim Chavalera, ambdós monjos d'aquell monestir.

Heu's ací el títol complet: «*Anales del Real Monasterio de Nuestra Señora de Benifazá. Escritos en Lemosin por el M. Ille. D. Fr. Miguel Juan Gisbert Abad que fue seis trienios de dicho Real Monasterio. Comprehenden desde el año M.C.LXXXXV. hasta el de M.D.C.IV. Traducidos al Castellano, aumentados, adornados con Notas, y continuados del dicho año M.DCIV. hasta el de M.DCCCXX. Por el P. Fr. D. Joaquin Chavalera y Gil Monge Archivero y Bibliotecario del referido Real Monasterio.*»

No se sap si existeix encara el llibre original del P. Gisbert; nosaltres posseïm l'original de la traducció i continuació del P. Chavalera; d'ell (p. 644), treiem aquesta nota:

Años de Cristo. — 1804.

De Benifazá. — 572.

Venida aquí (al Real Monasterio de Nuestra Señora de Benifazá) del P. Villanueva, Dominicc. 1804.

El día 13 de agosto de 1804 llegó á este monasterio por la mañana el P. Lr. Fr. Jaime Villanueva Dominicco, acompañado de su discípulo el P. Ignacio Herrero este natural de Valencia y el P. Lr. de Xativa Conventuales del convento de Valencia. Estuvieron hasta el día 17. Vinieron de Tortosa y se volvieron a la dicha ciudad. Iba este Religioso comisionado de Su Magestad para recoger Antigüallas de las Iglesias de España, y documentos que puedan ilustrar la Historia Civil y Eclesiástica, y lo que mas apreciaba documentos de la antigua Liturgia para escribir una difusa Historia que la debe escribir y está encargado por el Rey su Hermano D. Joaquin Lorenzo Villanueva Capellan y Predicador de Su Magestad, y uno de los mas doctos, y el mas erudito de España, Autor de varias obras (a). En los 4 dias que estuvieron aquí tomó algunas noticias que yo le di, y copió 24 documentos del archivo que citaré abajo para imprimir en una vasta coleccion que se prepara en la Real Imprenta. Este Religioso enviaba noticia de lo que le parecia digno de publicarse a su hermano, y este lo publicaba en la obra *Viage literario a las Iglesias de España*. En el tomo iv, carta 34 trata de este monasterio. Desde que se fue de aquí me ha escrito de quando en quando, y tuve carta suya fecha de Zaragoza del 7 de este mes de Febrero de 1808 que acabó el escrutinio de todos los Archivos y Bibliotecas de Cataluña, en cuyo escrutinio pasó 3 años y medio; se esperan cosas y noticias muy preciosas de este Viage como me lo ha escrito varias veces, y lo publicó el Mercurio de España del mes de enero de 1807 (b). El Rey costea y costea este Viage dando de lo que se gana en la Imprenta Real 22 r.^s v.ⁿ mensuales para todo, papel, correos, viage, gastos... (c). Este Religioso á más de su mucha erudicion está dotado de mucha bondad, y religiosidad, muy humilde. Y su Hermano edifica la Corte, sus obras publican quan penetrado esta su espiritu de piedad y religion.*

a) Traduxo del latin con Notas de los S.S. Padres al Castellano la *Semana Santa*. Escribió El Año Cristiano de Santos de España 12 volúmenes, y seis de Dominicas con un tomo de Indice de esta obra muy apreciable al todo 19 tomos en 8.º El Catecismo de Estado 1 tomo 8.º Lección de las Sagradas Escrituras en lenguas vulgares 1 t.^o fol. Cartas Eclesiásticas 1 t.^o Obligación de decir misa con circunspección y pausa 1 t.^o El Kempis de los Literatos 1 tomo en 8.º

b) Parte Literaria, p. 109.

c) Este Mercurio da una Noticia exacta de este Viage.

* Cf., però, MENENDEZ I PELAYO, *Heterodoxos*, III, llib. VII, cap. II. (Nota de J. M. M.)

Dicen estos Autores en el tomo iv del Viage Literario a la Carta 34 pag. 160 «No se halla en este Monasterio noticia alguna de sus Abades. Sábese que quando el P. Maestro Finestres escribía la historia de Poblet se le envió inconsideradamente el catalogo original de los Abades de esta casa...» Efectivamente el P. Macario Mestre se lo envió, y por no hallarse aqui le di yo esta noticia. Deseoso yo de recuperarle escribió este Señor Abad actual D. Jayme Jassá en el mes de noviembre de 1804 al de Poblet, a fin de que se buscase en aquel Archivo y Libreria, y contextó por mitad de diciembre que no le hallaron. Busqué yo todos los quartos, y escondrijos de palacio, y por fin logre el que me lo entregara el P. D. Mauro Sospedra que lo tenía escondido en su celda, y no se acordaba de tal libro. Me lo dió el día 28 de diciembre de dicho año 1804, y luego de haberlo examinado hize al mismo P. Villanueva una relacion de su contenido y del merito del P. D. Miguel Juan Gisbert a fin de que lo publicara todo. Me contextó desde Barcelona que no sabía si habria lugar para ello, por que el tomo iv. de su Viage estaba en poder de los Aprobantes. En fin ya no hubo remedio. En dicho tomo iv habla muy bien de este Monasterio, de su Archivo, y Libreria; y pone el Catalogo de todos los Abades. Y por esto en el referido Mercurio de España se repite a la pag. 119 «Que la biblioteca del Monasterio Cisterciense de Benifaza, con su Archivo, nada dexan que hazer, ni desear alos Curiosos.»

Al Apéndice del sobredicho tomo iv. se hallan los documentos del Rey D. Jayme á Inocencio IV. y sus contextaciones pag. 324. = Los que copió para la coleccion son los siguientes: 1 La Donacion del Rey D. Ildefonso I del territorio de Benifazá a Poncio Prior de la Seo de Tortosa. 2 La Donacion del Rey D. Pedro II. de Benifazá a D. Guillermo de Cervera. 3 La Confirmacion del Rey D. Jayme I. á Poblet de Benifaza hecha al dicho Monasterio por D. Guillermo Cervera. 4 La Fundacion del Monasterio Patriarcha Jacob. 5 Los cinco documentos del Rey D. Jayme al Papa Inocencio IV. y sus contextaciones. 10 La Bula del Papa Gregorio IX á Poblet que aprueba la Donacion de Benifaza. 11 La Concesion y Donacion del Rey D. Jayme de Vallibona y Herberet á Benifaza. 12 El Instrumento de la Reyna D.ª Violante esposa del Rey D. Jayme que elige sepultura en Benifaza (a'). 13 La Confirmacion del Infante D. Jayme de los Privilegios, y Donaciones de los Reyes Predecesores. 14 La Composicion entre el Obispo y Cabildo de Tortosa, y el Abad de Poblet y Fr. Guillermo de Cervera del territorio de Benifaza. 15 La Confirmacion del Papa Gregorio IX de esta Transicion y Convenio. 16 La Bula del mismo Papa para que los Arzobispos y Obispos no se intrometan en las Elecciones de Abades. 17 La Bula del mismo Papa que por letras Apostolicas no se puedan convenir contra la Orden Cisterciense. 18 Otra Bula del referido Papa para que en los pleytos no se paguen á los comisionados mas que las dietas. 19 Bula del Papa Alejandro IV. a favor del Orden Cisterciense para que no se den á los Legados de la Sede Apostolica provisiones ni dinero. 20 Providencia del Rey D. Jayme II. para que los Colectores de la Silla Apostolica no graven a este monasterio de Benifaza con gastos. 21 Bula del Papa Paulo IV. que concedió a esta Comunidad elegir Abad trienal. 22 Convocatoria al Concilio de Trento por el Papa Paulo III. al Abad D. Geronimo Sanz. 23 Convocatoria del Legado del Papa para el Concilio de Tortosa al Abad de Benifaza en tiempo de Martino V. 24 De la Copia simple de la donacion que el conde D. Ramon Berenguer IV. de Barcelona hizo de Tortosa de su *tercera parte* á D. Raymundo Dapifero de Moncada.

a') No cumplió esta Reyna la promesa que hizo in scriptis de sepultarse en este Monasterio. Antes de morir mandó se llevase su cuerpo al Monasterio Cisterciense de Monjas de Vallbona.